

Буряад Республикын Президент-Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Владимирович НАГОВИЦЫНАЙ түсэблэлгын зүблөөнэй дүнгүүдээр

«Шаг в будущее» гэнэн республиканска конференциһээ 12-дохи тэмдэглэл

«ЭРДЭМТЭ БОЛОХО БЭРХЭ БАСАГАН...»

Түсэблэлгын зүблөөн дээрэ Буряад Республикын Президент-Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Наговицын 2010 оной январь-февраль нарануудай туршада РБ-гэй социально-экономическа байдал тухай тоо бүридхэлэй мэдээнүүдэе соносхоо.

Наяхан Улаан-Үдэ хотын 49-дэхи хургуули соо «Шаг в будущее» гэнэн 12-дохи республиканска конференци үндэр хэмжээндэ үнгэргэгдэжэ, олон аймагай 500 гаран хурагшад олон тоото предметүүдээр элидхэл бэлдэһэн, эрхимүүдын элирхэн, шагнагданан байна.

Ц.Номтоевой 100 жэлэй ойн хүндэлэлдэ Ольга Дианова, Хяагтын Бага-Талын Эржена Бальбурова фольклорто (М.Шолоховой «Тихий Дон», А.Бальбуровой «Поющие стрелы» романуудай удахар) зориулан элидхэлүүдээр бэлдэ. Морин эрдэнэ тухай зохиолнуудта Чимит Базаржапов (лингвистическэ 3-дахи гимнази), Д.Улзытуевай зохиохы ажалда субхашитын жанр хэрэглэгдэ. Сарюна Иринева (Түнхэнэй Горхоной хургуули), уянгата шүлэгшэн Гунга Чимитовэй лирикын шэглэл, шэнжлэгдэ Станислав Цыбенев (Улаан-Үдын 50-дахи хургуули), буряадай фольклорой ногоон үнгэн удхада Бэшуурэй Анастасия Казакова темээ зориулан байна.

Экономическа хүгжэлтын талаар РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо 2010 оной июлиин 1-һээ республикын электрон тооргодо орохоор бэлэн байһые элидхэ.

«Буряад литература» гэнэн темэнүүдээр секци-хэшээлнүүдтэ орожо, шагнажа, жюриин хүдэлмэриндэ хабаадаһан байна. Журналистикын ажалда хабаадахаа ханаһан аад, завуч Галина Дмитриевнагай урилгаар «Буряад литературы» шэлэһэн байһаб.

Ульгэр домогууд тухай Ирина Будаева (Шэбэртэ), Ц.Ц.Дондогойн «Энээхэн ногоон дэлхэй дээрэ» гэнэн номынь Хэжэнгэй хабаадаһан Эржена Цыденжапова үргэнөөр харуулба. Түнхэнэй Хужар нотагай Соном Гомбоевич Дугаровай нэрэмжэтэ Бүрэн-Голой хургуулиин Дулма Гармаева («эрдэмтэ болохо бэрхэ басаган» гүүлээ) бэлгитэй Намжил Нимбуев тухай хөөрөжэ, жюриин үндэр сэгнэлтэдэ хүртөө, түрүүшын нуури эзлээ, ехэ эдэхи үүсхэл гаргаа.

РБ-гэй транспорт, энергетикэ болон харгын ажахы хүгжөөлгын министр Москва хото ошожо ерэнэн тухайгаа элидхэ.

8 минута соо элидхэл хээн хурагшад һонин темэнүүдэе элирхэйлбэ, компьютер хэрэглэбэ, сагаан экран дээрэ темээ харуулба. Мэдээжэ уран зохиолшо Б.Н.Ябжановай «Эхэ шоно», «Хэрмэшэ» гэнэн расказауудаар Хэжэнгын В.С.Мункинай нэрэмжэтэ лицей-хургуулиин 10-дахи классай хурагша Цырен Нимбуев (Л.С.Щиряпова – буряад хэлэнэй багшан) шоно эхын ханаан үридөө, хүн мэтэ ябажа шадаха хэрэгтэй, байгаалияа гамнаха шухала гэнэн тобиолол хээ.

Жюриин бүридэлдэ БГУ-гай бэрхэ багшанар Б.Б.Бадмаев, Д.Ю.Тычева, би гээд хабаадаади. Хурагшад ай эрдэм мэдэсые, өөрын шэнжлэгэ гэнэн эрхимүүдтэ тайзан дээрнээ мүнгэн шансууде, Хүндэлэй грамотанууде Эрдэмэй болон хуралсалай министрствын таһагые даагша Л.Шаманская, 49-дэхи хургуулиин директор К.Иванов, бусад барюулаа.

РБ-гэй худөө ажахын болон эдээ хоолой министр Якутск хото ошожо ерэнэй дүнгүүд болон 2010 ондо тоһо-түлшын хэрэгсэлнүүдэе худалдан абахын тула республикын худөө ажахын үйлдэбэрлэгшэдтэ үзүүлэгдэһэн сэнгүүдэй хүнгэлэлтэнүүд тухай элидхэ.

Уянгата поэт Ц.Д.Хамаевай шүлэгүүдэй онсо шэнжэ гэнэн элидхэлээ бэлдэһэн Бэшуурэй аймагай Шэбэртэ нотагай Чимит-Цырен Гомбожапов (С.Б.Мункуева багшан) Хоридой мэргэнэй түүхэ хэрэглэбэ, хүнэй наһан, инэг дуран тухай уяхан сэдхэлтэйгээр бэшэдэг байһан тэрэл тоонтынгоо поэдтэ зохиолнуудтай танилсуулаа, «шүүһэн үгэ шүбгэ хутага», бусад оньһон, удхатай үгэнүүдэе хэлээ.

Бэлигма ОРБОДОЕВА.

«Северобайкальск хото» муниципальна байгууламжын толгойлогшо салин түлбэрин талаар үрн хааха зорилготойгоор абтанан хэмжээнүүд тухай мэдээсээ.

6-дахи, 7-дохи номуудаа хэлэлдэ бэлдэжэ байһан поэт Галина Раднаевагай «Хатан эжы Эдэмни» гэнэн номой удха тухай, баян хэлэн, ёһо заншал тухай Эдэнгэй ерэнэн Баярма Лубсанова (Т.Б.-О.Цыбикова багшан) тайлбарлаа, зүүгөөр ондоо аймагуудта энэ ном нонгуй байха гэжэ хэлэжэ, бидэниие гайхуулба.

Социальна хүгжэлтын талаар РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Улаан-Үдэдэ үнгэргэгдэхэ Илалтын парадта бэлдэлгэ тухай элидхэ.

Буряадай Худалдаа наймаанай - промышленна палатын болон Россиин Хорото бодосой эрьсэ хиналгын федеральна албанай Буряад Республикадахи управлениин хоорондо харилсаа холбоонууд тухай хэлсэн баталагдаа.

ХОРОТО БОДОС ХЭРЭГЛЭЛГЭТЭЙ ТЭМСЭХЭ

Тиин Вячеслав Наговицын экономическа хүгжэлтын талаар РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшоод, РБ-гэй худөө ажахын болон эдээ хоолой министртэ «Шэтын» ФГУП шэнги үүлтэртэ мал ажалай предприяти Буряадта байгуулаха арга боломжо хаража үзөөд, дурадхалууде оруулхынь даалгаа.

«Олзын хэрэг эрхилэгшэдэй хамтарал хорото бодос хэрэглэлгын шийдхэгдээгүй асуудалда онсо анхарал хандуула ёһотой» - гэжэ палатын президент В.К.Кукшинов тэмдэглэ. Жэжээнь, республикадмнай энэ талаар аюултай олон үйлдэбэрин объектүүд би. Тиин жэл бүхэндэ зарим предприатинуудай хүдэлмэрилэгшэд хорото бодос хэрэглэһэнэй болон бүтээнэһэнгээ түлөө харюусалгада хабаадуулагдадаг юм.

О.Беломестнов, В.Кукшинов - промышленна колледжын жэлтэн Т.Парпаев болон бусад психолог Л.Комиссарова, Буряадай Хуралсалай болон эрдэм ухаанай министрствын Залуушуулай политикын талаар хорооной түрүү мэргэ- тус шийдхэгдээгүй асуудал тухай элидхэ.

Экономическа хүгжэлтын талаар РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо болон РБ-гэй Байгаалиин нөөсөнүүдэй министерство «Забайкалин хизаарай дэбисхэр дээрэ ой модо тушаан абалгын болон ашажа ябуулгын ажаябуулга эмхидхэхэ тухай» Хуулиие Забайкалин хизаарта эбдэнэй түлөө захиргаанай нүдөө үзүүлэлгын хэмжээнүүдэе хэрэглэлгын дүй дүршэл хаража үзөөд, РБ-дэ тэрэниие хэрэглэхэ дурадхалууде оруулха ёһотой. Гадна РБ-дэхи МВД-гэй суг хамта хуули бусаар модо отолодо ушарнууде үсөөлжэ хэмжээнүүдэе абаха болоно.

Гадна элүүре хамгаалгын, хуралсалай, хуули хамгаалгын албан зургаанууд болон олзын хэрэг эрхилэлгын хамтаралай хорото бодос хэрэглэлгэтэй тэмсэлгын талаар харилсаа холбоонууд тухай семинар болон «дүхэриг шэрээ» ажалаа ябуулаа. Арадай Хуралай депутат Т.Толбоев, Буряадай ой модоной

РБ-гэй Байгаалиин нөөсөнүүдэй министрствэдэ Буряадай Президент Байгал нуурай шухаг байгаалида зүбшөөмөөр нүдөөгэй хэмжээ баталда тухай Россиин Байгаалиин нөөсөнүүдэй министрствын Захирамжа шэнжэлхынь даалгаа.

Т.Толбоев, Буряадай ой модоной

РБ-гэй худөө ажахын болон эдээ хоолой министр мал ажалай ажахынуудай директорнуудтэй суг хамта Новосибирск область ошожо, «Ирмень» гэнэн үүлтэртэ малай заводой нүтэй мал ажал хүгжөөлгын дүй дүршэл үзэхэ даалгабаритай.

РБ-гэй ажалуугшадые социальна талаар хамгаалгын министрствэдэ дайнай ветеранууде мэдээсэлээр хангахын тула нэгдэхэмэл телефон нэбтэрүүлхэ талаар Свердловско областийн дүй дүршэл үзэхынь Вячеслав Наговицын даалгаа.

Экономическа Хүгжэлтын талаар РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Байгалай уһа амһарта соо юулэн хэдэ предприати тогтоохо талаар Эрхүүгэй областийн дүй дүршэл хаража үзөөд, тэрэниие Буряадта хэрэглэхэ дурадхалууде оруулха даалгабаритай.

Социальна хүгжэлтын талаар РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо, РБ-гэй барилгын болон гэр байрын-коммунальна комплексые найжаруулгын министр, Гэр бүлын болон хүүгэдэй хэрэгүүдэй талаар республиканска агентство 18 наһа гүйсэһэн үншэн хүүгэдэй тоо шалган тодорхойло, гэр байртай хүүгэд болон 2010-2011 онуудта гэр байраар хангагдаха ёһотой үхибүүд тухай мэдээсэхэ. Мүн РБ-гэй барилгын болон гэр байрын-коммунальна комплексые найжаруулгын министр «Россельхозбанк» ОАО-той үншэн хүүгэды хангаха гэр байрын барилгада урьһаламжа үгэлгын гурим зүбшэн хэлсэхэ юм.

РБ-дэ зөөрин болон газарай харилсаануудай министр гурбан үдэрэй туршада эрхэтэдтэ түлбэриггүйгөөр газарай участок үгэлгын гурим дээрэ хүдэлмэрилхэ, РБ-гэй Байгаалиин нөөсөнүүдэй министрствэ нэгэ үдэрэй туршада эрхэтэдтэ түлбэриггүйгөөр 300 кубометр модо үгэлгын гурим дээрэ хүдэлмэрилхэ.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

ПОДАРОК ОТ ЮНИОРОВ

Отличный подарок президентскому международному турниру «Гран-при Бурятия» по вольной борьбе преподнесли молодые бурятские борцы вольного стиля.

На первенстве Сибирского федерального округа среди юниоров спортивную честь республики защищали около шестидесяти спортсменов до 20 лет. В смотре ближайшего резерва сибирской борцовской школы треть наших юниоров попали в пятерку сильнейших в своих весовых категориях и получили путевки на участие в финале первенства России, который состоится в апреле в Нальчике. В командном первенстве 1 место у наших юниоров.

Чемпионского титула удостоились полутяжеловес Батор Гармаев. Сын известного борца в тяжелом весе Илья Гармаева не оставил никаких надежд молодым силачам из других регионов. Вторые места в своих весах заняли студенты Бурятского педагогического колледжа Амгалан Цыденов, Бурятского государственного университета Цырен-Доржи Цыденов и Батор Аюшеев, Восточно-Сибирского технологического университета Батор Доржиев и согласно Положения о турнире выполнили норматив мастера спорта России по вольной борьбе. Еще восемь подопечных старшего тренера сборной команды республики среди юниоров Гомбо Шагдуржапова удостоились бронзовых медалей.

Валерий СЫДЕЕВ.

«НА ЧТО ЖАЛУЕТЕСЬ?»

Так называется акция Бурятской таможни, которая проводится с 22 по 26 марта. Его цель - помочь участникам внешнеэкономической деятельности, предпринимателям и гражданам, оперативно разобраться в правильности применения Таможенного кодекса РФ, разрешить, не доводя до судебных разбирательств, спорные ситуации.

Кроме того, специалисты правового отдела Бурятской таможни разъяснят порядок обжалования решений, действий или бездействия должностных лиц в сфере таможенного дела.

По всем интересующим вопросам можно обратиться до 26 марта в рабочее время в Бурятскую таможню по адресу: г. Улан-Удэ, бульвар Карла Маркса, 14, по телефонам №№ 28-90-40 или 28-90-16.

ШОНОНУУД ДОБТОЛНО

Шононуудай олошорһоно боложо, Түнхэнэй аймаг соо тэдэниие худалга үнгэргэгдэжэ байна.

Түнхэнэй үндэһэтэй паркын ажалшад хэлһээр, һүүлэй гурбан жэл соо шонын тоо 220-230 хүрэнхэй. Мүн тинхэдэ Монголһоо 30 толгой жэл бүри ороно.

Байгаалида хабарай охиной нэрвэхэдэ, шононууд хүрэг болон сугларгад, гэрэй амитадта добтолон ороно. Тинхэнэй 50-яад шоно худаха тухай түсэб табигданхай.

ТҮНХЭНЭӨ МЭДЭЭСЭНЭ:

ГАБШАГАЙ НАРА

Харгын аюулһаа нэргылэлгын габшагай нара бүхы аймаг соо хаяхана эмхидхэгдэбэ. 2009 ондо манай аймагай харгы дээрэ 9 хүн наһа бараа, мүн 49 хүн шархатаа. Харгын аюулда 16 наһа хүрөөгүй 3 үхибүүн оролсоо. Тимэнэй харгын аюулһаа нэргылхэ талаар габшагай нара эмхидхэнбди, - гээд Түнхэнэй аймаг соохи ГИБДД-эйн дарга З.Халтуев хөөрэнэ.

Габшагай нарын үедэ олон тоото хэмжээ ябуулганууд болоо, бүхы хургуулинуудта ГАИ-гай хүдэлмэрилэгшэд ошожо, хөөрэлдөө үнгэргөө.

БАГШЫН ЖЭЛ ЭХИЕЭ АБАБА

Багшын жэл угталгын баяр ёһололой хэмжээ ябуулга Хэрэнэй соёлой байшан соо үргэн дэлсэтэйгээр эмхидхэгдэбэ. Энэ һайндэртэ аймагай хургуулинуудай түрүү багшанар сугларба. Найрай эхиндэ бултандан баглаа сэгсэгүүд баруулагдаба. Тэдэниие аймагай захиргаанай толгойлогшод һайн һайхан үгэнүүдээр амаршалба. Түрүү багшанар урда тээ аялга һайхан дуунууд, гоё хатарнууд гүйсэхдэгдөө.

ҮНЭН БҮХЭНИЕ НЮУРААРНЬ ТАНИХА

Аймагай ветеринарна албанай урда шанга эрилтэ табигдана. Энээн тухай аймагай ветеринарна албанай дарга В.Молонтоева мэдүүлбэ. Хэды тингэбэшье, һуури бүхэнэй захиргаануудай бюджет соо ветеринарнуудай салин түлэхэ мүнгэн үгы. Мүн тинхэдэ үхэр мал хангаха тусхай хорёо олон һууринуудта һандаранхай.

Ушөө тинхэдэ саарһа лаусагүй мяхан худалдаанда гарана, аймаг руу ветеринарна хиналтайгүйгөөр олон мал асаарагдаа. Энэ ушарһаа аймагай ветеринарна албан ажалаа шангадхаха гээд эрилтэ урдаа табиба. Борис БАЛДАНОВ.

Хабарай тарилга-2010

ЛАБ ХЭЛСЭГДЭНХЭЙ

Манай республикын хүдөөгэй ажалшадтай тарьяан ажалай хүдэлмэри эхилхэ сагын ойртожо байна. Тиймэһээ республикын Президент Вячеслав Наговицынай үнгэргэһэн ээлжээтэ түсэблэлгын зүблөөндэ түлишэ-тоһодолгын хэрэгсэлнүүдээр хангаха асуудал хурсаар табигдаа. Эдэ хүдэлмэринүүдье үнгэргэлгэдэ тон хэрэгтэй сольарка, бензин, тоһо хаанаһаа худалдажа абахаб, хэды шэнээн хүнгэлэлтэтэй байхаб гэжэ тодорхойгоор хэлсэгдэбэ. Россиин Федерациин Хүдөө ажахын министрствэтэй үшөө зүбшгэдхэ, тийшэ мэдүүлгэ үгтэхэ ёһотой.

Жэл бүри түлишэ-тоһодолгын хэрэгсэлнүүдээр хүнгэлэлтэтэйгээр хангаха программа республикада абтадаг. Тэрэнэй ёһоор, хүдөөгэй предриятинуудта, ажахынуудта ехэ туһаламжа үзүүлэгдэнэ. Нёдондо жэлдэ Буряад ороноймнай ажахынууд хүнгэлэгдэһэн сэнгээр АИ-80 түхэлэй 650 тонно бензин, 4, 4мянган тонно дизельнэ түлишэ абтан байна. Мүнөө жэлдэ энэ хэмжээнһээ бага байжа болохо гэжэ Буряад Республикын Хүдөө ажахын болон эдэе хоолой министрствэдэ багсаагдана. Тийгэбэшье 10 процент хүнгэлэлтэтэйгээр абаха тухай лаб хэлсэгдэнхэй.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

Малай үбэлжэлгэ хэр бэ?

ИИМЭ ХҮЙТЭН ҮБЭЛ ҮНИНЭЙШЬЕ БОЛООГУЙ

Ехэ хүйтэн үбэл боложо, Буряад ороноймнай малшад хэсүү байдалда ороо. Яруунын аймагай олон шотагуудаар үбэлжэлгэ хүндэ байдалда үнгэржэ байна.

Үнгэрэгнэ зундаа Яруунын аймагай хүдөөгэй ажалшад ган гасууртай шанаа тэмсэл ябуулаа. Хэды тийгэбэшье ханаһандаа хүрмэ үбһэ гэжээ хурьяан абажа шадлаагүй. Олиггүй ехэ саһатай, шанга жабаргай, янгшамна хүйтэн үбэл болохо гэжэ хэн мэдэбэ гээшэб. Зарим шотагуудаар 50 градус хүртээр хүйтэн болоо. Иимэ хүйтэндэ үбһэ тэжээлинь ехээр гаргашалагдаа гэжэ ойлгосотой.

Иимэ үбэл үнинэй болоогүй гэжэ «Инсигэ» гэхэн хүдөө ажахын үйлдбэрини кооперативай зоотехник В.В.Бочиктуева ажаглана:

- Байгша ондоо ехэ ган боложо, үбэлжэлгэдэ хүрэхэ үбһэ тэжээлинь соможо шадлаагүйбди. Үбэлэй сагта малаа адуулха гэжэ ханаһамнайишье болоогүй. Аргагүй ехэ саһан орожо, мал бэлшэжэ шадлаагүй. Ушар тиймэһээ Шинрингэ шотаһаа 200 центнер үбһэ абаабди. Тинхэдэ Забайкалин хизаарай Беклеминшево тосхонһоо 100 центнер үбһэ худалдажа абаабди. Паяхан шалгалта ябажа, бодо малнай яһала бараг ондо орожо байна гэжэ сэгнэгдэ. Тээд үшөө үбэл дүүрээдүй. Март харала үхэрнүүднэй тугаллажа эхилэ. Малай табан гүүртэнүүд ажахын түб буусаһаа холо оршодог. Тиймэһээ тэдэнид хүржэ ошононь ехэ хүшэр байгаа. Заһаһа морилдоо тосхондо дүтэ үбэлжүүлһомнай зүб болоод байна. Малшадтай эгээл холын бууса тосхонһоо 20 модоной зайда оршодог.

Аймагай захиргаанай хүдөө ажахын таһагай начальник А.Ц.Жамсуев ингэжэ хэлэнэ:

- Инсигэдэ Алтан гэжэ гүүртэдэ уһа зөөжэ үгэнэ, тэрэ хүртээр ошохо харгышье ехэ хүүр хаяагүй. Уһа зөөжэ абашадаг ажахынууднай энэ үбэл бүринишье ядалдаа. Урид тоолон тодорхойлоһоной ёһоор, малшадтай үбэлжөөнүүдээр үбһэ болон уһа зөөлгэдэ 300 мянган түхэриг гаргашалагдаа. Юуб гэхэдэ, уһа зөөдөг машинанууд трактораар зарим газарта татуулаха юм. Энэ үбэл республикын болон шотагууд хоорондын харгынуудта хүүр саһа хаяжа, харгын хүдэлөөндэ ехэ наад тойбо татаа. Алшини газараа хүдөөгэй ажалшадта саһатай хүйтэн үбэл бэрхшээл ушаруулаа. Үшөө тингэдэ ган гасуур түбэг татаа. Олон ажахынууд, фермернууд, хубини хамһабарини ажахынуудтай эзэд үбһэ багатай үбэлжөө. Үбэлэй харануудта ходо саһан орохоһоо гадна шэмэрүүн хүйтээр халхилаа. Яруунын ажахынуудтай хүтэлбэрлэгшэд адууһа малаа бүтэн бүрин ондо оруулаха гэжэ ондоо аймгуудһаа үбһэ тэжээл худалдажа абана, үбһэнэй ехэ нөөсэтэй Яруунын ажахынууд хубаалдана, туһална. 2001 ондо ехэ хатуу үбэл боложо, адууһа малай тоо толгой нилээд өсөөрхөн байгаа. Мүнөө энэнишье дабтахагүй гэжэ оролдогдо гаргагдажа байна гэшэ. Тийгэбэшье үгдэ аргагүй. Юуб гэхэдэ, республикын үүлтэртэ мал үсхэбэрлэдэг ажахынуудтай ехэнхишинишье манай аймагта байна хэ юм. Үбһэ тэжээл худалдажа абалгада, зөөлгэдэ 2 миллион түхэриг шахуу хэрэгтэй гэжэ тоолоод байнабди.

Абида Цыдынович Жамсуевай хэлһээр, яруунынхид бэс бэсдэ туһалжа, энэ үбэлые дабаха зорилготой. Жэнээлхэдэ, «Домна» гэхэн хаамал түхэлэй акционернэ бүлгэм (Б.Б.Нимаев), тинхэдэ Улхасагай захиргаан (толгойлогшонь Ц.Ч.Цыденов) Ульдэргын хүдөө ажахын үйлдбэрини кооперативта үбһэ саһаха участогуудые таһалжа үгэһэн байна. Гадна Яруунын МТС-эй хүтэлбэрн (Б.П.Антонов), Гүндын муниципальна байгуулгын захиргаан (Л.А.Курмазова) «Дружба» гэхэн хүдөө ажахын үйлдбэрини кооперативта үбһэ саһаха газар таһалжа үгөө. Шинрингын хубини хамһабарини ажахынуудтай эзэд В.Черников, Ж.Хамасев гэгшэд аймагай ажаһуушадта үлүү гараһан үбһээ худалдаа.

Харин хаамал түхэлэй акционернэ «Комсомольский» бүлгэм (директорын Ж.Ж.Токтохоев) «Победла» гэхэн хүдөө ажахын кооперативта түлөөлөгчүүгөөр голоомо үгөө, 40 тонно обёс томо тракторай анзаһаар андалдаа. Ингэжэ Яруунын аймагай ажахынууд хамтын хүсөөр шингынгэ малые ондо оруулаха гэжэ эрхэлсэн хүдэлнэ.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ТОГТООЛ АБТАНХАЙ

Үрдилгын тэмсэлгы хамгаалха тухай хуулитай зохилдуулан, хүдөөгэй үйлдбэрлэгшэдые түлишэ-тоһодолгын хэрэгсэлнүүдээр хүнгэлэлтэтэйгөөр хангаха тогтоол Россиин Федерациин Правительствово мартын 5-да баталан абаа.

Тэрэн дотор хүдөө ажахын үйлдбэрлэгшэдтэ худалдаха түлишэ-тоһодолгын сэнгүүдые доошлуулаха хэлсэлнүүдые гүрэнэй засагай гүйсэдхэхэ зургаануудай, өөһэдүн хүтэлбэрини албан зургаануудай болон ажахы эрхилдэг

субъектүүдэй дунда баталха тухай хэлсэгдэнхэй. Энэ тогтоолые Россиин федеральна антимонопольно албанда зохсон хараалагдаһан байгаа.

2009 болон 2010 онуудта хабарай тарилгын хүдэлмэринүүдтэ түлишэ-тоһодолгын хэрэгсэлнүүдээр хангалгын асаржа худалдалгын харилсаануудые хуултаар гуримшуулха зорилготойгоор тус тогтоол абтаа. Хяндаруулагдаһан сэнгээр бензин, тоһо, сольарка хэрэгтэй предриятинуудта, хүдөөгэй үйлдбэрлэгшэдтэ худалдагдана гү гэжэ шалга-

жа байха хэмжээнүүд тогтоолой ёһоор абтаха юм.

Нефтинн зүйлнүүдээр хангадаг компаниудтай хүдөөгэй үйлдбэрлэгшэдтэй баталхан хэлсэлнэй ёһоор, 10 процент хүнгэлэлтэтэйгөөр эдэ хэрэгсэлнүүд худалдаа наймаанда табидаха гэжэ тогтоолоор баталагдаһанхай.

2010 оной декабриин 31 хүртээр тогтоолой ёһоор баталагдаһан хэлсэлнүүд хүсэндөө байха.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

ГАЗАРАА ЗҮБӨӨР АШАГЛАНАЙНЬ ҮРЭ БИИ

Жаргал Токтохоев (дундань)

Үүлтэртэ мал үсхэбэрлэдэг «Комсомольский» гэхэн ажахы тухай онсо тогтожо хөөрөө. 2009 оной ажахын жэлые ехэ амжалтатый түгэхсөөд, нийтын малай үбэлжэлгы гарзагүйгөөр, бүтэн бүрин үнгэргэжэ байна. Үнгэрхэн жэлдэ «Комсомольский» гэхэн ажахын байгуулагдаһаар 50 жэлэй ойн баяр тэмдэглэгдэ. Казах үүлтэрэй улаа малаан үхэрнүүдые үнинэй үсхэбэрлэдэг энэ ажахы республика соогоо суурханхай. Жэл эрэхэ бүри үүлтэрынень хайжаруулха гэжэ ажахын малшад оролдожо ажаллана. Пайн дүнгүүдые туйлаһанайгаа түлөө үүлтэртэ мал ажалай ажахы гэжэ хуулигаар үнэмшлэгдэнхэй.

- Мүнөө үсдэ 1250 толгой казах үүлтэрэй нимэ үхэрнүүдые үсхэбэрлэбди. Тинхэдэ 170 толгой адуутайбди. Россиин Федерациин Хүдөө ажахын болон эдэе хоолой министрствын зуурналгаар үүлтэртэ малай завод гэхэн нэрэ зэргэтэй болообди, - гэжэ ажахын директорэй орлогшо Баясхалан Доксонжанович Чимитов хөөрэнэ.

Сагай жэгтэй уларилайтэй жэлиүүдэй хубарин ошожо байһан сагта хүдөө ажахы эрхилхэ гэшэ бэлэн бэшэ даа. Ажахын хүтэлбэрлэгшэд сэдбэг хүйтэн газартай шотагта ехэ оролдогдо гаргажа, ажахыгаа эрхилнэ гэбди, алдуу болохогүй.

Буряад Республикын Агропромышленна комплекснэ багьяата хүдэлмэрлэгшэд Жаргал Жанабазарович Токтохоев энэ ажахы хүтэлнэ. Хүдөө ажахын эрдэмэй кандидаттай нэрэ зэргэ хамгааланхай.

Хаамал түхэлэй акционернэ «Комсомольский» бүлгэмдэл адли үбһэ тэжээлэй баян нөөсэтэй мүнөө жэлэй үбэлжэлгэдэ ороһон ажахынууд үсөөн байха. Олонхи шотагуудаар хатуу ган боложо, үбһэ тэжээл ёһоор ургаагүй. Хэжэнигын, Хорини аймагай хубини болон тарьяанан, фермерэй ажахынуудтай эзэд Түлгэмбэһээ һайса үбһэ зөөжэ, үбэлжэжэ байна гэшэ.

Тинхэдэ хүршэ Шэтын областьһоо эржэ, үбһэ худалдажа абана.

- Үнгэрхэн жэлдэ 140 эмэ ханарагуудые республикын бэшэ ажахынуудта худалдаабди, - гэжэ Баясхалан Доксонжанович хэлэнэ.

2009 оной тарья хурялгын дүнгүүдээр 828 тонно орооһо хурьяжа абаа. Ешмээн, обёс нуулгадаг байна. Полоомоншье ехээр абаа. Бодо малда голоомоёо гамнангүйгөөр дэбднжэ үгэнэ. Ешмээнэй голоомон малда холнжо эдуюлхэдэ, үбһэ арьбалдаг, голоомонинишье һайн дэбсхэршье боложо үгэнэ.

Ажахыда 47 хүн ажаллана. Тэдэ дунда зэргээр 5 мянган түхэриг сални абана. Үшөө элдэб аргаар механизаторнууд болон малнадаа хүтэлбэрлэгшэдынь урмашуулха гэжэ оролдоно. Жэнишье, түсэбһөө үлүү

тугал абанан үхэршэд тэдэнэ өөрын болгожо абана. Харин һайн хүдэлхэн механизатор сохигдоһон орооһо тарьяанай 15 процентнишье өөртөө абана.

Элдэхи ажахы К-700, МТЗ-82 түхэлэй 2 шэнэ трактор, «УАЗ» түхэлэй хоёр машина, нэгэ дисковатор үнгэрхэн жэлдэ абаа. Дисковаторын 920 мянган түхэригтэ болоно. Газараа һайнаар элдүүрилхэ гэжэ хүтэлбэрлэгшэдынь ехэ оролдоно. Тиймэһээ һайн техникын хүсэн гэжэ ойлгоно. «Үшөө тинхэдэ К-700-1 түхэлэй трактор абанхайбди. МТЗ-82 түхэлэй нэгэ трактор үшөө абаха ханаатайбди», - гэжэ Б.Д.Чимитов хэлэнэ.

Ажахын механизаторнууд 710 гектар талмайда ешмээн, обёс тарина. Тинхэдэ олон жэлэй ногоо таридаг байна.

Малай үбэлжэлгын эхилхээр 250 тугал абтанхай, бүтэн бүрин түлжүүлэгдэжэ байна. Бүхыдөө энэ ажахыда малай 10 гүүртэ тоологдоно. Үнгэрхэн жэлдэ малай шэнэ дал түхээрэгдэһэн байгаа. Мүнөө жэлдэ малай байра - дал үшөө хоёр газарта баригдаха. Ичиги болон Мокровка гэжэ үбэлжөөнэй газарта үхэрэй байра түхээрэгдэхэ юм.

Малшадта 5 бани баригдаха ёһотой. Үхэрэй байра байдалай болон бани бариха модон бэлдэгдэнхэй. «Орооһо адхаха 1200 дүрбэлжэн метр талмай бетоноор шудхагдаһанхай, үшөө нимэ ажал мүнөө жэлдэ дүүргэхэбди», - гэжэ Баясхалан Доксонович нэмэнэ һэн.

Ажахын жэлэй дүнгүүдые согсолһон ажалшадтай суглаан эндэ үнгэргэгдэһэн байна. Ажалай мурьсөөндэ шалгарашад урмашуулагдаа. Ажахын үнинэй механизатор Николай Константинович Забелин 298 тонно орооһо сохижо, түрүү һуурида гараһан байна. Ажахын хүтэлбэрлэгшэд үнэтэ хэрэгсэл болохо холодильник тэрэндэ бэлэглэ.

Тинхэдэ эрхим машинан Юрий Николаевич Нагасев зөөлэн мебель бэлэгтэ хүртөө. Тэрэ ная гаран үхэрнүүдые харадаг. Жэл бүри түл гүрээ абажа, бүтэн бүрин ондо оруулдаг. Баһал бэрхэ хүдэлдэг Михаил Анатольевич Андреев үбһэншэдэй бригадын бригадир юм. Ажахын жэлэй дүнгүүдээр зөөлэн мебель бэлэг абаа. Эдэнишье гадна ажахын правлени энэ суглаанда ажаллан бүхэнишье урмашуулаа, сэнгтэй бэлэгүүдые барюулаа. Ажална зонийн оо урмынь хүндэлжэ, хүдэлгэжэ шаддаг ажахын ажал хэрэгүүд хэзэнишье урагшатай байхал даа.

Малай үбэлжэлгые дамаагүй дабажа, хүрэгөө олошоруулжа, бүтэн бүрин ондо оруулхатнай болотой гэжэ тэлэмбынхидтэ хүсэ.

Эльвира ДАМБАЕВА, манай корр.

Р.Н.БАЗАРОВАЙ фото-зураг.

Засагай дээдын зургаануудта

БУРЯАДАЙ ПРАВИТЕЛЬСТВО: УДЭР ҮДЭРЭЙ ҮЙЛЭ ХЭРЭГҮҮД

2010 оной мартын 15 - 20

Буряад Республикын Арадай Хуралай тусэблэһэн хэмжээ ябуулганууд

2010 оной мартын 22 - 26

Мартын 15-да Буряад Республикын Президент – Правительствын Түрүүлэгшэ Вячеслав Владимирович Наговицын зашналта зүблөөнүүдээ эмхидхээд, Буряад Республикын профсоюзудай эмхинүүдэй нэгдэлэй түлөөлөгшидтэй уулзаа, «ЖКУ-гай сэнгүүд болон тарифуудыг гуримшуулха тухай» асуудалаар Бүхэроссини селекторнэ зүблөөндэ хабаадаа.

Мартын 17-до Вячеслав Наговицын Москва хотодо Россини МИД-эй дэргэдхи Россини Федерациин субъект-нүүдэй толгойлогшодой соведэй XV зүблөөндэ хабаадажа, ООН-ой улс-хоорондын эмхи зургаануудтай харилсаа холбоонуудай асуудалнуудыг, Россини дээдэ хургуулинуудта хари гүрэнэй эрхэгдыс болон хари гүрэнүүдтэ ажабуудаг нотагаархида шалган абалын хэмжээ эмхидхэлгын зорилгонуудыг, «Россини Дурна зүг болон Азини-Номгон далайн региондо хамжаан» гэһэн зүблөөнэй дуралдануудтай бэсэлүүлгыс зүбшэн хэлсээ. Гадна РБ-гэй Президент Россини Экономическа хүгжэлгын министрствын Экономикодо гүрэнэй гуримшуулгын департаментын директор А.Шаровтой уулзаа; «Газпром» ОАО-гой правлениин түрүүлэгшын орлогшо А.Ананкичкотай республикыс газар хангалга тухай хэлсээ, Россини Сбербанкын правлениин түрүүлэгшэ Г.Грефгэй – республикын инвестиционно проектүүдтэ урьбаламжа үгэлгэ, Россельхозбанкын правлениин түрүүлэгшэ Ю.Трушинтай – АПК-гай проектүүдэс номолодо, РФ-гэй элүүрыс хамгаалгын болон социальна хүгжэлгын министрэй орлогшо В.Беловтой – республикада социальна объектуудыс барилга.

Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын Нэгдэхти орлогшо Иннокентий Матвеевич Егоров үнгэргэһэ долоон хоногто Президентын Арадай Хуралай тусэблэлгын зүблөөнүүдтэ хабаадаа. Гадна Буряад Республикын социальна-экономическа хүгжэлтын программа бэсэлүүлгын хоһоһоо хиналгын болон РБ-гэй гүрэнэй гүйсэдхэхэ засагай зургаануудай ажайбуулгын ашаг үрэ сэгилгын талаар правительствена комиссиян, муниципальна аймагуудай болон хотын тойрогуудай захиргаануудай, Социально-ажалай харилсаануудыс гуримшуулгын талаар республиканска гурбан талата комиссиян, РБ-гэй Правительствын дэргэдхи Эд хэрэглэгын дэлгүүр гуримшуулгын талаар комиссиян, Буряадай байн дараараа Россини бүридэлдэ ороһоор 350 жэлэй ойн баярга бэлдэлгын болон үнгэрэлгын талаар эмхидхэлэй хорооной зүблөөнүүдыс хүтэлбэрлэһэн байна.

Экономическа хүгжэлтын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Александр Евгеньевич Ченик «ЖКУ-гай сэнгүүд болон тарифуудыг гуримшуулха тухай» асуудалаар Бүхэроссини селекторнэ зүблөөндэ, Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын Нэгдэхти орлогшын хүтэлбэрлэһэн олонхи зүблөөнүүдтэ, тшхэдэ Улаан-Үдэ хотын Захиргаанай зүблөөндэ, «Байгал далайе хамгаалга болон Байгалай байгаалин дэбисхэрэй социальна-экономическа хүгжэлтэ» гэһэн ФЦП-до болон «2012-2014 онуудта болон 2025 он болотор хугасаада Алас Дурна зүгэй болон Забайкалдини экономическа болон социальна хүгжэлтэ» ФЦП-дэ зорюулагдаһан зүблөөнүүдтэ хабаадаа. Александр Евгеньевичэй хүгжэлбэрлэһэн зүблөөнүүдэ: РБ-гэй Правительствын дэргэдхи Инвестиционно ажайбуулгын талаар зохилдуулгын соведэй; РБ-гэй хамтагдаһан бюджетэй олзо орошо дэшлүүлгын талаар хүдэлмэрини бүлгэй; «Роснефть» ОАО-гой түлөөлөгшидтэй тухай экономическа зонодо госпитична комплекс барилгын асуудалаар; «Түхэнэй гүбин» гэһэн инвестиционно проектэ хабаатай.

Социальна хүгжэлтын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Байр Гвибалович Бальжиров социальна бүлгэдэй министрствэнүүд болон албан

зургаануудай тусэблэлгын зүблөө эмхидхэжэ, Новокижингинск һууриннай хүүгэдэй гэртэ болоһон ушар тухай Гэр бүлын болон хүүгэдэй хэрэгүүдэй талаар республиканска агентствын мэдээсэл шагнаа. Байр Гвибалович мартын 16-һаа 19 болотор Улаан-Баатарта республикын делегациин бүридэлдэ хүдэлмэрилжэ, Улаан-Үдэ хотодо эмхидхэлдэхэ Дэлхэйн монголшуудай конвентын IV Генеральна сессини зүблөөндэ хабаатай асуудалнуудыс шиндхээ. Гадна Монголой Гададын хэрэгүүдэй болон худалдаа наймаанай министрствын Госсекретарь Д.Цогтбаатартай, Физическэ культура болон спортын департаментын директор Ч.Нараан-баатартай, Гададын худалдаа наймаанай болон экономическа харилсаа холбоонуудай департаментын директор Г.Жаргалсайхантай, Үндэһэтэнэй худалдаа наймаанай-промышленна палатын Генеральна секретарь Э.Оюунтэгштэй уулзажа, амин шухала асуудалнуудыс зүбшэн хэлсээ.

Инфраструктура хүгжөөлгын талаар Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Александр Андреевич Фоменкин залан хүтэлбэрилдэг министрствэнүүд болон албан зургаануудта 2009-2010 онуудта аяншалгын-амаралгын зонын объект-нүүдэй барилгада болон Буряадай Россини бүридэлдэ ороһоор 350 жэлэй ойн баярга бэлдэлгын тусэб бэсэлүүлгэдэ зорюулагдаһан зүблөөндэ бэлдэхэлэй ажал ябуулаа; үлгэдэлнүүдыс болбосоруулгын комплекс барилгын гол бодомж, «2020 он болотор РБ-гэй элшэ хүсэ гамналгын программые» гүйсэдхэхэ засагай зургаануудтай зүбшэн хэлсэлгэ дээрэ хүдэлмэрилжэ; промышленнигуудай болон олзын хэрэг эрхилэгшэдэй холбооной, мүн худалдаа наймаанай-промышленна палатын түлөөлөгшидтэй зүблөөндэ бэлдэхэлэй ажал ябуулаа; республикыс газар хангалгын талаар түрүүшын ээлжэнэй хэмжээ ябуулганууд тухай «Газпром промгаз» болон «Газпром добыча Иркутск» ОАО-нуудтай хүдэлмэрилжэ.

Россини Федерациин Президентын дэргэдхи Буряад Республикын Бурин эрхэтэ түлөөлөгшэдэ эмхидхэ асуудалнууд дээрэ хүдэлмэрилжэ: «Улаан-Үдэ - Москва - Улаан-Үдэ» гэһэн агаарай замаар хүн зонини зөөлгэдэ федеральна бюджетэй мүнгэн тэдхэмжэ; барилгын материалнуудтай үйлдбэрийдэ түрүү инвестиционно проектүүдыс бэсэлүүлгэ; Эсэгэ ороһоо хамгаалгын Агууһа дайнда Ивалтын 65 жэлэй ойн баярай хэмжээ ябуулгануудта бэлдэлгэ; Улаан-Үдэ хотодо халдбарита үбшэ аргалдаг болончта болон перинатальна түб барилга; «Наушкин» гэһэн түмэр харгын табилгын пунктые тоног түхээрэлгээр хангалга; ашаг үрэтэй ажал ябуулга хүгжөөлгын проектүүдыс бэсэлүүлхээр, ажалгүй зоной тоо доошолуулхаар болон тэднэй социальна дэмжэлгэ хангаһаар таатай эрхэ байдал тогтоолог.

РБ-гэй Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо - Буряад Республикын Президентын болон Правительствын Захиргаанай Хүтэлбэрлэгшэ Петр Лукич Носков Захиргаанайнгаа байгуулгануудтай хүтэлбэрлэгшэдтэй хүдэлмэрини зүблөө, аттестационно комиссиян зүблөө эмхидхээ.

П.Л.Носковой толгойлдог байгуулануудта Буряад Республикын экономикын министр Т.Г.Думновагай хабаадалгатай брифинг, Роспотребнадзорой РБ-дехи Управлениини хүтэлбэрлэгшэ А.Б.Молошиновой, РБ-гэй Пунгуулин комиссиян түрүүлэгшэ Д.А.Ивайловскиин пресс-конференциинүүдыс эмхидхээ. Гадна Дэлхэйн монголшуудай конвентын IV генеральна сессидэ зорюулагдаһан интернэт-хуудаһа бэлдэхээ; Буряадай Президент В.В.Наговицынэй «Юношеская восьмерка в России-2010» гэһэн мүрысөөнэй илагна Улаан-Үдэ хотын 3-дахи хэлэ бэшгэй гимназидиини хурагша Д.Буян-тусватай уулзалга эмхидхээ; аймагуудай болон хотонуудай муниципальна байгууламжануудай юридическэ албануудтай түлөөлөгшидтэй семинарта бэлдхээ.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэлбэлэй албан.

1. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ТҮРҮҮЛЭГШЫН УЯЛГАНУУДЫЕ ДҮҮРГЭГШЭ А.С.КОРЕНЕВОЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ТҮСЭБЛЭЛГЫН ЗҮБЛӨӨН

22.03.10.30 Бага танхим

II. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДАЙ ЗҮБЛӨӨНҮҮД Буряад Республикын Арадай Хуралай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикын болон эд хэрэглэгын дэлгүүрэй талаар хороон

(түрүүлэгшэнь В.А.Павлов) 1. «Буряад Республикада хүдөө ажыхын үйлдбэрини гүрэнэй талаһаа дэмжэхэ тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудыс оруулха тухай» Буряад Республикын хуулини түлэб тухай (хоёрдохи уншалга)

2. «Буряад Республикын Үндэһэн Хуулида хубилалтануудыс оруулха тухай» Буряад Республикын хуулини түлэб тухай

3. «Буряад Республикын Конституционно Сүүдэй болон эблэрүүлэлгын судьянарай ажайбуулга тухай мэдээнүүдыс ашаглаха эрхэ хангаха тухай» Буряад Республикын хуулини түлэб тухай

4. «Буряад Республикын Президент тухай» Буряад Республикын хуулини түлэб тухай

5. «Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ инвестиционно ажайбуулгыс гүрэнэй талаһаа дэмжэхэ тухай» Буряад Республикын Хуулини 3,5 болон 11-дехи статьянуудта хубилалтануудыс оруулха тухай» Буряад Республикын хуулини түлэб тухай

6. «Хубини хэрэглэдэ эрхэтэдэй модо бэлдэлгын дүрим болон хэмжээн тухай» Буряад Республикын Хуулини 2-дохи статьяда хубилалтануудыс оруулха тухай» Буряад Республикын хуулини түлэб тухай 24.03.9.00 Бага танхим

III. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХЭРЭГҮҮДЫЕ ЭРХИЛЭГШЭ - АППАРАДАЙ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭ В.Б.ЭРДЫНЕЕВЭЙ ДЭРГЭДЭ ҮНГЭРГЭГДЭХЭ ХҮДЭЛМЭРИЙН ЗҮБЛӨӨНҮҮД

22.03.13.30 Бага танхим

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХОРООНУУДА

Буряад Республикын Арадай Хуралай Бюджетэй, налогуудай болон финансын талаар хороон (түрүүлэгшэнь Ц.-Д.Э.Доржиев)

«Буряад Республикада бюджетэй ябаса тухай» Буряад Республикын Хуулини 13-дахи статьяда хубилалта оруулха тухай» Буряад Республикын хуулини түлэб тухай 24.03.14.00 каб.235

Буряад Республикын Арадай Хуралай Гүрэнэй байгуулалтын, нутагай өөһдэ хүтэлбэрийн, хуули ёһоной болон гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хороон (түрүүлэгшэнь А.С.Скоцырская)

«Буряад Республикын Конституционно Сүүдэй болон эблэрүүлэлгын судьянарай ажайбуулга тухай мэдээнүүдыс ашаглаха эрхэ хангаха тухай» Буряад Республикын хуулини түлэб тухай 22.03.15.00 каб.323

«Буряад Республикын Президент тухай» Буряад Республикын хуулини түлэб тухай 23.03.14.00 каб.323

«Нутагай өөһдэ хүтэлбэри эмхидхэлгэдэ хабаатай Буряад Республикын зарим хуули ёһоной актуудта хубилалтануудыс оруулха тухай» Буряад Республикын хуулини түлэб тухай 24.03.15.00 каб.323

Буряад Республикын Арадай Хуралай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикын болон эд хэрэглэгын дэлгүүрэй талаар хороон (түрүүлэгшэнь В.А.Павлов)

«Буряад Республикада хүдөө ажыхын үйлдбэрини гүрэнэй талаһаа дэмжэхэ тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудыс оруулха тухай» Буряад Республикын хуулини түлэб тухай 23.03.10.00 каб.119

«Фермерскэ ажыхы, саадай ажыхы,

огородой ажал, мал ажал, дачануудай барилга эрхилхын тула гүрэнэй гү, али муниципальна эдлэлдэ байһан газарһаа эрхэтэдэ үгтэхэ газарай участогуудай туйлай (эгээл ехэ болон эгээл бага) хэмжээнүүдыс тогтоохо тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудыс оруулха тухай» Буряад Республикын хуулини түлэб тухай 23.03.14.00 каб.119

Буряад Республикын Арадай Хуралай Регионууд хоорондын холбоонуудай, үндэһэтэнэй асуудалнуудай, залуушуулай политикын, ниитын болон шажан мүргэлэй нэгдэлнүүдэй талаар хороон (түрүүлэгшэнь В.Р.Булдаев)

«Хүдөө нутагай соёл» гэһэн асуудалаар «дүхэриг шэрээдэ» бэлдэлгэ тухай 23.03.10.00 каб.212

«Буряад Республикада арадай гар урлад тухай» Буряад Республикын хуулини түлэб тухай 25.03.14.00 каб.212

Буряад Республикын Арадай Хуралай Социальна политикын талаар хороон (түрүүлэгшэнь А.Т.Стопичев)

«Тамхи таталгыс хизаарлаха тухай» Федеральна хуулини 6-дахи статьяда хубилалтануудыс оруулха тухай» федеральна хуулини түлэб тухай 22.03.9.00 каб.218

«Үхибүүнэй тэдхэмжэдэ гэжэ харгалзагшда һара бүрини мүнгэн түлбэри тухай» Буряад Республикын Хуулида Буряад Республикын Арадай Хуралай Эдилгэ абалгада эсэргүүсэлгын талаар комиссиян гаргаһан тобиолол тухай 22.03.14.00 каб.218

«Буряад Республикада социальна, транспортна болон инженерни инфраструктуруудай, мэдээсэлэй болон хэхээс холбооной объектуудтэ хүдэлгэс багатай эрхэтэдэй һаандгүй хүрэлгыс хангаха тухай» Буряад Республикын хуулини түлэб тухай 23.03.14.00 каб.218

Нүүдэл хүдэлмэрини зүблөөн: Пургуулида ороодүй хүүгэдэй һуралсалай эмхи зургаануудта «Пуралсаи тухай» Буряад Республикын Хуули бэсэлүүлгын ябаса тухай 24.03.Ивалтын аймаг

Буряад Республикын Арадай Хуралай Экономическа политикын, байгаалин нөөсөнүүдыс ашаглалгын болон оршон тойронхиис хамгаалгын талаар хороон (түрүүлэгшэнь В.Г.Ирильдсев)

«Буряад Республикын дэбисхэр дээрэ инвестиционно ажайбуулгыс гүрэнэй талаһаа дэмжэхэ тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудыс оруулха тухай» Буряад Республикын хуулини түлэб тухай 23.03.14.00 каб.203

Буряад Республикада электрын болон дулаанай элшэ хүсэнуудэй тарифууд болон саананхи ургалгыс боллоула хэмжээнүүд тухай 26.03.10.00 каб.203

IV. ЭРХЭТЭДЭЙ ХҮЛЭЭН АБАЛГА

А.С.Коренев - Буряад Республикын Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо 22.03.14.00-17.00 каб.118/326

Ц.Э.Доржиев - Буряад Республикын Арадай Хуралай Бюджетэй, налогуудай болон финансын талаар хорооной түрүүлэгшэ 23.03.14.00-17.00 каб.118/235

В.А.Павлов - Буряад Республикын Арадай Хуралай Газарай асуудалнуудай, аграрна политикын болон эд хэрэглэгын дэлгүүрэй талаар хорооной түрүүлэгшэ 25.03.14.00-17.00 каб.118/119

V. БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ЭДИЛГЭ АБАЛГАДА ЭСЭРГҮҮСЭЛГЫН ТАЛААР КОММИССИИН ЗҮБЛӨӨН

1. Эрхэтэдэй хандалгануудаар хүдэлмэри 2. 2010 оной түрүүшын кварталай туршида үнгэргэдэһэн Буряад Республикын хуулинуудыс эдилгэ абалгада эсэргүүсэлгын талаһаа шэнжэлгын дүнүүдээр тобиололнуудыс баталха тухай 23.03.11.00 Бага танхим

БЭЛИГТЭЙ ЗАЛУУШУУЛЫЕ БУРЯАДТАА БУСААХА

Пүүлэй үедэ бэлигтэй залуушуул ондоо хото дээдэ хургуулида хурахаяа ошоод, һөөргөө республикаа бусажа ерэхээ болёод байна. Энэ орёо асуудал шийдхэхын тула Буряад Республикын Правительствын дэргэдэ ажалай бүлгэм байгуулагдана байна

Мартын 9-һөө 17 болотор тус бүлгэмдэ ородог республикын министерствэнүүдэй, предприятинуудай, Улаан-Удын захиргаанай түлөөлэгшэд, Залуушуулай бүлгэмүүдэй нэгдэлэй гэшүүд Томск, Новосибирск, Красноярск, Иркутск хотонуудта ошоожо, «Бурятия ждет!» гэхэн семинарнуудыс үнгэргөө.

«Юундэ тус хотонуудыс шэлэжэ абаабиибди гэхэдэ, манай республикын бэлигтэй, урагшаа ханаатай олонхи хүбүүд, басагад энэ Сибириин хотонуудай дээдэ хургуулинуудта хурана. Тиин биднэр эдээнээр уулзажа, тэдэнэй ханал бодолнуудыс шагнажа, хөөрэлдэхээ ханаабди. Залуу бэлигтэй хүбүүд, басагадыс нотагаа бусажа ерэхыснь Буряад Республикын Правительство ямар арга хэмжээнүүдыс бэсэлүүлнэб гэжэ тэдэнэр мэдэхэ ёһотой», - гэжэ Залуушуулай политикын талаар хорооной мэргэжэлтэн, «Совет молодых ученых Республики Бурятия» гэхэн нэгдэлэй түрүүлэгшэ Н.В. Базарова хэлэб.

Дээдэ хургуулиа дүүргээд, дүршэлгүйгөөр олонхи хүнүүд ажал олоногүй. Тиин энэ орёо асуудал усалдахын тула делегациин гэшүүд тус семинарнууд дээрэ республика дотор стажировка, практика гараха арга тухай

хөөрөө.

«Түхэрээн шэрээгэй» үедэ хабаадагшадта мэдээсэлэй справочнигуудыс тараагаабди. Тэрээн соо республикын-предприятинуудай, фирмэнүүдэй ударидагшадтай телефонууд бии. Тэрээнээр хонхолоод, стажировка гаралга тухай хөөрэлдэхэ аргатай болоно», - гэжэ Наталья Владимировна үргэлжэлүүлнэ.

Тиин хабаадагшад республикын министерствэнүүдэй, комитетүүдэй сайтнууд тухай мэдээсэл абана байна. Эндэ элдэбн конкурсууд, программанууд тухай мэдэхэ аргатай.

«Бурятия ждет!» гэхэн семинарта «Улан-Удэнский авиазавод» гэхэн предприятиин кадрнуудай таһагыс даагша А.В. Баракин хабаада.

«Манай заводой гаргаһан үйлдэбэрини зүйлнүүд Росси болон ондоо ороноудар мэдээжэ юм. Пүүлэй үедэ самоледуудыс, вертоледуудыс олоор гаргадаг болообди. Хүдэлмэришэд дутана», - гэжэ А.В. Баракин хэлэнэ.

Мүнөө авиазаводто 6200 хүн ажаллана. Байгша ондоо үшөө 300-гаад хүнүүд ажалда абтахаар хараалагдана.

«Залуушуулыс республикадаа бусааһын тула олон юумэ хэгдэхэ ёһотой. Тиин энэ түрүүн ондоо хотонуудта хурадаг оюутадаар,

залуу мэргэжэлтэдээр харилсаа байгуулаха хэрэгтэй», - гэжэ Залуушуулай бүлгэмүүдэй нэгдэлэй президент Алексей Гыргенов хэлэнэ.

ТОМСК - ОЮУТАДАЙ ХОТО
Томск хотодо «Бурятия ждет!» гэхэн семинарта зуугаад манай нотагаархид хабаадалсаа.

Зоригто Замураев Томскын политехническэ университетэй 3-дахи курсын оюутан юм. Улаан-Удын хургуули, медицинскэ колледж дүүргээд, Томск хотодо хуралсалаа үргэлжэлүүлхээс ошоо.

«Дээдэ хургуулиа дүүргээд, хаана ажалда орохоёо үшөө мэдэнгүйб. Улаан-Удэдэ ажалай олодоо наа, нотагаа бусажа ерэхэб», - гэжэ Зоригто хэлэнэ.

Тэрэнэй нүхэр Дмитрий Тумуров Санкт-Петербург ошоожо ажаллаха хүсэлтэй. Мүнөө тэрэ Томскын медицинскэ университеттэ хурана.

Харин заха холын Захааминнаа уг гарбалтай Сэлэнгэ Балданова заал наа нотагаа бусахаб гэжэ.

«Дээдэ хургуулиа дүүргээд, кардиолог мэргэжэлтэй болохоб. Кардиологууд республикадаманай хэрэгтэй», - гэжэ Сэлэнгэ хэлэнэ.

Түхэрээн шэрээгэй үедэ гэр байра тухай олон асуудалнууд хэлэгдээ. «Жилье» гэхэн гүрэнэй программаар үсөөн залуу мэргэжэлтэд өөрын гэртэй болоно. Тиин энэ асуудал шийдхэхын тула банкнуудтай харилсаха хэрэгтэй гэхэн дуралдал хэлэгдээ. Иимэ хэлсээ байгаа наань, банкнууд залуу мэргэжэлтэдтэ хүнгэлэлтэтэйгөөр урьһаламжа үгэхэ байгаа.

Түхэрээн шэрээгэй үүлээр тус семинарай эмхидхэлгэдэ хамһалсаһанай түлөө Александр Гомбов, Андрей Мухомозов, Мунко Улзыгуев, Алдар Жамсаранов, Очирма Дамбаева - эдэ оюутадта баярай бэшгүүд барюулагдаа.

ОН-ЛАЙН КОНФЕРЕНЦИНУУДЫЕ ЭМХИДХЭХЭ!

Новосибирск хотын оюутадаар уулзалга баһал ехэ һонирхолтойгоор, үрэ дүнтэйгөөр үнгэрөө. Эндэ 150-яад залуу манай нотагаархид суглараа.

Делегациин гэшүүд сугларашадта семинарай зорилгонууд, стажировка, практика тухай хөөрөө. Эндэ ерһэн залуушуул Улаан-Удэдэ ажалда орохо арга тухай олон асуудалнуудыс табая. Понирхолтой видеоролигуудыс хараа. Тиин он-лайн конференци эмхидхэхэ гэхэн дуралдал хэлэгдээ.

«Би үнгэрһэн жэл Новосибирскын архитектурно-барилгын институт дүүргэһэн байһаб. Сугтаа хураһан нүхэдин олонхынь барилгын фирмэнүүдтэ ажаллана, хэдэн хүн мүнөө болотор ажал оложо шаданагүй. Тиин намда авиазаводой кадрнуудай таһагай ударидагша А.Баракинай элидхэл найшаагдаа. Тэрээгтэй хөөрэлдэжэ, тус завод ержэ ажаллаха банаан бии», - гэжэ Солбон Дашниев хэлэнэ.

Тус семинар дээрэ Залуушуулай бүлгэмүүдэй нэгдэл Новосибирск хотын Залуушуулай советтэй харилсаха тухай хөөрэлдэб.

«Новосибирск хотодо хурадаг буряад залуушуулай ударидагша Алдар Жамьяновыс үннэй таһидагби. Тиин таанадаар харилсаха дуратай байһабди», - гэжэ Новосибирск хотын залуушуулай мэр Максим Останин хэлэнэ.

Уулзалгын үүлээр Алдар Жа-

мьянов, Оксана Мороева, Сандан Цыренов, Ирина Балдаева, Айдар Дондоков, Ингра Цыбикова, Ольга Суманова, Цырегма Цыренова гэгшэд грамотануудта хүртөө.

ИИМЭ СЕМИНАРНУУД ХЭРЭГТЭЙ

Красноярск хото делегаци мартын 15-да хүржэ ерээ. Эндэ тэдэниис «Алтан Гэрэл» гэхэн Красноярскын буряад үндэһэтэнэй автономиин гэшүүд угтаа.

Семинар дээрэ 40-өөд хүбүүд, басагад сугларжа, һонирхоһон асуудалнуудта делегациин гэшүүдхэ хураһан байна.

Эржена Батодоржиева Красноярскын медицинскэ университетэй 4-дэхи курсын оюутан юм. Тэрэ Мухар-Шэбэрэй дунда хургуули дүүргээд, Красноярск ошоһон байна.

«Сугларашадай элидхэлнүүд соо олон юумэн хэрэгтэй байгааһы наа, тодорхой мэдээсэл үгы байгаа. Харин иимэ семинарнуудыс үшөө үнгэргэхэ хэрэгтэй, үшөө найһаар бэлдэхэ бээ гэжэ найдалана», - гэжэ Эржена хэлэнэ.

Чингис Чойроров «Алтан Гэрэл» гэхэн автономиин эдэбхитэн юм. Инженер-эколог гэхэн мэргэжэл абаһы наа, мүнөө тэрэ Красноярскын «Элемент-лизинг» гэхэн фирмэдэ финансистаар ажаллана.

«Залуу мэргэжэлтэдтэ ажал олоходо орёошыс наа, тиин өөрын хүнһөө энэ дулдыдана гэжэ би ханааб. Бэлигтэй мэргэжэлтэд ямаршыс фирмэ, предприятида хэрэгтэй юм», - гэжэ Чингис хэлэнэ.

ДҮНГҮҮД БАЙХА ЁНОТОЙ

Иркутск хотодо Залуушуулай бүлгэмүүдэй нэгдэлэй өөрын түлөөлэгшэд үгы юм. Энээнһээ боложо, эндэ үсөөн залуушуул суглараа.

Сергей Тулуев, Максим Мороткин, Алексей Хонгоров, Евгений Бальжанов гэгшэд Эрхүүгэй гүрэнэй экономикака академи байгша ондо дүүргэхэ. Ажал олохо гээшэ тэдэнэй ехэ орёо асуудал болоод байна. Тиин дуратай ажал олодо наань, республикаа бусажа ерэхэбди гэнэ.

«Буряад Республикын Правительство бэлигтэй залуушуулыс гэгтээ бусааһын тула иимэ ажал ябуулхадаа ехэ хэрэгтэй юумэ бэсэлүүлнэ. Иимэ уулзалганууд дээрэ залуушуул республикын предприятинууд, вакансинууд, стажировконууд тухай мэдээсэл абана. Тиин һайн дүнгүүд байха ёһотой», - гэжэ «Альянс» гэхэн Эрхүүгэй залуу эрдэмтдэй клубай президент Алексей Петров хэлэнэ.

Эржена БАТОРОВА.
АВТОРАЙ фото-зурагууд.

А.Гыргенов, Н.Базарова, А.Баракин

А.Жамсарановта баярай бэшгэ барюулагдана

Регистрацийн үедэ

Новосибирск хотодо

Сибириин гүрэнэй албанай академидэ
РЕСПУБЛИКА БУРЯТИЯ

Э.Баторова, Т.Бакланова, А.Дамбаева

Авиаавиазавод набирает рабочих

ОАО «Улан-Удэнский авиационный завод» (У-УАЗ), объявил о наборе квалифицированных специалистов. «Восток-Телеинформ»

Завод открыл вакансии по целой группе рабочих специальностей: сборщик-клепальщик, фрезеровщик, слесарь машиностроительного профиля, авиационный техник. У-УАЗ рассчитывает привлечь как опытных, так и молодых специалистов. В течение года планируется принять на работу несколько сотен человек.

Набор кадров вызван производственной необходимостью - в рамках реализации программы развития предприятия, утвержденной управляющей компанией ОАО «Вертолеты России», на У-УАЗ планируется увеличение объемов производства.

На сегодняшний день на предприятии полностью сформирован портфель заказов на 2010 год и уже подписан ряд контрактов на поставку вертолетов в 2011 году.

Рост объема поставок, а вместе с ним и экономических показателей завода связан с большой востребованностью на мировом рынке вертолетов Ми-171. Этот вертолет, выпускаемый У-УАЗ, успешно эксплуатируется в 30 странах мира. На У-УАЗ в 2013 году планируется разместить производство вертолета Ми-171М, который в перспективе должен прийти на смену вертолетам типа Ми-8/17. Здесь также будет серийно выпускаться перспективный высокоскоростной вертолет - сейчас он разрабатывается опытно-конструкторскими бюро, входящими в холдинг ОАО «Вертолеты России».

Для решения этих задач на предприятии развернута масштабная программа технического перевооружения.

Где самые вкусные буззы?

Победителя интернет-голосования на «Предприятии общественного питания, где готовят самые вкусные буззы» объявил 19 марта, на торжественном совещании, посвященном Дню работников торговли, бытового обслуживания населения и ЖКХ.

Людмила ОЧИРОВА

Голосование проводилось на сайте администрации Улан-Удэ с 14 февраля по 14 марта в дни празднования Сагаалгана. Наибольшее количество голосов отдали участники кафе «Хаан бууз» на улице Пищевой. Кафе уже было признано лучшим на городском фестивале бууз, прошедшем в КСК.

Оюна Цыпылова

В торговле дела идут

Закаменский район, несмотря на удаленность, насыщен товарами и цены на них на уровне Улан-Удэ и все благодаря широкой сети торговых предприятий, - говорит консультант отдела администрации района в сфере малого предпринимательства и торговли Галина Павловна Вторушина. - Хочется пожелать всем предпринимателям стабильности, сохранения рабочих мест.

Людмила ОЧИРОВА

Вместе с ней на республиканское совещание, посвященное Дню работников торговли, общественного питания и бытового обслуживания, ЖКХ приехали трое предпринимателей. Все они награждены Почетными грамотами Республиканского агентства по потребительскому рынку и лицензированию. Оюна Николаевна Цыпылова - индивидуальный предприниматель с 2003 года, начала с торговли на рынке промтоваров. В 2007 году взяла кредит и открыла сельскохозяйственный магазин. Он оказался очень востребованным - сельчане получили возможность реализовывать через этот магазин мясо, молоко, комбикорма... В народе его называют мясной лавкой. В этом году Оюна Николаевна открыла позную, создав четыре рабочих места. Всего у нее работает 15 человек. В планах - открытие подсобного хозяйства.

У Любовь Георгиевны Ващенко предпринимательский стаж больше - с 1997 года одевает и обувает земляков, сейчас у нее с мужем две торговые точки.

Анатолий Бадмаевич Бадмаев начал с маленького магазина в своем селе, а сегодня у него целая сеть - восемь магазинов в разных селах района и по разным направлениям. Кроме того, содержит большое личное подсобное хозяйство.

Таких же грамотами награждены пятеро представителей другого отдаленного района - Тункинского, но приехали двое. Главный специалист экономического отдела администрации района Роза Бадмаевна Шобоева отмечает увеличение торговой площади в последние годы. Только за этот год введено пять новых торговых точек общественного питания - три в Вышке и два в Аршане. А предстоящее в недалеком будущем открытие прямого сообщения с Монголией обещает новые возможности для развития придорожного сервиса. В преддверии этого недавно открылась АЗС на этой федеральной доро-

ге, в дальнейшем здесь вырастет целый комплекс - шиномонтажная, гостиница, кафе.

- Приезжайте в гости, отдохните. Республиканские сельские игры показали что можем принять зараз не менее трех тысяч человек, - говорит Роза Бадмаевна. Ее поддерживает индивидуальный предприниматель Татьяна Васильевна Белозерова из села Жемчуг, известного минеральными водами.

- Проблем нет с устройством, приезжайте. Отдыхающих много круглый год. У меня в селе магазин смешанных товаров, стараемся обслужить вежливо своих покупателей.

Единственный продуктовый магазин в

селе Ушхайта Кижингинского района, что недалеко от райцентра, Жаргалма Жамсоевна Жалсанова открыла в 2002 году. Большинство покупателей - пенсионеры, они благодарны предпринимателю.

Среди награжденных Почетной грамотой Администрации Улан-Удэ известный модельер Лариса Дагданова.

По ее словам, заказов у ателье «Мари Декор» меньше не стало. Постоянная клиентура, которая много лет одевается здесь, осталась верна своему выбору, шьют наряды к юбилеям и свадьбам. Больше возможностей стало для фантазии модельеров - появились современные итальянские и французские ткани.

- Конечно, индивидуальный пошив стоит дорого, но при всем обилии готовой одежды трудно подобрать для нестандартных фигур, да и безвкусовых вещей много. Стиль ателье «Мари Декор» - классический, элегантный, соответствующее качество шитья. Здесь работают хорошие специалисты. Сегодня среди награжденных наш конструктор Татьяна Багаева. Работаем вместе много лет, с республиканского дома моделей. Это высококвалифицированный специалист. Сейчас, наверное, мало с таким качеством кроя, отношением к работе, - говорит модельер.

Администратор кафе «Товары Бурятии» Лариса Кожевникова рассказала, что в кафе два зала - на сто и триста мест. Сегодня спросом пользуется большой зал, открывшийся четыре года назад на первом этаже взамен магазина, он закрылся, когда по соседству открылся «Титан». Залов с такой вместимостью в городе мало и он постоянно занят, в основном под большие бурятские свадьбы, юбилеи. Сюда в свое время перешел в полном составе коллектив ресторана «Байкал», повысив уровень обслуживания и качества еды.

Как прозвучало на совещании, сегодня в республике работают 41 торговый центр, 17 торговых комплексов, 240 кафе... Торговые площади и количество посадочных мест в предприятиях общепита превышают установленные нормативы. Особенно активно развивается эта сфера в Улан-Удэ, где торговые площади уже в два раза больше нормативов и оборот розничной торговли увеличился в два раза. Возросла и конкуренция. Потому, как подчеркивала председатель Рескома профсоюзной отрасли торговли и общественного питания Фаина Мордвинова, сегодня на первый план выходит работа персонала - продавцов, кассиров, парикмахеров...

«Байкальская рыбалка» созывает гостей

27 марта уже в шестой раз пройдет открытый турнир по зимней спортивной рыбалке.

Ныне гостей, а это больше ста команд из различных регионов России, в том числе Москвы, Томска, Омска, Красноярска, Владивостока, команда всего БАМа, а также представители Монголии, Германии и Евросоюза, примет Северобайкальский район. Таким образом, он замкнет круг районов Бурятии, расположенных вокруг Байкала и принимавших у себя «Байкальскую рыбалку». Северобайкальцы обещают отменный клев хариуса, налима, окуни в местностях Ярки. Вадим Бредний, руководитель ПК «Титан», один из организаторов турнира, отметил на брифинге, что местность сравнима с Хакусами как по красоте, так и по клеву. Он подчеркнул, что «Байкальская рыбалка» - это уже бренд Бурятии, и, как всегда, пройдет с участием первых лиц республики. Оргкомитет возглавляет первый зампреда правительства Иннокентий Егоров.

Впервые в рамках турнира состоится автопробег по маршруту Улан-Удэ-Иркутск-Усть-Орда-Жигалово-Улькан-Северобайкальск, его организатор - ТД «За рулем». Генеральным спонсором турнира впервые стала компания Мегафон.

Теперь остается ждать, кому улыбнется удача и достанутся главные призы, а это автомобиль «Нива», лодка с лодочным мотором SUZUKI, бензобур, электростанция и многое другое, всего обозначено десять призовых мест.

БАУНТИ – щедрый подарок?

На республиканские конкурсы «Алтан гургалдай», «Один день бурята» и улигершинов, посвященных Алтаргане-2010, приехали самодеятельные артисты Баунтовского района под руководством специалиста отдела районного отдела культуры Баунтовского района, долгое время возглавлявшей этот отдел, Ларисы Архиповны Орхоковой.

Дулма БАТОРОВА

Жюри конкурса «Один день бурята» решило вручить фольклорному ансамблю «Сагаан хада» диплом за участие, денежный приз от Министерства культуры РБ и спецприз от ВАРКа. Ансамблем руководит Эдуард Найданов. Артистка Альбина Цымпилова стала обладателем диплома первой степени и денежной премии от Минкультуры РБ в конкурсе «Золотой соловей». На гала-концерте зрители с удовольствием послушали бурятскую народную песню «Застольная» в ее исполнении.

Между турами конкурсов удалось поговорить со старшей самодеятельной артисткой из Монгоя Бальжит Маласагаевной Цыбыковой. Она спела мне баргузинскую песню «Эрлик хаанай уудэндэ». «Мне 80 лет, а мой муж Цыдып Цыренович старше меня на два года, тоже баргузинский, но родился в Монголе. Монголь - единственное бурятское село в Баунтовском районе, - рассказала Бальжит Маласагаевна. - В нем живут выходцы из Баргузинской долины. Мы ни разу не были на родине предков. Посмотреть бы. Мой отец сюда приехал холостым. Здесь он женился тоже на своей землячке. Я родилась и прожила всю жизнь в Монголе».

Интересно, что до 1917 года в состав Баргузинского уезда входили территории нынешних Курумканского, Северобайкальского, Муйского, Баунтовского и части Прибайкальского районов.

«Когда началась золотая лихорадка в баунтовской тайге, многие баргузинские буряты ушли туда «за золотишком», - рассказывает известный художник Солбон Ринчинов. - Не все искали и мыли золото, большинство из них было привлечено в качестве обслуживающего персонала для золотопромышленников: охраняли и убрали дома, ухаживали за конными упряжками, скотом и птицей, готовили пищу, подрадами возили муку, сахар и продовольствие из Верхнеудинска, выполняли другие хозяйственные работы. Буряты, имевшие много хулууншэ (слуг), выручали много денег от продажи сена, мяса и молока русским купцам и евреям.

Однажды я возглавил группу художников для поездки в Еравнинский район писать рыбаков. Возле Сосновоозерска мы заметили дорогу, на которой бревна лежали поперек как мост. Видимо, земля здесь была болотистая. Думаю, по ним Моисей Новомейский повез чугунную драгу на 50 лошадей и, чтобы она не провалилась, положил бревна.

По рассказам моего дяди Гармы Замбаланова, который подрабочком возил муку и сахар на золотые прииски до войны, его предшественники в царское время в составе караванов из 20-30 лошадей всю зиму возили из Верхнеудинска в Баунт продукты и товары. По пути они делились своим товаром с рзкетирами, боролись с другими за теплый ночлег, потому что на улице 50 градусов мороза, людям хотелось отдохнуть, скинуть с себя тяжелые дохи. Если мест на постоялом дворе нет, вынуждены были еще 70-100 километров ехать до следующего. Потому дрались не на жизнь, а на смерть. Такие стычки происходили часто.

Баунт - золотой край. Переводится с английского как «щедрый подарок, щедрость». Так назвали этот район американцы, которые одно время осваивали здесь всё. Посуду разную дарили местным обитателям, которые думали, что она очень ценная. Эмалированную чашку мы до сих пор называем «мерхан аяга».

По телевизору смотрю рекламу шоколада «Баунти» - райское наслаждение. По понятиям американцев, Баунт был раем, но не для тех, кто добывал. Новомейский пришел сюда в кандалах, а его потомки уехали баснословно богатыми людьми. Это красивое название для советского человека тоже имело обратный смысл, когда все деньги наше государство пускало на гонку вооружения. В мире там, где добывали золото, строили высотные дома, росли города, люди не испытывали недостатка в жилье и богатели. Сейчас название района тоже звучит как ирония».

Когда мне в руки попала газета «Огни Курумкана» со статьей управляющего Маловским отделением «БайкалБанка», коммерческого директора М.Д.Гомбоевой «Путешествие от озера Баунт через Икатский хребет в Баргузинскую долину», я подумала, что она может быть интересна для вас, наши уважаемые читатели.

На фото автора: Б.М.Цыбыкова.

Путешествие от озера Баунт через Икатский хребет в Баргузинскую долину

Размышления по итогам экспедиции

Распоряжением Правительства Республики Бурятия № 412 от 28.11.2008 г. утверждена комплексная Программа социально-экономического развития муниципального образования «Баунтовский эвенкийский район» на 2008-2017 гг., где конкурентное преимущество экономической самостоятельности района заключается в наличии природных богатств – это золото, уран, нефрит и др. Но главным препятствием для развития района и привлечения инвестиций являются географическое расположение и неразвитая инфраструктура района. Основная цель нашей экспедиции – расширение известности туристического продукта района на профессиональных рынках, географии туристического потока. Сразу скажу, что наша экспедиция имела цель не только научного характера, а также спортивного и морального отдыха – получение физических нагрузок, общение с природой и, конечно, «отрыв от работы».

М.ГОМБОЕВА

В ТЕЧЕНИЕ двух недель участники экспедиции пытались найти интересные факты исторического и природного характера. Маршрут пролегал по тропам, по которым когда-то в XVIII веке происходило географическое перемещение народов (эвенков, бурят и др.) из Курумкана в Баунт, поэтому перед дальней дорогой мы прошли обряд у священной Белой горы.

Экспедиция была посвящена 165-летию начала золотодобычи в Баргузинском горном округе, как раньше назывался Баунтовский район. Отсчет Баргузинской «золотой лихорадки» начинается с 1846 года, когда в местности Бугарикта было впервые найдено золото. С этого времени начинают создаваться таежные золотые прииски, в развитие которых вкладывают свой капитал заезжие помещики, купцы и чиновники, подгоняемые слухами о сказочном богатстве Баргузинской тайги.

За все время существования золотого промысла его было добыто более 100 тонн. Особый вклад в золотодобычу внес Хайкель Новомейский. Он пешком этапом четыре года шел из Москвы в Баргузин к месту своей ссылки. Своими деяниями прославился его сын **Абрам Новомейский**, купец I гильдии. На его приисках впервые была использована драга для промывки золотосодержащего грунта, доставленная из Лондона в 1912 году, действующая до современных времен... В Баргузинской тайге сохранилась специально проложенная для доставки драги дорога через Икатский хребет. Везла драгу упряжка лошадей, путь был очень тяжел, в день экспедиция проходила около одного километра. Ныне это один из интересных туристических маршрутов. Абрам Хайкелевич становится самым богатым золотопромышленником в Баргузине и состоятельным купцом, открывшим в городе большой магазин. За товарами он ездил не только в Читу, Иркутск и Верхнеудинск, но и в Санкт-Петербург и Москву, заключал сделки на Нижегородской ярмарке. Впоследствии он уехал в Израиль, где стал основателем золотодобывающей промышленности. Династия Новомейских занималась не только золотодобычей. Сыновья Абрама Новомейского **Семен** и **Ефим**, как и отец, стали промышленниками, а **Моисей**, по настоянию отца выучившись в Германии на горного инженера, оборудовал в деревне Алга сульфатную фабрику для добычи и очистки глауберовой соли. На этой фабрике отбывали ссылку многие революционеры.

В 1862 году в тайге было 25 частных приисков, работало 2598 рабочих. Было добыто за этот год 131 пуд 28 фунтов золота. Захолустный

уездный город Баргузин и поселок Ципикан в 60-х годах прошлого столетия меняют свой облик, становятся центральной базой развития золотопромышленности в обширном регионе, хотя прииски начинались в трехстах километрах от города и с перерывами тянулись на сотни километров к северу и северо-востоку. Золото и другие товары, в том числе шкурки знаменитого баргузинского соболя, поставляются в Москву. Развивается торговля, торговый путь связывает Баргузинскую долину с Читинскими землями и Китаем. По нему возят товары из Китая, в том числе чай. Таким образом, путь входит в систему путей, объединенных впоследствии общим названием «Великий чайный путь».

В 1920 году Моисей Новомейский навсегда покинул Баргузин и Сибирь. Через Владивосток, Монголию и Китай он уехал в Израиль, где основал предприятия по добыче поташа. Предприятия, созданные им на берегу Мертвого моря, после провозглашения государства Израиль перешли в ведение правительства. Выработываемый на них поташ и сегодня составляет значительную часть израильского экспорта.

На склоне своей жизни он написал книгу «От Байкала до Мертвого моря», в которой описал события своей жизни. Он пишет: «Многие жители Баргузина, в том числе мой отец и некоторые другие члены нашей семьи, свободно владели бурятским языком. Отцу нравились бурятские песни, он напевал их дома и в компании бурят. Нельзя было не заметить в крестьянской среде людей выдающегося ума и образованности. Тут явно сказались влияние сильных революционеров, проживающих в Баргузинской долине, влияние, ощущавшееся во всем. Влиянием сильных революционеров следует объяснить и тот факт, что тип баргузинского крестьянина был совсем иным, чем крестьянина европейской России. Баргузинец всегда и везде чувствовал себя независимым, не заискивал перед властями и в разговоре с любым чиновником держался, как равный с равным...». «В Баргузинской долине люди не делились по национальным признакам, по оседлости. Закон, неписаный, а выработанный живущими здесь людьми, действовал тогда, действует и сейчас. Людей не делили на пришлых или оседлых, коренных или некоренных. Так было и с евреями, поляками, китайцами и людьми других национальностей», пишет поэт **Солбон Ангабаев**. Род Новомейских пользовался большим уважением среди местного населения Баргузинской долины. А об Абраме Новомейском до сих пор рассказывают с добротой. Он создал фонд для оказания помощи бедным и финансировал его, вел торговлю с местным населением бартером, что было выгодно всем.

Мы побывали на участке ООО «Прииска Ципиканский», где добывают золото. Огромное спасибо на-

чальнику участка, молодому и перспективному мастеру золотодобычи **Василию Геннадьевичу Сидорову** за подробный рассказ и вкусный ужин!

Если бы Госдума приняла законопроект, который разрешает добычу драгоценных металлов и камней (за исключением алмазов) физическим лицам, администрация района сможет выдавать местным жителям лицензии на золотодобычу. Причина, по которой вопрос разрешения добычи золота частным лицам поднят сейчас, рост безработицы. Предполагается, что люди смогут занять себя добычей золота и обеспечить себя таким образом доходом. Это даже не столько повысит объем золотодобычи, сколько снизит социальную напряженность, снимет вопрос трудовой занятости населения. Администрация Баунтовского района обратилась в Правительство Республики Бурятия с просьбой предоставить ей право лицензирования золотодобычи на участках, не представляющих интереса для промышленных предприятий. Это участки, где нет балансовых запасов золота, участки месторождений и участки, где добыча промышленными методами уже завершена. До сих пор такие инициативы не встречали поддержки.

ПУТЬ наш продолжается. Между Ципиканскими горами и Южно-Муйским хребтом расположена Баунтовская котловина (1000-1100 м. над уровнем моря), по которой протекает река Ципа, и где находится множество озер, в том числе и озеро Баунт, по имени которого названа котловина и наш район. Горячий источник, на котором в настоящий момент построена водолечебница местного значения - Горячий Ключ. Максимальная температура гидротерм на выходе на дневную поверхность +54°C. На окраине поселка имеются теплые лечебные грязи, состав и свойства которых еще недостаточно изучены. Показаниями к лечению в санатории Баунт являются болезни органов движения, нервной системы, кожи, гинекологические заболевания.

Пик Большой Халтон. По данным GPS наши участники экспедиции определили, что высота пика равна 2382 метрам. Происхождение этой вершины местные жители часто связывают с вулканом. Это не верно. Величие горы усиливают кары

(провал), которые местные жители выдают за жерла вулкана. С самого подножья горы открывается изумительная картина - озер и рек Баунтовской котловины и вершин Южно-Муйского хребта. В ясные дни с вершины горы открывается великолепная панорама хребтов Южно-Муйский, Икатский, Большой Халтон, Малый Халтон и Витимского плоскогорья. В отдельные дни видимость достигает более 120 км.

Посмотрели рисунки на скалах мыса Трехстенка. Картины из жизни древних людей, неясные знаки нарисованы охрой. Эти наскальные рисунки, по предположениям профессора А.Б.Иметхенова, датированы от 2,5 до 4 тысяч лет назад! Но современными археологами полностью еще не изучены.

Озеро Баунт занимает третье место в Бурятии по площади поверхности (зеркала) воды (111 км²) после Байкала и Гусино озеро и второе по общей площади водосбора (10300 км²) после Байкала. В Красную книгу России занесены рыбы: баунтовский сиг, ленок и таймень (обитающие в озере) и черношапочный сурок, обнаруженный на Большом Халтоне. В озере Баунт живет реликтовая форма рачка - водяной ослик.

На красивое озеро Орон мы приехали на вездеходе ночью, на берегу находится маленький поселок Окунево, где проживают 7 семей из 17 человек. Окуневцы показали нам интересными людьми. У одной жительницы живет лосиха Милка. Независимо от пола все рыбачат. Связь с «Большой землей» - только через попутчиков, которые не очень часто проезжают мимо поселка. И вот для жителей наш вездеход привез пенсию, муку, сахар... Судя по разговорам, окуневцы не собираются покидать свой таежный край.

Назавтра дорога нас вела в сторону озера Доронг, остановились на реке Точа, где раньше стояла оленеферма эвенкийского центра. К сожалению, дом, где жила семья оленеводов, сгорел дотла, жалко. В прошлый приезд каким гостеприимным оказался домик, где жили оленеводы. Но поехать на озеро Доронг нам не пришлось из-за дождей. Расстройство участников можно понять: с озером ученые связывали большие надежды на открытия. Уникальное озеро Доронг, глубиной до 55 метров, находится в узкой, глубокой расщелине, зажатой крутыми скала-

ми. С южной стороны чистый, ярко-желтый песчаный пляж, резко контрастирующий с окружающими мрачными горами. Раньше эта земля особо охранялась - считалась заказником. Сейчас на территории Баунтовского района нет ни одного охраняемого природного комплекса. Понятно, что это большой недостаток. Со слов **Дарьи Петровны Мирановой**, раньше здесь находились эвенкийские стойбища. После похода Дарьи Петровны мне призналась: «Какой трудный путь проходили эвенки - мои предки из Курумкана в Баунт. Я очень рада, что осуществилась моя мечта - пройти этот путь, это мой лучший подарок себе в честь 70-летия».

Медведи. Эта тема постоянно присутствовала все время похода. Даже знакомый директор золотодобывающей компании удивился, что мы шли в поход без ружья. Просто не было надобности, мы шли в тайгу с миром. Буквально за один час поездки мы увидели 5 медведей, даже одну медведицу с медвежатами. Один как будто играл с нами, позировал перед фотокамерой. Но потом, когда мы шли по дебрям, самым настоящим таежным дебрям, было страшновато. Тут же дали распоряжение - громко разговаривать, стучать тарелками и ложками. Поистине, нетронутый край! Ребята даже видели медведя недалеко от стоянки, но не сказали нам по понятным причинам.

Река Точа, длиной 37 км, впадает в Верхнюю Ципу (полная длина 685 км) - крупнейший левый приток Витима. Река берет начало в горах Южно-Муйского хребта, на его стыке с Икатским хребтом, и течет по Баунтовской котловине, впадает в озеро Баунт. Левые притоки - Джирга, Гулонга, Червяк, правые - Кедровка, Илокола, Точа. В середине долины Илокола, на правом берегу, - развалины поселка-рудника «Трудный». Это место, где 165 лет назад добывали золото ручным способом. С помощью металлоискателя мы нашли различные самодельные инструменты, с помощью которых добывали золото - долот, ведро, клепку. Каким тяжелым был труд первооткрывателей золотодобычи - огромные валуны переворачивали вручную!

(Продолжение в следующем номере).

1945

К 65-летию Великой Победы

2010

Дагбаев Дамдин Будаевич родился 10 июня 1918 года в селе Енгорбой. Ему выдано свидетельство о рождении за №17 от 11 июня 1918 года Енгорбойским сельским советом. Его родителями были Будаев Дагба Будаевич и Будаева Бизья. К моменту рождения сына его родители уже были членами колхоза «Коммунизм зам».

Он закончил 7 классов средней школы и считался одним из самых грамотных людей своего времени. До призыва в Красную Армию он работал секретарем сомонного Совета.

18 сентября 1938 года в ряды Советской Армии были призваны два друга - односельчанина: Додсонов Бадма и Дагбаев Дамдин. Служили в 107-й дивизии снайпером 765 полка в городе Рубцовске Алтайского края... На третьем году их службы в армии началась Великая Отечественная война. Грамотных солдат, в число которых вошли и два друга, отправили на краткосрочные шестимесячные курсы бойцов. Новоиспеченных командиров отправили под Смоленск, где проходили кровопролитные бои.

8 августа 1941 года во время кровопролитного боя на глазах у Дамдина Будаевича при разрыве бомбы погиб Долсонов Бадма, защищая Родину. В начале войны его часть переправили в Смоленском направлении. Участвовал в битвах под Смоленском с июня 1941 года по май 1942 года. Тогда ему было 28 лет.

В августе 1941 года был ранен в правую ногу — это ранение классифицировалось тогда как «слепое ранение». Эта пуля сидела в его ноге до конца его жизни. После 3-х месячного лечения в госпитале города Иваново, продолжил свой боевой путь.

В конце 1942 года он служил в Москве. 7 ноября принимал участие в параде на Красной площади. Окончил краткосрочные курсы военно-политического училища г.Москвы. После его окончания политрук Дамдин Будаевич был отправлен в родную часть, которая в то время воевала в Крыму, Керчи. Когда он приехал в часть, то комбат его сразу узнал и обрадовался, что остался жив.

ГОРЬКАЯ УЧАСТЬ ВОЕННОПЛЕННОГО

НЕМЕЦКИЕ КОНЦЕНТРАЦИОННЫЕ ЛАГЕРЯ

В Керчи сражались с превосходящими силами немцев. В 1942 году Армия Власова не смогла пробиться из окружения, и была пленена фашистами. Дамдин Будаевич рассказывал: «Однажды утром всех по тревоге подняли и приказали идти в бой. Мы под прикрытием бронетехники и танков пошли в атаку. Ввязывались в бой, отстреливались. Уже под вечер мы оказались в каком-то ущелье, окруженные немцами. Никто уже не стрелял, и мы поняли, что попали в плен. Было непонятно, каким образом нас окружили и взяли в плен. Только позже мы узнали, что сам Власов сдался в плен фашистам вместе со всей своей Армией. Затем нас немцы по группам вызывали для допроса и агитировали вступить в бандеровскую армию. Почти все отказывались вступать туда, тогда всех погнали вперед себя в немецкий плен. Оказалось, что в концлагерь».

Их отравили в город Проскурово, затем эшелонам в концлагерь Мюнценген. Среди пленных был и наш Дамдин Будаевич. Дисциплина в лагере была сверх строгая: за малейшую провинность пленных избивали до потери сознания, расстреливали. Наш земляк прошел через все эти испытания долгих три года. Питание - плохое. Им варили суп из крапивы, хлеб пекли пополам с опилками - «эрзац хлеб». Кормили не часто.

С ним вместе сидели в концлагере представители многих национальностей нашей страны. Прото, что людей сжигают в крематориях Дамдин Будаевич слышал, но сам лично не видел этого. Друзья говорили, что людей сжигают в другом месте.

Советских солдат распределили по многим концентрационным лагерям. С этого момента начались страшные будни пленника для Дамдина Будаевича. Его перебрасывали из одного лагеря в другой. Когда он находился в лагере в Восточной Пруссии, пленников выгоняли на работу с утра пораньше и заставляли работать до позднего вечера на тяжелых физических работах. Жили в деревянных бараках, продуваемых всеми ветрами. Кормили их крапивой, смешанной с древесными опилками.

В конце 1944 года военнопленных начали забирать богатые немецкие фермеры для работы у себя дома. Однажды приехал один из таких фермеров. Всех построили и начали осматривать: проверяли, нет ли где болячек, открывали рот и проверяли зубы. Отобрали человек 10, у которых не было язвочек и зубы были целыми, не гнилыми. Понятное дело - все были истощены, негнущим каторжным трудом в концлагере, недоеданием. Фермер привез их к себе в поместье и 15 дней откармливал. Заставлял собирать

крапиву, из которой варили суп и давали пленным. После того, как они немного набрались сил и немного отдохнули, их отправили работать на частной пилораме этого фермера. После изнуренного тяжелого труда все валшились на нары и тут же засыпали крепким сном.

Дамдин Будаевич рассказывал: «В начале 1945 года начали летать самолеты. Они летели целой тучей, закрывая все небо. Во время их лета земля дрожала и гудела. Где-то далеко бомбили и летели обратно на свою базу. Мы уже знали, что летают наши союзники и война идет на убыль, немцы терпят крах. Об этом нам рассказывал наш богатый фермер. Он пересказывал новости, которые передавали по радио. Так что о военных действиях на фронте мы были информированы».

Однажды утром их заставили рыть яму для двухэтажного бомбоубежища. Они забетонировали его. После того как работа была закончена, он построил всех и сказал: «Война заканчивается. Немцы потерпели крах. Скоро здесь будут эсэсовцы и убьют всех. Поэтому я предлагаю вам спрятаться с нами в бомбоубежище. Никого невольте не буду, желающие могут уйти».

Тогда многие не поверили в его благие пожелания, боялись, что он убьет их там и ушли. Наш земляк согласился переждать в бомбоубежище. Им дали продукты питания и отправили на нижний этаж. Сами хозяева разместились на верхнем этаже. После освобождения Пруссии их выпустили оттуда и отправили на все четыре стороны.

ОСВОБОЖДЕНИЕ ИЗ ПЛЕНА

Три товарища, которые сдружились во время пребывания в немецком концентрационном лагере, а затем у богатого фермера, отправились в ближайший город. При входе в него они увидели заброшенную церковь и решили осмотреть его. Зайдя в него, они к своему удивлению обнаружили, что там обосновались бывшие советские военнопленные. Днем они занимались мародерством, а вечером возвращались к месту ночевки. Трое друзей решили отдохнуть и перепочевать в церкви вместе со всеми. Но в ту же ночь они услышали автоматную очередь и приказ выйти и построиться. Это пришли «красногонецники» (ОГПУ). Они арестовали всех и зачитали приказ: «За мародерство в условиях военного времени всех расстрелять без суда и следствия». Дамдин Будаевич в тот миг сильно пожалел, что они зашли в эту церковь. Было глупо и страшно за что умереть от пули своих же солдат. Им, прошедшим все круги ада, было вдвойне жалко.

Но потом передумали и начали допрашивать всех, вызывая по одному, по группам. Тех, кто действительно занимался ма-

родерством, расстреляли на месте, а остальных - «предателей Родины» - как окрестили их советские военачальники, под усиленным конвоем погнали через территорию Германии, Польши и Западной Украины в город Харьков. Дамдин Будаевич рассказывает, что их гнали через эти земли пешими. Они шли за конной телегой, которая везла продукты питания для этапированных. В этом «марше» участвовало 50 человек - целая рота. В Харькове всех направили в 7-й батальон для выполнения тяжелой физической работы, на восстановление народного хозяйства.

В течение двух месяцев велось следствие, выясняли, при каких обстоятельствах они попали в плен, не предавали ли они свою Родину, не издевались ли они над своими соотечественниками. После этого безвинных отпустили домой. Он работал на Никольском трубопрокатном заводе.

Дамдин Будаевич рассказывал, что во время войны его родные получили похоронку на него. В ней говорилось, что солдат погиб в Керчи, в деревне Кашгат. Для родных это была самая горькая весть. После того, как освободился, сразу же написал письмо домой про свои злоключения, и написал, что скоро придет домой. Только тогда родные узнали радостную весть о том, что их родственник жив.

ДОЛГАЯ ДОРОГА ДОМОЙ

В ноябре 1945 года после освобождения из советского концлагеря в городе Харькове, Дамдин Будаевич поехал домой. Но по дороге его обворовали: украли все деньги, продукты и продуктовый талон. Поэтому ему пришлось остаться на следующей станции, т.к. у него не было ни денег для дальнейшей поездки, ни продуктов, чтобы не умереть с голоду. Остановился в городе Пенза и пошел к местным властям, чтобы они как-то помогли ему - фронтовику уехать домой. В помощи ему было отказано категорично. Тогда ему пришлось устроиться на работу, чтобы заработать деньги на дорогу.

Окончил курсы электрогазосварщиков и начал работать. Тогда местные жители гнали водку из опилок и еще из чего-то и продавали. Дамдин Будаевич вместе со своими товарищами купил такую водку, выпил и ослеп. Попал в военный госпиталь, который находился в городе Пензе. Там за ним ухаживала Есения Елена Фадеевна. Долго лечился и выздоровел. Сначала он увидел оконный просвет, и через некоторое время зрение постепенно восстановилось, он обрел стопроцентное зрение. Наш земляк влюбился в Елену Фадеевну и женился на ней. Жена обогрела его и выходила после всех мытарств в немецких и советских концентрационных лагерях. В 1951 году у них родилась дочь Тамара, в 1954 году - сын Николай.

После 17 лет скитаний по чужбинам, в 1956 году Дамдин Будаевич вернулся домой с семьей и детьми. В то время было очень мало машин - легковых и грузовых. Доехав до города Улан-Удэ, они не стали ждать попутную машину. Ее можно было ожидать целый месяц, а то и больше. Поэтому семья Дагбаевых решила ехать домой на такси. Нашли таксиста и договорились с ним, чтобы он довез их до дома. Встреча была теплой на родине. Все жители села пришли поздравить его с возвращением на родину. Очень хорошо приняли его жену - Елену Фадеевну.

Семья Дагбаевых вступила в совхоз «Енгорбойский» и работала там вплоть до выхода на пенсию. Дамдин Будаевич работал сварщиком, затем завхозом. Многие годы, вплоть до выхода на пенсию, работал табушником.

Вот данные Учетной карты военнообязанного Дагбаса Дамдина Будаевича:

165 стрелковый полк - стрелок с ноября 1939 - август 1941 года; 365 стрелковый полк - стрелок с августа 1941 - май 1942 года; 7 рабочий батальон - стрелок с мая 1942 - март 1946 года.

Присягу принял 5 декабря 1939 года в 765 стрелковом полку. Награжден медалью «За оборону Новороссийска и Керчи» и многочисленными юбилейными медалями. Воевал с июня 1941 года по май 1942 года. Участвовал в освободительных боях на Крымском фронте. Однополчане называли его Дамниа.

Дамдин Будаевич был работящим человеком, как и все его сверстники. Работал в колхозе телятником, выращивал бычков на доращивании. Зимой работал в центральной усадьбе колхоза, а летом выезжал в местность Кунчин, чтобы за нагульный период получить хороший привес у своих подопечных.

Вот что пишет о его работе в колхозе Д. Будаев в газете «Знамя труда» от 28 октября 1964 года в своей статье «... Годовой план - по всем показателям» - «Хорошо потрудились в этом году и телятники. Жамсо Лыгденов и Дамдин Дагбаев получили по 700-600 граммов привеса на каждого теленка...» Будучи на пенсии, он со своей женой Еленой Фадеевной продолжал работать в родном колхозе.

Умер в селе Енгорбой 26 июня 2006 года. Записан в Книгу Памяти: № 6, страница 237 и № 8, страница 223.

Сабина БАДМАЕВА,
ученица 8 класса Енгорбойской
средней школы Закамского
района РБ, член творческого
объединения «Хонгодоры».
Руководитель: Маргарита
Дабаевна ЖАЛСАНОВА,
учитель технологии,
руководитель детского творчес-
кого объединения «Хонгодоры».

Бүхэдэлхэйн харилсаан: буряад-монголнуудай хуби заяан

ЕВРОПОДО НЭРЭЭЭ СУУРХУУЛНА

Екатерина Цыремпилова

1956 ондо Шэтын медуцилши дүүргээд Урда-Ага фельдшерээр эльгээгдэхэдээ, Сэжэдма Суль-тимова нятагай эрхим хубүүдэй нэгэн Жамбалай Лубсанцырен хубүүнтэй үлгэн дэлхэйн жама ёһоор няг дуранай хайра сэдх-хэлдэ абгажа, хуби заяагаа хол-боо бэлэй. Лубсанцырен хурса сэбэр шарайтай, дуу дуулаха, гармошко, мандолина, баян дээр наадаха, нүбэлгэн, ухаан-сар, шадахагүй юумэниинь үгы,уран гартай, найхан сэдх-хэлтэй хүн лэн. 1958 ондо Римма, 1961 ондо Светлана басагад Урда-Агада мүнхэдээ бэлэй. Басагад бүри жаахан байханаа хүгжэм-дэ дуратай, дуулаха, хатарха ду-ратайнууд лэн. Сэжэдма Лубсан-цырен хоёр тинхэдэ залуунууд, жаргалтайнууд, эрмэлзэл дүүрэн ябаа лэн.

1965 ондо Бальжинима Дугаров нагасынгаа уралаар Жамбалов-ган Улаан-Үдэ зөөб. Уран дар-хан Бальжинима нагасынгаа хажууда хүгжэмэй инструмент-нүүдые дархалдаг болобо. Хуур, чаанза, ятага дархалхадаа, ган-са уран бэрхэ гар хэрэгтэй бэ-шэ, харин үшөө хүгжэм гэшыне зүрхөөрөө, шэхээрээ, сэжээ сэдх-хэлээрээ ойлгохо, инструментын найханаар эдэлхын тула нилээн эхэ мэргэжэл, шадабарн хэрэг-тэй ха юм. Хүгжэмэй мэргэжэл-тэ нургуули өөрөө шудалаагүй хадаа, басагадаа хүгжэмдэ заал наа нургахаг гэлэн эрмэл-зэл дотороо наанажа, хадагалжа ябаһан Лубсанцырен Доржиевич долоотойхон Римма басагаая Улаан-Үдын хүгжэмэй нургуу-лида оруулаа лэн. Римма хүг-жэмэй үчилиши, нүүлдэ Влади-востогой консерватори дүүр-

гээд, мэргэжэлтэ хүгжэмшэн гэ-лэн дипломоо абадаа гартань ба-рюулхадань, Лубсанцырен Дор-жиевич ямараар баярлаа лэн - хэлэшэгүй ааб даа. Римма Луб-санцыреновна арбаад жэлдэ Бу-ряадай оперо болон баледэй театрай оркестртэ хуур дээрэ наадаа, хүгжэмэй үчилишида багшалаа, концертмейстерээр хүдэлөө юм. Яхадай оперо болон баледэй театрай оркестрэй, мүн симфоническа оркестрэй кон-цертмейстерээр, Яхадай хүг-жэмэй Дээдэ нургуулини баг-шаар хүдэлөө лэн. Римма Жам-баловада хүгжэм заалгалан, тэ-рээндэ байрыне хургэдэг бэлгэ-тэй хүгжэмшэд Росси соо олон байха. Мүнөө тэрэ Москвагай Силантьевай нэрэмжэтэ ор-кестртэ скринкэ дээрэ наадана. Классическа хүгжэмдэ дура-тайшуул энэ оркестрэй концерт харахадаа, Римма Жамбало-вагай скринкэ дээрэ наадахыне харахадаа, Агын талын буряад басаган наадана гэжэ тухайл-нагүй, шарайгаарнь хитадгү, али наран улас руу абаашана хаш даа гэжэ наанамаар.

Римма Лубсанцыреновна Хягата нятагай врач мэргэ-жэлтэй Цыремпилов Сергей Бим-баевичта хадамда гаража, энэ бүлэдэ Катя Дарима хоёр баса-гад түрөө лэн. Бүри жааханууд байхын эдэ хоёр басагад хүгжэм дуулан гэхэдээ хүхишэхэ, хүгжэм доро хатарха, хүгжэм дагаад аянгалха, гүнгэнэхэ, эли бодо он-доохонууд басагад лэн. Сергей Бимбаевич, Римма Лубсанцы-реновна аба эжынь хоёр баса-гадай бэлигыне дэмжэб. Улаан-Үдын хүгжэмэй тусхай нургуулида Катя хуур дээрэ, Да-

рима виолончель дээрэ наадажа нурахаяа оробо. Хоюулан тон магтаалтай нураа, бэлигтэй хүгжэмшэд болохо гэжэ элихэн байхадань, басагадйингаа тала хаража, бэлиг шадабаринь улам мүлихэ, хүгжэмшын нур-гуулинь дээшлүүлхэ зорил-готой Цыремпиловтэн 1996 ондо Якутск зөөгөө лэн.

Катя Цыремпилова 1996 ондоо 2004 он болотор Яхадай Респуб-ликин хүгжэмэй Дээдэ нургуу-лида профессор С.М.Афанасенко гэгшын класста нуралсал гараа юм. Эндэ нуралсажа байхадаа, «Виртуозы Якутии» гэлэн ан-самбляда хуур дээрэ наададаг, уласхоорондын фестивалда хабаададаг, лауреадай дипломдо хүртэдэг, Росси гүрэн соогоо, мүн хари гүрэнөөр, Европоор гас-трольдо ябадаг байгаа. 1997 ондо «Скрипка Севера» гэлэн улас-хоорондын фестивалда дипломант боложо шалгараа бэлэй. Катя Цыремпилова Гнесинтэнэй нэрэмжэтэ Москвагай хүгжэмэй тусхай нургуулида гурбан жэл соо нуралсажа, шалгарһанай тэм-дэгтэй диплом абажа, нуралсалаа дүүргэ лэн. Дээдэ нургуулида нуража байхадаа, «Гнесинские виртуозы» гэжэ камерна оркестртэй хуур дээрэ наадажа, Европын бүхы шахуу гүрэнөөр гастрольдо ябаа юм. 2007 ондоо Германин Росток хотодо консерваторида нуралсалаа үр-гэлжлүүлжэ байна. Энэ консер-ваторида орохоно гайтай бэрхэ-шээлтэй, немец хэлэ мэдэхэ хэрэг-тэй, теэд Катя Цыремпилова үсэд нэтэрүү зантай, урдаа табиһан зорилгооо заатагүй дүүргэдэг, шадахаг гээд лэ зорбод ябадаг басаган юм. 2008 оной намар Королева София-Шарлоттын нэрэмжэтэ хууршадай уласхоо-рондын конкурсо лауреат бо-ложо, илгарма бэрхээр хуур дээрэ нааданай түлөө хоморой аад, үнэтэй хуурай номо (смычок) шагналда хүртөө лэн.

Сергей Бимбаевич Цыремпи-ловэй хоёрдох басаган Дарима мэдээ орохоно хүгжэм дуунай эдэлээн соо үндылэн, Улаан-Үдын хүгжэмэй нургуулини бо-гоно алхажа, дүрбэтэйхэн ба-саган бэлдхэлэй класста ну-рахаяа абтаа лэн. Якутск бү-лөөрөө зөөжэ ошохоодо, зур-гаатайхан Дарима Яхадай Рес-публикин хүгжэмэй Дээдэ нур-гуулини бэлдхэлэй класста, виолончель дээрэ наадажа ну-рахаяа О.Г.Кошелева багшада заалгажа эхилээ лэн. Дарима хүг-жэмэй ноото түргэн хадууа абадаг, хүгжэм ойлгохоодо бэрхэ гэжэ багшадаа магтуулдаг лэн.

«Хүнэй хойно байхагүй» гэжэ хэлэдэг, багшын үгэлэн даабари дээр бүри оло дахин дабтадаг лэн. Виолончель дээрэ наадаха гэшэ тинмэ бэлэн бэшэ хэрэг, хүсэ шадал, уян сэдхэл хэрэгтэй юм. 2000 ондо «Яхадай шэнэ нэрэнүүд» гэлэн республиканска конкурсо шангай лауреат, 2002 ондо КНР-эй Сямынь хотодо болоһон П.И.Чайковскин нэ-рэмжэтэ конкурсо хабаадажа, Хүндэлэлэй грамотаар шагнаг-даа бэлэй. 2002 ондо Москвада үнгэрһэн «Ассамблея искусств» гэлэн конкурсын дипломант, 2004 ондоо Гнесинтэнэй нэ-рэмжэтэ хүгжэмэй нургуулида абтаба, нургуулидаа нуралса-жа байгаад, Уласхоорондын эдир хүгжэмшэдэй «Новые имена планеты» гэлэн конкурсо дип-ломант, Дмитрий Орловой хүтэл-бэрилдэг Мос-квагай гүрэнэй оркестртэй вио-лончель дээрэ наадажа, Москва хотын фестива-лини лауреат, Москва хотодо үнгэрһэн Козолу-повай нэрэмжэтэ виолончелистнүү-дэй уласхоорон-дын конкурсо III шангай лауреат болобо.

Гнесинтэнэй нэ-рэмжэтэ хүгжэм-эй нургуулини профессор, Рос-син арадай ар-тист В.К.Тонха Даримын виолон-чель дээрэ наада-хынь шагнаад, үндэрөөр сэги-нэн, магталан юм. Бүхы дэлхэй дээрэ мэдээжэ энэ хүнэй магтаалда хүртэхэ гэшэ сэ-ншэгүй эхэ туй-лалта ха юм.

2010 оной янв-арин 19-дэ «Январин үдэшэ-нүүд» гэлэн заншалта фестивал-да Испанида фортепиано, клар-нет, виолончель гурбанай ка-мерна ансамблин (Трушечкин, Меринг, Цыремпилова) кон-цертин үсэдэ, Даримын П.И.Чай-ковскин хүгжэм виолончель дээрэ соло наадахадань, хараг-шад тэрэныне дүрбэ дахин аль-га ташалгаар дууджа, онсо-лон тэмдэглэн, илгарма һайн наадана гэжэ талархалаа мэд-үүлэн байна.

Эгэшэ дүү Екатерина, Дарима Цыремпилованууд эхэ, эсгын гээ алдар нэрые дээрэ үргэ-жэ, Буряад ороноо түлөөлжэ, суурхуулжа, хүн зондо оюун бэлигэе хубаалдажа ябана.

Риммынгээ, зээ басагад Катя, Даримын хүгжэм наадажа, хүнүүдэй зүрхэнэй хубшэргэй дайража, сэдхэлдэнэ сэсэг тариха нимэ амжалтатой, он-доо яһан соо ана-мана урдал-жа ябахадань, Лубсанцырен Доржиевич Жамбалов мэндэ байгаа һаа, ямараар баярлаха лэн даа гэлэн гунигтай бодол толгойдо ороно.

Сэжэдма Сультимовна Римма басагандаа, Катя, Дарима зээ-нэртээ ходоол туйлалсажа, эжын энхэргэн сэдхэлээр тэдэ-нээ аршалжа наһан соогоо ябаа

Дарима Цыремпилова

Мүнөө зээ басагадйингаа ам-жалтанууд тухай хөөрхэдөө, шарайн баяраар халин, доосоо омогорхол түрэнэ.

Сэжэдма Сультимовнада, Москвада ажалуудаг Цырем-пилов Сергей Бимбаевичай гэр бүлэдэ Сагаан Бар жэлдэ аза талаантай, урма зоригтой, баяр баясхалантай ажалуугыт даа гэжэ үрэнэб!

Намжилма БАЛЬЖИНИМАЕВА.

ХҮТЭРХЭЙН ХҮДЭРХЭН ХУБУУД

Хүдөөгэй ажабайдал

Хурамхаанай аймагай Аргатын сомоной «Хүтэрхэй» ажахы жэлнээ жэлдэ баян ургаса хурян абажа, Буряад оронойнгоо амжалтатой ажахынуудай тоодо ороод ябана. Энэ ажахы нятагаймнай хубүүн Цэдэбжаб Домниовой республикынгаа инислэл Улаан-Үдэдэ эмхидхэлэн ураг-шатай, үргэн дэлсэтэй ТАД гэлэн арал-жаанай байгуулалга өөлэдынгөө мүнгэ номолжо, мүнөө сагай эрилтэдэ хүрэмэ хамаг хэрэгтэй техникээр, мүн үрлэ хү-рэнгөөр, тоно түлшөөр дүүрэн хангажа, хүл дээрнэ табяа юм. Шэнэ үүлтэрэй малнууды асараа, гахайн фермнүүды эмхидхээ, ажалшадтаа гэр байранууды барья, нятагайингаа зонине ажалтай, са-линтай болгоо. Аргата нууриндаа хобог хүрөө (пилорама) тодохожо, нятагайнгаа зондо модо үйлэдбэрлэхэ арга боломжо олгоо. «Хүтэрхэй» ажахыгаа, эмхи жу-рамтайгаар дахуулжа, үндэр дүндэ хүр-гэхын түлөө, ТАД байгуулалгын орлогшо дарга Даба-Жалсан Чирипов Улаан-Үдэ хотоноо Аргата нятагаа байнгы ошожо, ажахына хүтэллэн байна. Тингэжэ Улаан-Үдэдэ олзын хэрэг эрхилжэ байһан ня-тагаймнай хубүүд «Хүтэрхэй» ажахы амжалтада асараа юм. Нятагтамнай Улаан-Үдэдөө олзын хэрэг эрхилдэг хубүүдэй ашаар мүн баһа шэнэ түхэлэй, хүсэ ехэтэй түмэр тээрэм тодохдоо юм. Тээрэмшын эрхим дээдэ шанарай гурил булуулдаг, аймагайингаа хүн зонине шанар найтай гурилаар хүсэд хангадаг.

Хурамхаан аймагаймнай зон бэрхэ хубүүдэйнгээ үүсхэл үүргэ найшаажа, Даба-Жалсан Чириповэй аймагайингаа толгойлогшоор лунгаа юм. Мүнөө «Хүтэрхэй» ажахые яһала урматай урагшатайгаар Владимир Цыбиков хүтэлөөд ябана.

Хурамхаан аймагай толгойлогшо Даба-Жалсан Чириповэй радио-телевиденээр үгэ хэлэхынь анхараарайгы. Даба-Жал-сан Чириповһээ бэшэ түрэл буряад зо-ноо хүндэлэн, нимэ гоёор, сэбэр найнаар түрэл хэлээрээ үгэ хэлэдэг хүнине үндэр зиндаатай буряад ноёд сайдай дундаһаа оложо нэрэлхэнь мүнөө сагта бэрхэтэй байна.

Хүйтэрхүүл юм даа Хүтэрхэймнай, Хүдэрхэн хубүүд лэ тэнсэдэг юм, Хүрһэтэ газараа хахалаад байн, Хүтэлөөд эхиллэн Чирипов лэ.

Ургуулһан ургасань найгалзаад байн, Урматай байнал даа нятагай зон, Урагшаа «Хүтэрхэй» шармайгаад байн, Ударидаад ябагшань Цыбиков лэ.

Аажамаар Аргата долгилоод байн, Арбайхан таряамнай хуряагдаа лэ.

Ажалдаа хубүүднай эрхимлээд байн, Амжалтын эхиндэнэ Домшоев лэ.

Олондо мэдээжэ «Барис реклама» фирмын эмхидхэн толгойлогшо Баяр Доржиев мүн баһа өөрынгөө мүнгэ оруулан, Хурамхаан нятагайингаа үритэй шэрэгтэй, хүгжэхэ аргаа мухардалан Эл-лэнэй хүдөө ажайлгэдбэрийн үлдэдэл шэрэгдэл бээдэе абажа, «Эрдэм» гэжэ нэрэтэй шэнэ байгуулалга эмхидхээ. Га-даадын ороноудта бүтээгдэлэн шэнэ, мүнөө сагай үндэр арга маягаар бү-тээгдэлэн комбайн, шэнэ түхэлэй, хүсэ ехэтэ трактор гэхэ мэтые ба бусад хэрэгтэй оньһон түхээрлэгнүүдые асараа, шэнэ үүлтэрэй үхэрнүүдые асараа, ажахые шэнэлиг болгоо, үндэр һайн ургаса ху-ряажа абаа, нятагайингаа зонине ажал-тай, салинтай болгоо. Баяр Доржиев бэр-хэ шатаршан, шатар нааданыне рес-публикынгаа залуушуулай дунда дэл-гэрүүлхын түлөө оролдолоо үүсхэл гар-гадаг олонодо мэдээжэ хүн юм. Буряад хубүүд гансал барилдаанай ба боксын хара тамраар бэшэ, мүн баһа һонор ухаа-гаараа, оюун бэлигээрээ, эрхим ажа-лаараа түрүү зэргэдэ ябана ёһотой бшуу даа.

Нүгөө «Барис» фирмын толгойлогшо, Арадай Хуралда түлөөлэгшэ Баяр Гар-маев аймаг соогуураа, хүдөөгөөр таран ажалуудаг малшадай нуури нуудал бү-хэндэ дахуулгын (спутингай) антеннэ асаржа тодохо. Эдэ бүгэдэ нятагаймнай хубүүдэй нятагаа дэмжэхэ тэдхэхэ аша

үүргын гансал эхин шата байһанын тон эли, саашадаа үргэдэхэ, дэлгэрхэ байха.

Энэ жэлдэ Баргажан ба Хурамхаан аймагуудта ажалуугаа Баргажан буряа-дуудай Байгалай хойто бөөһөө, Зулхэ мүнэнэй эрьбөө нүүжэ ерөжэ захал-һанһаань хойшо эгсэ 270 жэл гүйсэхэнь.

Нятагаймнай хубүүд басагад элинсэг худинсагуудайнгаа заяалан түрэл тоонто нятагтаа ан-бун ажалуужа, нятагаа үргэжэ, зоноо дүнгэжэ, түрэл арадаа ур-машуулжа, түрэлхи хэлээ, соёлоо сахижа, һайн найхан жэшээ харуулжа ябана.

Улаан-Үдэдэ олзын хэрэг эрхилэгшэ бусад аймагуудай хубүүд манай Ху-рамхаан нятагай хубүүднээ жэшээ абан, өөлэд өөлэдынгөө нятагуудай хүдөө ажахые, хүдөө нятагууды үргэн хүгжөөхэ хэрэгтэ мүн баһа хам оролсохо бэээ гэжэ эхэ найдагдана. Хүдөө ажахы гээшэмнай, илангаяа манай буряад арадта, гансаһые олзын хэрэг, эдин засаг - экономико болоод дууһаа бэшэ, түрэл буряад ара-даймнай түшэг тулгуури түрэлхи хэлэ-нэймнай, буряад соёлоймнай эшэ үндэлэн гээшэл даа. Сагаан түмэр Бар жэлдээ, мүншые баһа саашанхи жэлүүдтээ Бу-ряад ороноймнай ажахынууд үндэр амжалтанууды туйлажа байхань бол-тогой! Арад зоннай энэ амгалан, аза жаргалтай ажалуухань болтогой!

Будажап АРСАЛАНОВ.

Илалтын 65 жэлэй ойдо

ДАЙНАЙ ҮЕЫН ХҮҮГЭД

ДЭЛХЭЙДЭ дуулдаагүй дээрзэгы, 4 жэлэй туршада олониие зобоохон, эгээл зэбүүн, хэдэн арбаад миллион зоной ами наһа абаашаһан Агууехэ дайн! Наһатай зониие үри бэһэнь, эхэ хүниие хани нүхэр-һөөнь, үхибүүдые эхэ, эсэг-һөөнь, аха эгэшэһөөнь хахасуулһан хараалта, шүһата дайнай амисхал хаанашье шэруүн юм.

«Дайнай үеын хүүгэд - мүнөөнэй үбгэд, хүгшэд». «Эсэгын дайн!» Энэхэн хоёр үгын гүн удха шаһар намда тон эли. Юундэб гэ-хэдэ, минни эсэгэ Дамдинжабай Дагба дайһаа бусаагүй. Мүн гинхэдэ минни бүхы эдир наһан дайн соо, дайнай хойтохи 1947 оной хүйхэр хоохон жэлүүдтэ тудха ха юм. Тэрэн тушаа Сэр-нэй Сэржэмэдэг тон зүбөөр бэшэн байдаг.

Эхэ, эсэгын үргэһэн
Эрхэ ганса хүбүүдые
Эсэгын дайнай галһаа
Эрьжэ һөөргөө бусаагүйл.

Дуулим найхан дайдаа
Дуугаа дуулан ябаагүйл,
Дура зүрхэеэ нилүүлжэ
Дуратай басагаая
хүтэлөөгүйл.

Эмгэн буурал эжыдэ
Эрьжэ гэртээ ерээгүйл,
Эсэгэнэр болоһон
эршүүлшье
Энхэржэ үринэрөө
таалаагүйл.

Манай жаахан Тураасгай шотагһаа бүхы шэхуу бүхэ-тэйшүүд, бүхыдөө 82 хүн Эсэгын дайнда мордожо ошоһон түү-хэтэй. 40 хүниинь шуһата дайһаа бусаха хүбгүи байгаа. Манай бүлэ тухай ехэбшэлэн хэлэбэл, эс-гэмни дайнда унаа, мүн минни эг-шэ 2 басагад, дүү хүбүүмин дай-най үедэ наһа бараа хэн. Мүнөө хэлэдэг 2-дохи фронт гэшыень мяхан бэсэрээ тинхэдэ үхибүүд ябаһан манай үетэн үзэһэн байха. Бидэ эжытээ 3 басагад үлэжэ, үлдэхэ даарахые дабаһан гэшэбди. Эсэгэнэрнай дайнда мордоһон, эжынэртээ хамта шадаха ажалаа хэжэ, дүүнэрээ абалсажа, гэр ба-раагаа харалсажа, даараанье наа, даараабди гэжэ хэлэнгүй, үлдөөшые наа, үлдөөнөө дур-дангүй ябаабди. Хүдэһэн гү, али бүд гү сүүмхэтэйшүүд, хэмнай хэн гэшэгүй адлханууд, зобожош ябанабди гэжэ наһадаггүй, «саг саггаа, сахилга хүхэдөө» гэдэгтэл, юрдөөл, амнидаа жаргалтайхан, ном үзэгтэ орожо, эрлэмэй эхи химэлжэ ябаһан эгээл найхан үхибүүн наһаннай эндэл байн.

Ямарһые хүндэ эхэ эсэгын хажуугаар эрлэм номдо, ажалай дүршэлдэ хургаһан баһа байдаг гэшэ. Заалиһан багшанаара дур-даха тон эхэ хүсэлтэйб. Эхин клас-суудта заалиһан Лхамасу Батусе-на Раднаева (Батажабай), Д.Б.Найданова, Цырен-Намжил Очирович Очиров гэшэдые найханаар наһан мүнөөшье яба-дабди.

Тураасгайда 4 класс, удаань Могсохондо 7 класс дүүргэб. Заятуев Ц.Д.З. тоо бодолго, Суворов И.П. - физикэ, Лодонова Д.Л. - буряад хэлэ, Шойнжонов Б.С. - биолог, Миронова Мария Буда-

евна ба Гомбоева Рыгзема (Монгол орондо ажаһуудаг) - географ, Гатапова Г.Б. ород хэлэ заадаг хэн. Тэрэ үедэ директорээр хүдэлхэн Степан Цыбикжанович, Номтоев Гунда Н., Суворов Иван П., Лодонова Дашама Лх., Миронов Лев Харитонович үндэр мэдэ-сэтэй, урагһаа наһатай багша-нар хэн. 7-дохи класс дүүргэд, шинэ тиншээ таража, 8, 9, 10-даху класуудта хурадаг саг байгаа. Би Яруунын Наһата тосхондо 8 класс дүүргэб. Эндэ Нима Гуруевич Халзанов багшада тоо бодолго заалгаа. Ехэл ойлгосотойгоор заадаг хэн. Олон жэлдэ үндэр наһатай болотороо хүдэлжэл байдаг гэжэ дуулаһа хэм. Харин «Бу-ряад үнэнэй» 2008 оной феврал-ин 14-нэй дугаарта Нима Гуруевич тухай статья уншажа, эхэтэ баясаа хэм. Пуралсалай 1958-59 жэлдэ танда заалгажа гараһан хурагшадтай зүгһөө танаа 82-тнай үндэр ойгоор амаршалнаб.

9-дэхи, 10-даху класуудта Улаан-Үдын 1-дэхи интернат-хургуулида (мүнөө лицей) гүрэнэй хоол, хубсаһан дээрэ олон айма-гай үхибүүдээр хамта хуража га-рааб. Энэ 2 жэл соо Анна Аюше-евна Борисовада тоо бодолго заалгаа. 1961 ондо БГПИ-дэ фи-зико-математическа факультетдэ орожо, тоо бодолгын багша бо-ложо гараа хэм.

Тоо бодолгын багшын мэргэ-жэл шэлэхэдэ, эхэхэн нүлөө үзүүлхэн ашата минни багшанар - Цырен-Дондок Заятуевич Заятуева, Нима Гуруевич Халзановта, Анна Аюшевна Борисовада үнэн сэдхэлэй баяр хүргэн ябаһааб.

Могсохондо 7-дохи класс дүүргэһэн үхибүүдэй дундаһаа Светлана Ринчиновна Сандакдор-жиева - физмадай физикын отде-лени, би физмадай математикын отделени 1965 ондо дүүргэжэ га-раад, хоюулан түрэл хургуулидаа багшалжа эхилэ хэмди. Удангүй Светэмни город руу ябашоо хэн. Багшын институтта хурахадаа, 4 жэл хамта нэгэл общежитидэ 41-дэхи таһалгада Балданова Софья Раднаевна (Арзгуун), Самбуева Пылжидма Васильевна (Аргада), Шардаева Санжидма (Алла), Дам-баева Светлана Николаевна (Удинск), Балданова Дарима Цы-биковна (Хэжэнгэ) байжа дүү-ргэбди. Ехэл зохидоор, эбтэй эстэйгээр байдаг хэмди. Соним-най ехэл түргэн, мэргэн хэн, амаралтаһаа манһаа түрүүн ерээд лэ, тэрэл 41-дэхи таһаг соогоо шэ-рээ шэрдэгэ, амһартага абанхай

хүлэжэ байгша хэн. 2006 оной май нарада Яригта ошоходоо, Серёжиндоо (Пылжидмадаа) ошожо, хонон үнжэн хөөрэл-дөөбди. Хэжэнгэдэ Дариматага һони һорьмойгоо хөөрэлдэхш. Эгшэ дүүһээ өөрөгүи болоһон зомни. Мүнөө сүлөө ороод байха-даа, хаана хэнинь юу хэжэ һууна хаб даа, эдэхэн басагадаараа уул-задаг наа гэжэ наһааш даа.

1965 онһоо Могсохон шотагай-нгаа үри хүүгэдые 29 жэлэй тур-шада тоо бодолгодо хургажа, наһанайнгаа амаралтада гараа хэм. 3 выпуск гаргаа. Пурагшад-ни эхэ зохидон хүүгэд хэн. Сэр-эгэй албанда ябаһан үхибүүдхэ бэшэгынь абажа уярхаш, найн-дэрөөр амаршалхадань - баяса-хаш. Удаань түрэ найр хэхэдэ, үри хүүгэдтэй болоходонь, шэнэ гэр толлоходонь, али наа, найхан

сэдхэлтэй ажалһа бэрхэ хүн бо-лоод ябахадань баһал баясахаш. Нүхэрни 1974 ондо совхозой малда үбһэ бэлдэхээ Амарай об-ласть ошоод, хүйтэ абажа, наһа бараа хэн. Би 34-тэй ябааб, ехэ хүбүүмнай 13-тай, бага хүбүүн 3-тай, нимэл зон үлөө хэмди.

Эсэгэһээ гээгдэһэн багахан наһандаа
Эрхэ тангилхан зургаан хүүгэдни,
Эртын хюрууда бээрэһэн эсэсэгтэл
Эшэнгүй нулимсага аршан ябаал.

Баясанам шамдаа,
нарата дэлхэймни,
Барюулаалши намда эхын жаргал.

Мүнөө сагта шажан мүргэл дэл-гэржэ, дасан дугамнай һэр-гээгдэжэ, урда ба мүнөө на-һанайнгаа нүгэл наманшалжа, буян хэхэ арга боломжотой бо-лообди. Хатуу сагта өдөө болоо-шые наа, мүнөө 70 наһанайнгаа да-баан дээрэһээ шимэ найхан саг ха-ража, үзэжэ байһандаа баяргайб. Буряад зон сэбэр найхан сэдхэл сэдхэжэ, архи тамхия орхижо, үдэр үдэрэйгөө буян арьбалжа, эб эмхитэй, шотаг нугага, буряад хэлэ, заншалаа үргэжэ, адуу малаа үдхэжэ, амгалан тайбан ажа-һуухамнай болтогой!

Мүнөө би түрэн 6 үхибүүдхэ 12 ашанар, зээнэртэй, 2 гушатай, амнидаа наһахада, яһала баян хүмби гэжэ сэдхэхшэб. Отхон хүбүүн Раднажабайнгаа барһан гэр соохоно ан-бунхан һуужа бай-хадаа, маани мэгзэмэ уншажа, үнгэрэн ошоһон наһага, хани нүхэрөө, үелжэ ябаһан үүринэрээ дулааханаар дурсан һуушаш даа. Үүринэртээ зориулнаб:

Үнгэрэн ошоһон наһага
һанахадам,
Үлзы тоонтонни юундэ
манарнаб?
Ханилһан нүхэрөө дурсан
һуухадам,
Халаглан зүрхэмни юундэ
гажарнаб?
Наранай далда
холодоходо,
Наһанаймнай үдэр
ходорно.
Тоолон жэлнүүдэй
ошоходо,
Толгоймнай үһэн
сайранал.

Хүшэрхэн үе сагай
хүлгөөн соо
Хүнэй алтанхан наһан
бууранал.

Хүхилдэн ябаһан
үүринэрнай
Хогоосоной харгыгаар
дууранал.

Шэршүүхэн хадагаа
дэлгэхэдэжэ,
Сэржэмэйнгээ дээжые
үргэнэбди.

Сэхэ дардамхан харгы
элгэхэдэжэ,
Сухаваадингаа орондо
түрэхэбди.

Мүнөөхөн байгаа наһан
хаһа хадаа
Мүнхэ бэшэ, тоотой юм
оршолоһон соо.

Тамын орон үзэнгүй,
сагаан сэдхэлээр
Түшээтынгээ орондо
дэгдэхэбди.

Хурьһэтэйхэн энэ дэлхэйдэ
дайн бү болог,
Хүн түрэлтэн хэрүүлэй
дүлдэндэ бү абтаг,
Эжэлтээ инагууд
хэээдэшье бү хахасаг,
Эжынэр үринэртээ энхэ
мүнхэ жаргаг лэ!

Буряад ороймнай бүхы 70 наһатан! Мэндэ һууһан үүри нүхэдөө бултыетнай Дала на-һаартнай, үглөө бүхэндэ угтан байгаа улаан Нараартнай, үндэлгэһэн Үри хүүгэдэртнай, үлгэдэһэн Аша гушанараартнай мүнөөдэр амаршалан байнаб!

Галина
ДАМДИНЖАПОВА,
багшын ажалай ветеран.
Хэжэнгын аймаг,
Могсохон шотаг.

Амаршалга

ХҮНДЭТЭ ЭЖЫГЭЭ АМАРШАЛНАБДИ!

Хэжэнгын аймагай Могсохон хууринда ажаһуудаг манай хайрата эжы, хүгшэн эжы Галина Дагбаевна ДАМДИН-ЖАПОВА хабарай найхан үдэрнүүдтэ 70 наһанайнгаа оёе угтажа байна. Бидэ, 6 үхибүүдынь, 2 хурьгэд, 3 бэрэдынь, 12 аша зээнэрын, 2 гушанарын, үнэнхэ зүрхэйһөө үндэр ой-гоорнь амаршалан:

Ута наһа, удаан жаргал,
элүүр энхые хүсэнэбди.
Үглөө бүри наранай элшые угтажа,
Үдэр бүри эдэнэй дээжые амталжа,
Үгын, унтарин зөөлэниие эдлэжэ,
Амгалан тайбан ажаһуугыт даа, Эжымнай!

Мартын 27 – Театрай уласхоорондын үдэр

ЗАҢАБАРИЛГЫН ҮЕДЭШЬЕ ЗАЛИТАЙ ХҮДЭЛХЭ

Х. Намсаревай нэрэмжэтэ Буряад драмын академическэ театрта хаян сагта ехэ ехэ хубилалтанууд болохоор хараалагдана. Үдэр бүринь нурашаан ажалын эршэтэй ябасые 1982 ондо баригдаан театрайн байшангай удаан хүлээгдээн заһабарилга хэлгэсэн. Апрель соо эхилхэ заһабарилгын урда тээ театрай директор, Россин габьяата артист Доржи СУЛЬТИМОВТАЙ уулзаһан байнабди.

- Доржи Норбосампилович, ерэхэ байһан хайндэрөөр, Театрай уласхоорондын үдэрөөр! Ямар ханаа сэдхэлтэйгээр угтажа байнабта?

- Хабартаа бүхы ханаа сэдхэлнэй хабарай ха юм даа. Сэхын хэлэбэл, бидэ булта ханаата болонхойбди, ерээдүйн сезоннай үдэр, һүнн бүхэниие тоолон түсэлблэгдэнхэй гэхэдэ болохо. Ондоогоор аргагүй, үгы гээбэл, ажалаараа ороһон амжалтатая алдажархихабди.

- Үнэхөөрөө, энэ жэл танай театрта урагшатай жэл болоо, харагшадтай танаа орхөөгүй.

- Эгээл гол амжалта гэхэдэ, «Максар. Шухата тала» гэхэн

зүжэгымнай «Золотая маска» гэхэн үндэһэн театральна шангуудта зууршалһан баярта ушар болоно. Москвада апрель соо бидэ тэрэ зүжэгөө харуулжа, «Эгээл эрхим эрхэм эрхэм роль», «Эгээл эрхим эхэнэрэй роль», «Эгээл эрхим уран зураашын ажал», «Эгээл эрхим режиссёр ажал», «Эгээл эрхим зүжэг» гэхэн номинацинуудаар 5 дипломдо хүртөөбди. Зүгөөр «Алтан баг» абаашыггүй хаа, гээбэшье мүнөө үедэ олон ондоо янзын фестивалнуудта хабаадахымнай уриһан дурадхалууд ороно. Россин дамитическа театрнуудай эрхим 10 зүжэгүүдэй тоодо бидэ орообди.

«Золотая маскада» зорюулагдаһан фестивалин һүүлдэ республикаараа гастрольнуудта ябаабди. Оройдоол нэгэ зүжэг абаад анхан ябадаг хаа, бидэ 2009 ондо 7 ондоо нэрэтэй зүжэг харуулаабди. Хорин, Ярунын, Хэжэнгийн аймагуудта үглөөниин хүүгэдэй үльгэр, үдэшнэ эхэшүүлэй зүжэг харагшадтайнгаа анхаралда дурадхаабди. Бидэниие аймагай захиргаанууд, өөһдөө гулваанар, тийхэдэ эдэ аймагуудыс түлөөлһэн Арадай Хуралай депутатууд Цырен Эрдынеевич Доржиев, Зоригто Николаевич Гатапов гэгшэдэмжэб. Тэрэ үедэ Хүдөө ажахын министерствыс толгойлһон Жаргал Дабасамбуевич Батуев туһалаа. Шэнэ зүжэгүүдысманай нотаг нугадаа хараһан харагшад, өөрыгөө харуулан артистууд баясаа, хүдөөгэйнгөө ажалшадтай уулзаха арга боломжонууд олгогдоо.

Иимэ удхатай, гуримтай гастрольнууд мүнэ зөөрииншыс талаар манда ехэ таарамжатай байгаа.

Россин театральна оршондо бээ һайнаар харуулан театрай хүршэ регионуудта амжалтатай айлшала.

Недондо арбан үдэрэй туршада анха түрүүшынхией ехэ гастрольнуудта Шэгэ, удаан концертнэ программатаяа Агын округ га-

раабди. Шэтынхид мүнөө дахин урижа байна.

«Максар. Шухата тала» гэхэн зүжэгтээ Монгодо (Улаан-Баттар) үнгэргэгдэһэн республикынга Соёлой болон экономикын үдэрнуудтэ хабаадабди, харагшад бидэниие халуунаар угтаа. Бусаха үсдөө Дарханда харуулагдажа байһан «Эртын хабар» гэхэн буряад зүжэгтөө өөһэдынгөө артистуудыс хабаадуулаабди. Тийгэжэ энэ хамтын проектээр Дарханда болоһон Монгол – Россин Эб найрамдалай 49-дэхи дахин эмхидхэгдэжэ байһан харын хайндэр нээгээбди.

- Энэ сезонтай тээмэндэ түймэрэй аюулгүйн байдал сахилгын эрилтээр саг зура хаагдаһан ушараар хадугдаха байха. Иимэ юумэн ерээдүйдэ дабтагдаха ёһогүй гэжэ ханагдана. Энэ асуудалаар ерээдүйдэ юун хэгдэхэб?

- Шэнэ жэлэй хайндэртэл зүжэгүүдыс эршэтэйгээр харуулан, үшөө найруулгануудыс, тэрэ тоодо Хитадай классик Цао Юя гэгшын «Залинта аадар» харуулаабди. Гээбэшье түймэр сарагшад бидэниие ажал болуулаа. Түймэр саралгын урданай системэмнай хуушараа, вентиляционно системэмнай эхинһэнь хүдэлнэгүй. Угаанай ябадаг люк тайзан дээрэ механическа, мүнөө үсын эрилтээр автоматическа байха ёһотой. Мүнөө эдэ бүгдыс гэгтэ түймэр сарагшад обёорбо бшуу. Харагшадтай залай модон няалта (обшивка) түймэр саралгын гуримуудта таарангүй. Материалын ондоо байха ёһотой. Эдэ бүгдыс бидэ өөһэдөө усадхаа аргагүйбди. Тэдэ бүгдэһөө уламжалан, гэгтэ театрымнай хаагаа, бидэ республикынгаа Верховно сүүдтэ кассационно гомдол баряабди, тийгэжэ тэрэниемнай хаража, манай талыс шидхэбэрсээрээдэмжэ. Иигэжэ бидэ зохёохы түсэлүүдтэ бусаабди, Сагаалганай хайндэрнүүдтэ Геннадий Башкуевай «Принцесса Луны» гэхэн найр наада харуулаабди. Юуб гэхэдэ,

харагшадтай эрилтэнүүдээр энэ найр тон хэрэгтэй байгаа бшуу.

Энэ үсдэ бүлэг артистууднай Буряадай түлөөлгын болон «Уртал» гэхэн буряадуудай бүлгэмэй урилгаар Москва ошоо. Михаил Елбонов, Олег Бабуев гээд, бусад артистууднай Хүгжэмэй байшангай тайзан дээрэ бэлигэ харуулба, удаан Санкт-Петербургда Буряадай диаспоратай уулзажа, гурбан концерт харуулба.

- Заһабарилгын үсдэ театр хайшан гэжэ хүдэлхэ болоноб?

- Нэн түрүүн, хубилган хэргээлгын, шэнэһэн хэльбэлгын хүдэлмэри ябуулхаа байһан манай Буряадай хүтэлбэрлэгшэдтэ, нэп түрүүн Президент Вячеслав Владимирович Наговицында, Соёлой министерствэдэ баяр баясхалан хүргэнэб. Үндэһэн театрай хайн байдалтай болгохо, мүнөө үсын хэрэгсэлнүүдээр хангаха арга боломжо республика олоо. 22 мартада генеральна подрядчик элнрхэ, апрелин эхиндэ гэхээр бидэ заһабарилгын ушараар хаагдахабди. 2011 оной хабар – Россиде Буряад ороной хамжан ороной 350 жэлэй хайндэрэй үсдэ хэльбэн шэнэлэлгын хүдэлмэри түгэсэхэ.

Үнэхөөрөө, мүнөө бидэниие хүдэлхэдэ, зүжэгүүдэ харуулхад хүндэ байха. Хэды тийгэбэшье бидэ энэ жэлдэ зургаан шэнэ найруулга түсэлбөөбди, тэдэнэй хоёрын табьябди.

Апрелин 19-һөө Зэдын аймаг гастрольдо гарахамнай. Агууехэ Илалтын 65 жэлэй, мүн Зэдын аймагай байгуулагдаһаар 75 жэлэй ойн баярнуудта эдэ гастрольнууднай зорюулагдаха. Хэдэн зүжэг, ехэ концертнэ программа абаашахабди. Тэрэһнээ гадна оршон тойронхи нотагуудта, хотын хажуудахи нурунуудта зүжэгүүдтээ ошохообди.

Июнь хара соо долоон зүжэгтээ Агын округ гарахамнай. Ага бидэниие хүлээнэ. Июль соо Бүхэдэлхэйн монголуудай конвентын соёлой программата хара

баадахабди. Тэрэл хара соогоо Түнхэнэй аймаг зорихобди. Сентябрь харала эрхүүгэйхидтэ айлшала, хори гаран зүжэг харуулхабди, тэрэһэлэн Ангарскда, Усолье-Сибирскдэ, Шелеховодэ, Усть-Ордада ошохообди. Эмхидхэлэй болон зохёохы ажалай үндэр хэмжээндэ эдэ гастрольнуудаа үнгэргэхэ оролдохобди. Октябрь соо - Хитадай уласхоорондын фестиваль. Мартын 20-до «Залинта аадарымнай» харахаа Хитада, Монголһоо фестивалин эмхидхэлэй комитетэй түлөөлэгшэд эрэхэ гэжэ хануулаа.

Ээлжээтэ театральна сезоноо октябрийн һүүлдэ нээхэбди. Зүгөөр ямар тайзан дээрэ нээлгэмнай болохо юм, мэдэнгүйб. Хотынгоо харагшадта зүжэгүүдыемнай харуулха арга боломжо манай эмхидхэн байгуулагша - РБ-гэй Соёлой министерство олохо байха гэжэ би найданаб.

Мүнөө үсдэ театраймнай бүридхэлдэ хубилалтанууд болоо. 2000 ондо Булат Гавриловай «Чингис хаан» гэхэн зүжэгтэ режиссёрнайруулагша Сергей Бальжановыс уржа нэм, удаан ахамад режиссёртой тушаал дуралхааб. Арбан жэлэй туршада Сергей Цырендондович Бальжанов театрай зохёохы коллективыс ударидаа. Феврелин 1-һөө республикын министрэй захиралтаар театрай уран хайханай хүтэлбэрлэгшэ болоо. Буряадай театруудта уран хайханай хүтэлбэрлэгшэдэй институт байгуулхыс би өөрөө дэмжэнэб. Тийгэжэ мүнөө иимэ шэнэ байдалда тааралдан, манай театр шэнэ хүгжэлтын удаадахи штатнуудта гараха гэжэ би найданаб.

- Хөөрөөжэ үгэһэнгэтай хайндаа. Танда, танай театрта амжалта хүсэнэб!

Наджда ГОНЧИКОВА.
Бэлигма ОРБДОЕВА
хэлбэлдэ бэлдэбэ.

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ
фото.

«ҮЛЬГЭРЭЙХИД» ҮНДЭР ХҮСЭЛТЭЙ

«Поющая стрела» гэхэн сууга зүжэгөөрөө бүхы Росси соогоо шалгарһан, тэрэ найруулгаараа «Золотая Маска» гэхэн Бүхэроссин театральна шанда хүртэһэн «Үльгэр» театрайхидай (директорын Н.Б.Шагдырова, ахамад режиссерынь Э.Б.Жалцанов) харуулан урданай домог соогоо хайхан хүсэл, ажабайдал мууе дараха гэхэн гол удха тайлбарлаа хэн.

Тээмэндэ февраль харала Эрхүү уригдаһан хүүхэлдэйн театрай коллектив М.Н.Хангаловай нэрэмжэтэ түүхымнай музейн дэлгэһэн «Гунны. Тайна исчезнувшей империи» гэхэн выставкын үсдэ Эрхүүгэй хизаар шэнжэлэлгын областной музейн нэгэ студий соонь энэ зүжэгөө харуулжа, эндэ ерэхэн зоной үндэр сэгнэлтэдэ хүртэһэн байна. Иигэжэ хамтын ажалла М.Н. Хангаловай нэрэмжэтэ түүхынгээ музейтэй бүри үргэдхэхэ гэхэн зорилго «үльгэрэйхид» табиба. Тийгэжэ «Под вечным светом кумалана» гэхэн оротон арадта зорюулагдаһан зүжөгөө үхиүүдтэ хаяхан харуулаа. Хажуудан оротон (эвсн) арадай соёлтой, ёһо заншал, ажаһуудалтай танилсуулан экспонатууд, хубсаһан, зэр эмсэг, арһан хибэсүүд (кумалан) табигдаһан байна. Аяар холын Хорвати, һүүлдэнь Омск хото уласхоороондын фестивалда энэ зүжөгөө харуулан, үндэрөөр сэгнэгдэһэн, тийн «Золотая маска» гэхэн үндэһэн театральна бүхэроссин шангуудта нимэ номинацинуудаар зууршалагдаһан юм:

- «Хүүхэлдэйн театрай эгээл эрхим зүжэг»;
- «Эгээл эрхим режиссёрско хүдэлмэри» (режиссерынь Э. Жалцанов);

- «Эгээл эрхим уран хайханай шэмэглэлтэй зүжэг» (уран зурааша Е. Болсобоев).

Хүлүүдэй Эхэ байгаалитаяа зүбөөр харилсахыс уржалан харуулан энэ гүн удхатай урданай үльгэр домогой үндэһэн дээрэ зохёһон Эрдэни Жалцановай зүжэг соо Байгалай эрьдэ түбхинэһэн оротон ангуушанай гэрбулын хуби заяан, ёһо заншал харуулагдаа. Энэ газартан урид байрлаһан муу арьжатаан-эзэн бүлэдэнь хаад ушаруула, үри хүүгэдэнь хулууна. «Энэ домог (миф) дээрэ үндэһэлхэн зүжэг соомнай эгээл түрүүн үргэлтэ газар дээрэ зөөжэ эржэ, ажаһуужа эхилхэн эрэ эхэнэр хоёрой ажаһуудал харуулагдаа. Зүгөөр

энэ газарын өөрын эзэтэй, тинмэхэ хүнүүдтэ дурагүй байна.

Тэрэһэлэн хайшан гэжэ хүн оршон тойронхи байгаалитаяа харилсаха ёһотойб гэжэ ойлгуулнабди» гэжэ «Үльгэрэй» ахамад режиссер, энэ зохёол үльгэрөө зохидхоноор бэшлэһэн Эрдэни Жалцанов удхална.

Харин апрелин 12-го Москвада энэ зүжэгөө «үльгэрэйхид» «На страдном» гэхэн театральна түбтэ наадажа, бэлиггээ дахинаа гэрнэлхэ түсэбтэй. Тийгээд апрелин 16-да Эхэ ороноймнай эгээл дээдэ шатын театральна шангуудта хүртүүлэлгын баяр ёһолол болохо. Гурба дахин «Золотая маска» шан абаһан Хүүхэлдэйн театрай бүхы амжалтада дүршэл ехэтэй директор Н.Б.Шагдырова, бэлигтэй ахамад режиссер Э.Б.Жалцанов гэгшэдэй, зохёохы коллективэйнь оруулан хубита ехэ гэжэ тэмдэглэхээр. Тэдэнэй ажалыс харагшад үндэрөөр сэгнэнэ.

«1000 лучших предприятий и организаций России – 2009» гэхэн Бүхэроссин конкурсно «үльгэрэйхидыс» оруула тухай («Лучшее предприятие сферы культуры и искусства России» гэхэн номинация) шидхэбэри, дурадхал «Мировой опыт и экономика России» гэхэн Уласхоорондын форумой эмхидхэн экспертнэ Совет гэжэ баясан мэдээсэ. Иимэ үндэр нэрэ зэргэдэ хүргэхыснь, «Золотая маска» шан олон номинацияр абахыснь хүүгэдэснь, эхэшүүлэснь бахархуулдаг, баясуулдаг «Үльгэр» театрайхидтаа хүсээ, эрэхээ байһан Театрай уласхоорондын үдэрөөр хани халуунаар амаршалай!

«Үльгэр» театрай материалаар
Бэлигма ОРБДОЕВА хэлбэлдэ бэлдэбэ.

ЗҮҮН ЗҮГНӨӨ ЗҮНТЭЙГӨӨР НЭБШЭЭЛЭЭЛ

«Ветер Востока» гэгэн эстрадын продюсернуудай түб. Бүгэдэ Буряадай үндэ- нэн соёлой эблэл, «Буряад үнэн» гэгэн Хэблэлэй байшан эстрада хүгжөөлгэдэ ехэ нү- лөөтэй энэ конкурс эмхидхэжэ үнгэргэбэ. Тодорхойлобол, та- лаан бэлигтэй залуу дууша- дые, шэнэ буряад дуунуудые зохёдог авторнуудыень то- доруулха, саашадань тэдэ- ний дэмжэхэ зорилготойгоор эмхидхэгдэнэ.

Эрхүүгэй областин, За- байкалийн хизаарай, Усть- Ордын, Агын Буряадай той- рогой дуушаднаа гадна рес- публикын хүдөө нютагууднаа хонгёо найхан хоолойтой ба- сагад, хүбүүд ехэ олоороо ха- баадаа. Үшөөшье олон байха аад лэ, арбан долоотойгоо эхилээд 27 хүрэтэр наһанай залуушуул хабаадаха гэжэ хизаарлагдадаг байна. Тии- гээбэ яабашье, республикын багшанарай колледжын ак- това залда үнгэргэгдэнэ кон- курсын нэгэдэхи шатадань

«Мүнгэн хун шубуун» («Серебряный лебедь») гэжэ эстрадын дуунай регионууд хоорондын конкурс байгша оной мартын 16-наа 19 хүрэтэр «Феникс» гэгэн соёлой түбтэ (юрид ород драмын театр байгаа) хоёрдохийо үнгэргэгдэбэ.

Тэрэшлэн дуунай «Эрхим ав- тор – гүйсэдхэгшэ» гэгэн поми- нацида Майя Шагдурова «Ху- би заяан» гэжэ өөрынгоо зохё- олон дуугаар шалгарба.

Соносхолгын болон мэдээ- сэлэй талаар «Бурятия» гэг- нэн гүрэнэй телерадиокомпани- нын (А.Г.Варфоломеев), «Информ-полис» сониний (С.Б.Дагаева), «Барис» гэг- нэн рекламн агентствын (Б.Б.Доржиев), «Буряад үнэн» хэблэлэй байшангай генеральна директор (А.Л.Ангархаев) болон бусад хүтэлбэрлэгшэдэй дэмжэ- жэ туһалһандань «Ветер Востока» гэгэн түбэй продю- сернууд ехэтэ байсана.

«Стамстрой» гэгэн хи- заарлагдамал харюусалга- тай бүлгэмэй (С.Д.Цыдыпов), «Бурятхлебпром» хизаарлаг- дамал харюусалгатай «Рос- селъхозбанк» гэгэн эмхиин (З.Н.Гатапов), республи- канска типографийн (К.Н.Ер- банова), Россин нөөсэлэлгын

Цогтбаяр

50 гаран дуушад хабаадаа. «Феникс» гэгэн соёлой түбтэ хоёрдохой шатадань 38 хүн түгэсхэлэй мүрысөөндэ гара- ха эрхын түлөө тэмсээ. Тии- гэжэ оройдоол 18-ниинь энэл соёлой түбтэ үнгэргэгдэхэ гурбадахы шатын мүрысөөндэ шэлэгдээ.

Эгээл эрхимүүдыень элрүүлхэ жюрини гүрүүдэгшээр Загарайн аймагай соёлой управлениин начальник Ринчин Владимирович Будаев томилогдоһон байна.

Республикын нэрэ солотой дуушад Хажидма Аюржанаева, Инша Шагнаева, Эрдэнэ Батсук, Вера Шобосоева болон бусад жи- юрин гэшүүд байгаа.

Республикын габыята артист, «Ветер Востока» гэгэн тү- бэй ахамд продюсер Цырен Шойжинмаевтай эдэхи үүс- хэлээр энэ конкурс эмхидхэ- джэ үнгэргэгдэбэ гэжэ он- солон тэмдэглэе.

Буряадай гүрэнэй телерадио- компаниин дамжуулгануудай редактор Гунсыма Тудупова, «Уран» гэгэн зохёохы нэгэдэ- лэй хүтэлбэрлэгшэ Эрдэнэ Дымчиков конкурсын ябасые шадамар бэрхээр хүтэлбэ.

Хэжэнгын аймагай Ушхайта ногаг тоонготой залуу дуушан Жамбал Хумаев конкурсын эсэсэй шатые эхилбэ. Үгэнь Инна Аргуасева-Ленхобоевагай «Эжэл нүхэднэ» гэгэн дуу тэрэ дуулаба.

Тэрэнэй удаа үгэнь ба хүг- жэмьш Ц.Шойжинмаевтай «Таа- гааш минин дурым» гэгэн дуу Түнхэнэй аймагай Марина Шо- боева гүйсэдхэбэ. Тиигээд лэ Ирина Абидуева (Мухар-Шэ- бэрэй аймаг), Баярма Биль- тагурова (Түнхэнэй аймаг), Жамса Бамбагаев (Ахын аймаг), Дугарма Цыренова (Хурамхаанай аймаг) болон бусад дуушад нубаряад лэ мүнөө үеын эстра- дын дуунуудые гоё найханаар гүйсэдхэжэ, харагшадые ху- жарлуулаа.

Зарим дуушадтай дүтөөр та- нилсажа хоёрлэдэнэ байнаб- ди. Жамбал Хумаев эстрадын дуунай конкурсоо хабаадажа байһандаа ехэ баяртайб гэбэ.

«Олон нүхэдтэй, тиихэдэ залуу дуушадые таниха болооб. Энэ конкурсоо хабаадажа, өөрыгөө туршаад үзэхэ гэбэ. Дуулаха дуратайб, эжы аба хоёрни дууша юм.

Бэлигтэй бэрхэ, хонгёо най- хан хоолойтой хүбүүд, басагад хабаадана. Тэдээнһээ дутахагүй дуулаха байнаб гэжэ ойлгооб».

Дуу дуулаха түрэлхин бэ- лигтэй энэ Жамбал хүбүүн Бу- ряадай гүрэнэй университетэй хари хэлэнүүдэй факультетэй 5-дахы курсын оюутан, англи, немец хэлэ шудална, оршуулагша болохо хүсэлтэйб гэнэ лээн.

Хяагтын аймагай Алтай но- тагнаа гарбалтай Надежда Доржиева энэ конкурсоо ха- баадаа. Үгэнь Ц.Хархаевтай, хүг- жэмьш П.Дамирановтай «Алтан аргал» гэжэ уянгата найхан дуу эдэлүүлбэ. Хүгжэмэй кол- леджын аман зохёолной таһаг

Надежда Доржиева

дүүргээд, мүнөө Зүүн-Сибирин гүрэнэй соёл болон искусствын академи түгэсхэжэ байнхай. Хэдэн дахин арадай дуунай кон- курснуудта хабаадажа, энэ ба- саган мүнөө эстрадын дуунай мүрысөөндэ бэлиг шадабарияа туршаба гэсшэ. «Конкурсоо ха- баадахадаа, ерээдүйдэ ажал хү- дэлмэридэ хэрэгтэй болохо зүйл- нүүдые халуужа абанаб, шада- барияа дээнэлүүлхэдэмни шэнэ нүхэднэ туһална» гэжэ Надеж- да хэлэнэ. Тиигээд «Ветер Вос- тока» гэгэн продюсернуудай тү- бэй хүтэлбэрлэгшэ Цырен Шой- жинмаевтай, Вера Шобосоева- гай оролдон үүсхэнэ энэ кон- курсоо жэл ерэхэ бүри залуу үгээн олоороо хабаадажа, онсо бэрхэнүүдыень элрүүлэгдэжэ, улад зонинэ һонирхуулжа, Бу- рьяд ороноо суурхуулжа бай- хыень хүсэнэб гэбэ.

Түгэсхэлэй шатын конкурсын дүнгүүдээр Улаан-Үдэдэ ажа- луудаг Цогтбаяр «Мүнгэн хун шубуунда» хүртэбэ. Эгээл дээ- дэ шанда хүртэһэн Цогт-баярай эсэгэнь – монгол эхэнэ – буряад юм. Мүнөө үеын залуу нурагай композитор Алагуй Егоровтой суг

Жамса Бамбагаев

хүдэлнэ. Нёдондо Буряадай фи- лармонидо үнгэргэгдэнэ «Се- ребряный голос Байкала» гэгэн конкурсдо түрүүшын нуури тэрэ эзэлэ. Хүгжэмшэн болохо мэр- гэжэлдэ энэ хүбүүн нурана. Цокт- баярһаа бишыхан басаган най- хан наһангүй дахажа ябаа. Хөөрлэдэнэми, Сэлэнгын айма- гай Харганаагай дунда нургуу- лини 8-дахы классай нурагша, Адисо гэжэ нэрэтэй басаган байшаба.

– Самара хотодо үнгэргэгдэ- нэн конкурсоо хабаадахадань ошолсоо нэм, – гэжэ басаган хөөрэнэ. – Тэрэнэй түлөө аргагүй һанаагаа зобоо нэм, мүнөө эн- дэшье баһал дэмжэхэеэ зорижо ерээб. Талаан бэлигтэй, зорилноо туйлажа шададаг, һайн нуури эзэлхэ гэжэ һанааба.

Үнэхөөрөөшье, Адисо басага- най найдалын хүсэлдөө даа. Эрхим дээдэ шанда аха үхэ- рийнгоо хүртэхэдэ, үхнүүн хон- гор сэдхэлһээ үнэнхэ зүрхэн-

Эрдэнэ Цырендахам

һөө баярлажа, алыга ташаха, дэбхэрхэн тоогүй байгаа лээн.

Удаань Хурамхаанай аймагай Дугарма Цыренова нэгэдэхи нуури эзэлжэ, тусхай дипло- моор шагнагдаа. Бүгэдэ Буряа- дай үндэһэн соёлой эблэлэй зүг- лөө үнэтэ бэлэг – видеокамера тэрээндэ баруулагдаа. Хурамхаанай аймагай соё- лой-сүлөө саг эмхидхэдэг түбтэ

тэрэ хүдэлнэ. Зүүн Сибирин гү- рэнэй соёлой болон искусствын академидэ ажалһаа таһалгарья- гүйгөөр хоёрдохой жэлээ нурана. Үгэнь Б.Лубсановтай, хүгжэмьш А.Егоровой «Дуулыш дураи- даа» гэгэн шэнэ дууе тэрэ тү- рүүшынхнээ дуулажа, онсо шал- гарба. «Сценэ дээрэ гараха бо- лоходоо, айдаһамни хүржэ зо- боогоо. Гурбан үдэр соо зүрхээ ехэ хүдэлгөөб, зүгөөр айһан сэдх- хэлээ диллэжэ шадааб.

– Энэ конкурсоо хабаадажа ехэ нургуули гараба гэсшэб. Николай Попов, Дмитрий Каре- лов, Алагуй Егоров, Цыдын Аюшеев гэжэ залуу бэлигтэй композиторнууд доролноо урган гаража байна гэжэ энэ конкурс шөө дахин элишэлбэ», – гэжэ Дугарма хэлээ.

Үгэнь ба хүгжэмьш өөрөө зохёоһон «Нарамни» гэжэ дуу гүйсэдхэнэ Юлия Будаева,

Дугарма Цыренова

(Загарайн аймаг), тиихэдэ Агын басаган Жаргалма Мункуева хоёрдохой нуури хубаалдаба. Адиса Трофимова (Ивалгын аймаг) Надежда Доржиева хоёр (Хэжэнгын аймаг) гурбадахы нуури эзэлбэ.

Тадна Эрдэнэ Цырендахам (Монгол орон) – нэгэдэхи, Баяр- ма Бильтагурова (Түнхэнэй аймаг) – хоёрдохой, Солбон Доржиев (Хэжэнгын аймаг) гурбадахы шатын дипломуудта, бэлэгүүдтэ хүртөө.

Эстрадын дуунай энэ кон- курсын һүүлшын шатада эгээл залуу хабаадагша Жамса Бам- багаев гаралһан байна. Ахын дун- да нургуулин 8-дахы классай нурагша Жамса дуу дуулаха ехэ дуратай. Нургуулин соёлой хэмжээ ябуулануудта эдэхи- тэйгээр хабаададаг. Энэхэн наһанһаа үндэр ендэр дээрэ га- ралһан дууша хүбүүнэй бэлиг шадабарин саашадаа мүлрхэ хэрэгтэ конкурс эмхидхэгшэд ехэ түлхисэ үгэбэ гэжэ тоолобол, алдуу болохогүй. Жамса Бам- багаев «Эдирхэн наһанай бэлиг» гэгэн номинацида тэмдэглэгдэжэ, бэлэгтэ хүртэбэ.

Павел Цыремпилов

банкын Буряадай таһагай (Л.Н.Кармина), «Снежный барс» гэгэн хизаарлагдамал харюусалгатай бүлгэмэй (В.А.Раднаев) болон бусад эмхи зургаануудай хүтэлбэ- рилэгшэдтэ энэ хэмжээ ябуулгые үнгэргэлгэдэ ехэ тула нэмэри оруулһандань баяр баясхалан хүргэнэбди», – гэжэ Цырен Шойжинмаев хэлэнэ. Тиигээд дээрэ нэрлэгдэ- нэн эмхи зургаануудай хүтэлбэ- рилэгшэдтэ, ажалша коллекти- вүүдтэ ажал хүдэлмэридэнэ тэ- рэ амжалта хүсэбэ.

Конкурсын үедэ харагшадай нэгэн болохо Елена Кыргыно- ватай хөөрлэдэжэ, һанамжыень дуулаба: «Республикымнай заха холын нютагууднаа дуу- шад хабаадаа, талаан бэлигтэй, хонгёо найхан хоолойтой за- луушуул ехэ олон болоод байна гэжэ элирбэ. Энэ концерт ха- ража, сэдхэлээ ханлаба. Иимэ конкурсуудые эмхидхэжэ бай- ха хэрэгтэй. Бэлигтэй залуу- шуулнай бэшэ хаана бэээ ха- руулха, абьяас шадабарияа туршаха байна гэсшэб!»

Дуулаха дуратай залуу үгэ- нэй дундаһаа эгээл бэрхэ хү- бүүд, басагадые тодоруулжа, энэ регионууд хоорондын конкурсоо аймагаа түлөөлхыень эльгээхэ хэмжээ ябуулга Хурамхаанай аймагта эмхидхэгдэнэ байна. Бэшэ аймагуудта балал имэр- хүү шэлэн абалгын конкурсуу- дые эмхидхэбэл, һайн байгаа гэ- жэ һанагдана.

Хэн мэдэбэ, «Мүнгэн хун шу- буун» гэгэн заншалта боложо байһан регионууд хоорондын конкурсын шанда хүртэхэ азат- тай хүбүүд, басагаднай аялга дуунайһаа жэгүүр абьяаста абтан, бэлигтэй орьел өөдэ дүүли- шэхэ онсохон байха аалам? Энээндэ тус конкурс түлөөлхэл байна гэжэ тобшолмоор.

Эльвира ДАМБАЕВА, манай корр. Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото-зурагууд.

Понедельник, 29

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 «УЧАСТОК»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ
16.20 Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
17.20 «СПАЛЬНЫЙ РАЙОН»
17.50 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.20 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
20.10 «СЛЕД»
21.00 «ЖДИ МЕНЯ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «ЦЫГАНКИ»
23.30 ВЕЛИКАЯ ВОЙНА
00.30 «ШКОЛА»
01.00 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
01.10 «ПОЗНЕР»
02.10 ГЕНИИ И ЗЛОДЕИ
02.40 Х/Ф «ВСЯ ПРАВДА О ЧАРЛИ»
04.40 «ТИГР - ШПИОН В ДЖУНГЛЯХ»
«РОССИЯ»
06.00 УТРО РОССИИ
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.05 КЮБИЛЕЮ ПЕВИЦЫ «РУССКОЕ СЧАСТЬЕ НАДЕЖДЫ БАБКИНОЙ»
Т/С «СРОЧНО В НОМЕР»
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.50 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
13.45 Т/С «ТЕРРИТОРИЯ КРАСОТЫ»
14.40 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
15.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.50 Т/С «ГРАЖДАНИН НАЧАЛЬНИК»
16.45 СУД ИДЕТ
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.15 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
18.35 Т/С «ЕФРОСИНЯ»
19.30 Т/С «ДВОРИК»
20.00 Т/С «СЛОВО ЖЕНЩИНЕ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!

22.00 Т/С «ТЕЛОХРАНИТЕЛЬ». «ЖИЗНЬ ЗА СТО МИЛЛИОНОВ»
23.50 «МОЙ СЕРЕБРЯНЫЙ ШАР ТАМАРАМА-КАРОВА»
00.50 ВЕСТИ +
01.10 Х/Ф «НЕ СОШЛИСЬ ХАРАКТЕРАМИ»
02.40 Х/Ф «ВНЕЗАПНОЕ ПРОБУЖДЕНИЕ»
КУЛЬТУРА
08.00 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 20.30, 00.30, 16.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «КЛЮЧ ОТ ВЕЧНОСТИ». «ВИЗАНТИЙСКИЕ УЧИТЕЛЯ»
12.00 Х/Ф «ДАМСКИЙ ПОРТНОЙ»
13.30 Д/Ф «КАРКАСНАЯ ЦЕРКОВЬ В УРНЕСЕ. МИРОВОЕ ДЕРЕВО ИГДРАСИЛЬ»
13.45 ПЯТОЕ ИЗМЕРЕНИЕ
14.20 СПЕКТАКЛЬ «КОРОЛЬ ЛИР»
16.35 «ЛОВЕЦЬ О ТОМ, КАК ОДИН МУЖИК ДВУХ ГЕНЕРАЛОВ ПРОКОРМИЛ»
17.00 М/С «ВОКРУГ СВЕТА ЗА 80 ДНЕЙ»
17.25 М/Ф «ВЕСЕЛАЯ КАРУСЕЛЬ»
17.30 Х/Ф «ТРИ ТАЛЕРА»
17.55, 02.40 Д/С «ЧЕЛОВЕК И ЛЬВЫ. ПРОДОЛЖЕНИЕ ИСТОРИИ»
18.20, 03.05 «ОЧЕВИДНОЕ. НЕВЕРОЯТНОЕ. ИЗБРАННОЕ»
18.50 Д/Ф «НАПОЛЕОН БОНАПАРТ»
19.00 В ВАШЕМ ДОМЕ. ЛЮДИМИЛА ЛЯДОВА
19.35 КОНЦЕРТ ИЗ ПРОИЗВЕДЕНИЙ Л. ЛЯДОВОЙ
20.05 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»
20.50 «ТЕАТРАЛЬНАЯ ЛЕТОПИСЬ». ИЗБРАННОЕ
21.30 АБСОЛЮТНЫХ СЛУХ. АЛЬМАНАХ ПО ИСТОРИИ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ ОПЕРНЫХ ТЕАТРОВ МИРА. ВЕНСКАЯ ГОСУДАРСТВЕННАЯ ОПЕРА
22.10 «ТЕМ ВРЕМЕНЕМ»
23.05 ГЕНЕРАЛЫ В ШТАТском. ИВАН ЛИХАЧЕВ
00.00 Д/Ф «ИЗОБРЕТАТЕЛИ СМЕРТИ»
01.20 Д/Ф «ТОТ, КТО С ПЕСНЕЙ»
01.50 КОНЦЕРТ «ВИРТУОЗЫ РИМА»
03.35 Д/Ф «ВЛАДИМИР, СУЗДАЛ И КИДЕКША»
АРИГУС
07.00 НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ
08.00 «ТАКСИ»: ПОГОДА
08.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». ПОГОДА

09.00 «КРУТЫЕ БОБЫ»: ПОГОДА
09.30 КОМЕДИ-КЛАБ
10.30 «УНИВЕР»
11.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12.30 ЭЙ, АРНОЛЬД!
13.30 «Н2О. ПРОСТО ДОБАВЬ ВОДЫ»
14.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
14.30 БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ
15.35 Х/Ф «ОПАСНЫЙ БАНГКОК»
17.30 «ЖЕНСКАЯ ЛИГА: БАНАНОВЫЙ РАЙ»
18.00 Т/С «УНИВЕР»
19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
19.20 МИР НА ЛАДОНИ
19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
20.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
20.30 «ИНТЕРНЫ»
21.00 Х/Ф «НЕВЕСТА С ТОГО СВЕТА»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»: ПОГОДА
23.30 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ»
00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»: ПОГОДА
01.00 КОМЕДИ-КЛАБ

13.30 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
14.00 М/С «ГАРГУЛЬИ»
14.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ»
15.00 М/С «НАСТОЯЩИЕ ОХОТНИКИ ЗА ПРИВИДЕНИЯМИ»
15.30 Т/С «ХАННА МОНТАНА»
16.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
16.30 «РАНЕТКИ»
17.30 ГАЛИЛЕО
18.30 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
19.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
20.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
21.00 «МАРГОША»
22.00 Х/Ф «РОБОКОП»
00.00 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
00.30 КИНО В ДЕТАЛЯХ
01.30 Х/Ф «БОБЫ»

06.00, 06.55, 08.20, 09.20, 10.50, 17.40, 18.40, 20.50, 22.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00, 06.30 «НЕИЗВЕСТНАЯ ПЛАНЕТА»
06.30 «ЧАС СУДА»
07.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
08.30 «СОЛДАТЫ-4»
09.30 «ВО САДУ ЛИ В ОГОРОДЕ»
10.00 «В ЧАС ПИК»
11.00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
12.00 «ШКОЛЬНОЕ ТВ»
12.30, 16.30, 23.30 «24»
13.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
14.00 «ДАВАЙ ПОПРОБУЕМ?»
15.00 «ЧАС СУДА»
16.00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
17.00 «НЕХТ»
18.00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
18.30 «ЧЕСТНО»: «ОЛИМПИАДА-2010. ГДЕ ДЕНЬГИ?»
19.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
20.00 «ЖЕСТОКИЙ БИЗНЕС»
21.00 «НЕСПРАВЕДЛИВОСТЬ»
22.00 «ГРОМКОЕ ДЕЛО»
23.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
00.00 «ТРИ УГЛА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
01.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
01.30 Х/Ф «ЧАМСКРАББЕР»
03.30 «ФАНТАСТИЧЕСКИЕ ИСТОРИИ»: «НЕЧИСТАЯ СИЛА»
04.00 ПРОГРАММА АЛЬФРЕДА ХАБЕРА
04.50 «ЯРОСТЬ ЗЕМЛИ»
05.50 «НОВОСТИ ДНЯ»
05.50 «НОЧНОЙ МУЗЫКАЛЬНЫЙ КАНАЛ»

18.50, 20.05, 21.55, 22.30, 23.20, 00.05, 00.50, 01.50 ПОГОДА НА СТС
06.00 М/С «СТАЛЬНОЙ АЛХИМИК»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «СКУБИ ДУ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.30 Т/С «ВОРОНИНЫ»
09.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
10.00 ГАЛИЛЕО
11.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
12.00 «ХОЧУ ВЕРИТЬ». ПРОГРАММА О ТАЙНАХ И ЗАГАДКАХ ПЛАНЕТЫ ЗЕМЛЯ
12.30 «КРЕМЛЕВСКИЕ КУРСАНТЫ»

07.10 Т/С «ТАКСИСТКА»
09.15 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
09.30 «КУЛИНАРНЫЙ ПОЕДИНОК»
10.30 ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ. ОБЗОР ЗА НЕДЕЛЮ
14.00, 17.00, 20.00, 00.15 «СЕГОДНЯ»
11.20 «СРЕДНИЙ КЛАСС»
12.00 Т/С «СЫЩИКИ»
13.00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14.30 Т/С «ЗАКОН И ПОРЯДОК»
16.30 ОБЗОР ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
17.30 Х/Ф «КОДЕКС ЧЕСТИ-2»
19.30 ОБЗОР ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
20.30 Т/С «ГЛУХАРЬ. ПРОДОЛЖЕНИЕ»
22.30 Т/С «ГОНЧИЕ-3: БОЛЬШИЕ СТАВКИ»
00.35 ЧЕСТНЫЙ ПОНЕДЕЛЬНИК
01.25 «ШКОЛА ЗЛОСЛОВИЯ»
02.15 ФУТБОЛЬНАЯ НОЧЬ
02.45 Х/Ф «ПОДГЛЯДЫВАЮЩИЙ»
04.40 Х/Ф «ДЕТИ ИЗ ВОСКА»
06.15 Т/С «ЧУЖИЕ В АМЕРИКЕ»

07.00 Д/Ф «НИКОЛАЕ ЧАУШЕСКУ»
08.05 Д/Ф «МЫ ИЗ ДЖАЗА»
09.00, 12.00, 15.00, 20.00, 23.00 СЕЙЧАС
09.30 Х/Ф «ЗАИНА»
11.25 Д/С «НЕИЗВЕСТНАЯ АФРИКА»
12.30 Х/Ф «БРИЛЛИАНТЫ ДЛЯ ДИКТАТУРЫ ПРОЛЕТАРИАТА»
15.25 «ЛЕНИНГРАДСКАЯ МАКИВАРА»
16.30 «ДНЕВНИК НАБЛЮДЕНИЙ» СЕРГЕЯ МАЙОРОВА
17.00 Д/Ф «ЛЮБОВЬ И ГОЛУБИ. ФЕСТИВАЛЬ 57-ГО»
18.00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ
19.00 «ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ СВЕТАЛНЫ СОРОКИНОЙ»
20.30 «РЕАЛЬНЫЙ МИР»
21.00 «БУДЬ ПО-ТВОЕМУ». ВЕДУЩИЙ РАДИСЛАВ ГАНДАПАС
22.00 «СВОБОДА МЫСЛИ»
23.30 Х/Ф «ДВА ДОЛГИХ ГУДКА В ТУМАНЕ»
01.15 «ШАГИ К УСПЕХУ» С А. КАБАЕВОЙ
02.15 «НОЧЬ НА ПЯТОМ»
02.45 «БУДЬ ПО-ТВОЕМУ». ВЕДУЩИЙ РАДИСЛАВ ГАНДАПАС
03.45 Х/Ф «ФИДО»
05.35 Д/Ф «ТАЙНЫЕ ЖИЗНИ ИИСУСА»

Вторник, 30

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00, 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ
10.05 МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 «УЧАСТОК»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ
16.20 Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
17.20 «СПАЛЬНЫЙ РАЙОН»
17.50 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.20 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
20.10 «СЛЕД»
21.00 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «ЦЫГАНКИ»
23.30 ПРОЕКТ ЛЕОНИДА ПАРФЕНОВА И АЛЕКСЕЯ ИВАНОВА «ХРЕБЕТ РОССИИ»
«ШКОЛА»
00.30 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
01.20 Х/Ф «ОБИТЕЛЬ ЗЛА: ВЫМИРАНИЕ»
03.00 «ТИГР - ШПИОН В ДЖУНГЛЯХ»
05.00 «ДЕТЕКТИВЫ»
«РОССИЯ»
06.00 УТРО РОССИИ
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.05 ТАЙЗАН
10.20 УЛГУР
10.35 «САГАЙ СУУРЯН»
11.00 Т/С «СРОЧНО В НОМЕР»
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.50 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
13.45 Т/С «ТЕРРИТОРИЯ КРАСОТЫ»
14.40 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
15.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.50 Т/С «ГРАЖДАНИН НАЧАЛЬНИК»
16.45 СУД ИДЕТ
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.15 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
18.35 Т/С «ЕФРОСИНЯ»
19.30 Т/С «ДВОРИК»
20.00 Т/С «СЛОВО ЖЕНЩИНЕ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 Т/С «ТЕЛОХРАНИТЕЛЬ». «ЖИЗНЬ ЗА СТО МИЛЛИОНОВ»
23.50 «ВО ВСЕ КОЛОКОЛА. ПРАВДА О БЕЛОЙ СМЕРТИ»
00.50 ВЕСТИ +
01.10 Х/Ф «БЕЛЫЙ ХОЛСТ»
02.55 ГОРЯЧАЯ ДЕСЯТКА
КУЛЬТУРА
07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00, 20.30, 00.30, 16.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ

«КЛЮЧ ОТ ВЕЧНОСТИ». «ЗОЛОТОЙ ВЕК»
12.00 Х/Ф «ВЕЛИКАЯ ЛОЖЬ»
13.45 Д/Ф «СИГИШОАРА МЕСТО, ГДЕ ЖИВЕТ ВЕЧНОСТЬ»
14.00 ОПЕРНЫЕ ТЕАТРЫ МИРА. ВЕНСКАЯ ГОСУДАРСТВЕННАЯ ОПЕРА
14.55 ЛЕГЕНДЫ ЦАРСКОГО СЕЛА
15.20 Т/С «ВЕЧНЫЙ ЗОВ»
16.35 АНАТОЛИЙ АДОСКИН В ПРОГРАММЕ «ЛИРА»
17.00 М/С «ВОКРУГ СВЕТА ЗА 80 ДНЕЙ»
17.25 М/Ф «ВЕСЕЛАЯ КАРУСЕЛЬ»
17.30 Х/Ф «ТРИ ТАЛЕРА»
18.00, 02.55 Д/С «ЧЕЛОВЕК И ЛЬВЫ. ПРОДОЛЖЕНИЕ ИСТОРИИ»
18.20, 03.25 «ОЧЕВИДНОЕ. НЕВЕРОЯТНОЕ. ИЗБРАННОЕ»
18.50 Д/Ф «ЕВРИПИД»
19.00 «БЛОКНОТ»
19.25 ЛАНГ ЛАНГ. КОНЦЕРТ В КАРНЕГИ-ХОЛЛЕ
20.05 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»
20.50 А. ТОЛУБЕЕВ. «СУДЬБА АРТИСТА»
21.35 БОЛЬШЕ, ЧЕМ ЛЮБОВЬ. ЮРИЙ ДОМБРОВСКИЙ И КЛАРА ТУРУМОВА
22.15 ОПЕРНЫЕ ТЕАТРЫ МИРА. ПАРИЖСКАЯ НАЦИОНАЛЬНАЯ ОПЕРА
23.15 «АПОКРИФ»
00.00 ГЕНЕРАЛЫ В ШТАТском. БОРИС МУЗРУКОВ
00.55 Х/Ф «ДЖУЗЕППЕ МОСКАТИ: ИСЦЕЛЯЮЩАЯ ЛЮБОВЬ»
02.35 Д/Ф «МЦЕТА. ЧУДЕСА СВЯТОЙНИНЫ»
АРИГУС
07.00 НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ
08.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»: ПОГОДА
08.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». ПОГОДА
09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»: ПОГОДА
09.30 КОМЕДИ-КЛАБ
10.30 «УНИВЕР»
11.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
13.00 М/Ф «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ»
13.30 «Н2О. ПРОСТО ДОБАВЬ ВОДЫ»
14.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
14.30 БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ
15.40 Х/Ф «НЕВЕСТА С ТОГО СВЕТА»
17.30 «ЖЕНСКАЯ ЛИГА: БАНАНОВЫЙ РАЙ»
18.00 Т/С «УНИВЕР»
19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
19.15 REOPLES. НОВОСТИ
19.20 «СПОРТИВНЫЙ ЭКСПРЕСС»
19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
20.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
20.30 «ИНТЕРНЫ»
21.00 Х/Ф «БУНТАРКА»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»: ПОГОДА
23.30 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ»
00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»: ПОГОДА
01.00 КОМЕДИ-КЛАБ

06.00, 06.55, 08.20, 09.20, 10.50, 17.40, 18.40, 20.50, 22.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00, 06.30 «НЕИЗВЕСТНАЯ ПЛАНЕТА»
06.30 «ЧАС СУДА»
07.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
08.30 «СОЛДАТЫ-4»
09.30 «ВО САДУ ЛИ В ОГОРОДЕ»
10.00 «В ЧАС ПИК»
11.00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
12.00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
12.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
13.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
14.00 «ДАВАЙ ПОПРОБУЕМ?»
15.00 «ЧАС СУДА»
16.00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
17.00 «НЕХТ»
18.00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
18.30 «ЧЕСТНО»: «КОГДА УМИРАЕТ ЛЮБОВЬ»
19.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
20.00 Т/С «ЖЕСТОКИЙ БИЗНЕС»
21.05 «НЕСПРАВЕДЛИВОСТЬ»
22.00 «ГРОМКОЕ ДЕЛО»
23.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
00.00 «ЧЕСТНО»: «КОГДА УМИРАЕТ ЛЮБОВЬ»
01.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
01.30 Х/Ф «КРОВЬ И ШОКОЛАД»
03.20 «ВОЕННАЯ ТАЙНА»
04.20 «ЧРЕЗВЫЧАЙНЫЕ ИСТОРИИ»: «ЗАКАЗАТЬ ДРУГА»

05.55, 07.00, 08.05, 09.20, 10.05, 11.15, 18.50, 20.50, 22.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА НА СТС
06.00 М/С «СТАЛЬНОЙ АЛХИМИК»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «СКУБИ ДУ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.30 Т/С «ВОРОНИНЫ»
09.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
10.00 «МАРГОША»
11.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
12.00 «ХОЧУ ВЕРИТЬ». ПРОГРАММА О ТАЙНАХ И ЗАГАДКАХ ПЛАНЕТЫ ЗЕМЛЯ
12.30 «КРЕМЛЕВСКИЕ КУРСАНТЫ»
13.30 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
14.00 М/С «ГАРГУЛЬИ»
14.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ»
15.00 М/С «НАСТОЯЩИЕ ОХОТНИКИ ЗА ПРИВИДЕНИЯМИ»
15.30 Т/С «ХАННА МОНТАНА»
16.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
16.30 «РАНЕТКИ»
17.30 ГАЛИЛЕО

18.30 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
19.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
20.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
21.00 «МАРГОША»
22.00 Х/Ф «РОБОКОП-2»
00.00 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
00.30 ГАЛЫГИН.РУ
01.30 Х/Ф «МОЙ ЛУЧШИЙ ЛЮБОВНИК»
03.30 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

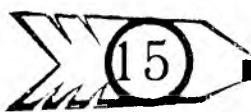
07.10 Т/С «ТАКСИСТКА»
08.00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
09.30 КВАРТИРНЫЙ ВОПРОС
10.30 ЧЕСТОСЕРДЕЧНОЕ ПРИЗНАНИЕ
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 00.15 «СЕГОДНЯ»
11.20 «СРЕДНИЙ КЛАСС»
12.00 Т/С «СЫЩИКИ»
13.00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14.30 Т/С «ЗАКОН И ПОРЯДОК»
16.30 ОБЗОР ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
17.30 Х/Ф «КОДЕКС ЧЕСТИ-2»
19.30 ОБЗОР ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
20.30 Т/С «ГЛУХАРЬ. ПРОДОЛЖЕНИЕ»
22.30 Т/С «ГОНЧИЕ-3: БОЛЬШИЕ СТАВКИ»
00.35 «ГЛАВНЫЙ ГЕРОЙ ПРЕДСТАВЛЯЕТ»
01.25 ГЛАВНАЯ ДОРОГА
02.00 Х/Ф «ЭТО СТАРОЕ ЧУВСТВО»
04.00 Х/Ф «ВОЛК-ОДИНОЧКА»
05.25 Х/Ф «ПОСЛЕДНЯЯ ОХОТА»

07.00 Д/Ф «ЯНОШКАДАР»
08.05 Д/Ф «РУССКИЕ СТРАСТИ». «ДУЭЛИ»
09.00, 12.00, 16.00, 20.00, 23.00 СЕЙЧАС
09.30 Х/Ф «ПОДВЕРЖИ СВОЕГО ШЕРИФА»
11.25 Д/С «НЕИЗВЕСТНАЯ АФРИКА»
12.30 Д/Ф «ЛЮБОВЬ И ГОЛУБИ. ФЕСТИВАЛЬ 57-ГО»
13.25 Д/С «БИТВА ЗА ЖИЗНЬ»
14.30 «ДОРОГА ЖИЗНИ ИВАНА ЗУБКОВА»
15.00 ЖИВАЯ ИСТОРИЯ: 1956 СЕРЕДИНА ВЕКА ДОКУМЕНТАЛЬНЫЙ ФИЛЬМ
16.30 «ДНЕВНИК НАБЛЮДЕНИЙ» СЕРГЕЯ МАЙОРОВА
17.00 Д/Ф «БОНИ М. РУССКАЯ НАРОДНАЯ ГРУППА»
18.00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ
19.00 «ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ СВЕТАЛНЫ СОРОКИНОЙ»
20.30 «РЕАЛЬНЫЙ МИР»
21.00 «БУДЬ ПО-ТВОЕМУ». ВЕДУЩИЙ РАДИСЛАВ ГАНДАПАС
22.00 «СВОБОДА МЫСЛИ»
23.30 «ДНЕВНИК НАБЛЮДЕНИЙ» СЕРГЕЯ МАЙОРОВА
00.00 Х/Ф «ТАНГ, ТВОИ ВОДЫ ЗАМУТИЛИСЬ»
03.30 «НОЧЬ НА ПЯТОМ»
04.00 «БУДЬ ПО-ТВОЕМУ». ВЕДУЩИЙ РАДИСЛАВ ГАНДАПАС

МАГАКОВ Цырендоржи Намдакович нүхэрнай, 70 наһанайшни ойгоор сугтаа һураһан нүхэдшини шамаа хани халуунаар амаршалаад, ута наһа, удаан жаргал, энхэ элүүрье хүсэнэбди.
1958 ондо һургууля дүүргэнэ 10 «а», «б», «в» классууд.

Ойн баяр
АРГАЛХА, ЭМШЭЛХЭ АЛТАН ГАРНУУДТАЙ
Долгоржап Чимитдоржиевна Бобгойн Чимитдоржийн ба Шагдарай Доржын Бальжид хоёрой 9 үхибүүдэй хоёрлохи басаган боложо, 1956 ондо мартын 17-до мүнделэн байна.
Эжы баабайн ажалдаа ошо-ходо, эгшгэтээ хамта дүүнэрээ харалсажа, һургуулиа дүүргээд, Улаан-Үдэ ошожо, мэдсестрануудай курса 1970 ондо дүүргэжэ, нотагаа ерээ. Удаань болынцада хүдэлжэ эхилэн намтаргай.
Баабайн Чимит-Доржо Буянтуевич тракторист мэргэжэлтэй бэлэй. 70-аад онуудаар инвалид боложо, ажалнаа болиһон байна. Эжын Бальжид Шагдаровна отделенин ба конторын кочегар, МТМ-дэ (машинно-тракторная мастерская) вахтёроор, заправщицаар хүдэлдэг һэн. Мүнөө сагта эжы баабай хоёрын үбшэндэ диилдэжэ, 1985-88 оноор наһанһаа нүгшһэн юм.
Эжы, баабайн бууса гээшэ аргагүй дэмбэрэлтэй гэр гээшэ. Эндэ эжы, баабайнарын нүхэд, түрэлхид, өөрыншини үетэн нүхэд орожо, мэдээ мэдэлсэжэ байһад ха юм даа.
Долгоржап Дармажап дүүтээ дүүнэрэйнгээ үхибүүдые харалсажа байдаг.
Мүнөө үедэ эгээ бага Дамдинжап дүү хубуунзэйнгээ 11-дэхи классай Оюна, Алёша, 8-дахи классай һурагшадтай буусааа заһажа, үргэжэ байһад.
Үбгэд хүгшэдөө, үри хүүгэды (үшөө һургуулин мэдсестра), нотагаар хиддаа бэрхээр аргалжа байдаг Д.Ч. Дашадлыкова «За добросовестный труд в системе здравоохранения» гэнэн Хүндэлэй тэмдгээр, олон тоото Хүндэлэй грамотануудаар Хэжэйнгэн Эдэрмэг нотагай Долгоржап Чимитдоржиевна аргалжа, эмшэлжэ алтан гарнуудайнгаа, бэлиг талаангайнгаа түлөө хүртэнэ байха юм.
Мартын 17-до 55 наһатай болохо, наһанайнгаа амаралтада гарахаа байһан энэрхы наһан сэдхэлтэй Долгоржап Чимитдоржиевнадаа үрээлэй дээжэ олоной зүгһөө Ургамал Рыгдылонова хүргэнэ:
Үдэр һүниие илгаагүй,
Үргэнэ нойроо мэдэнгүй,
Үбшэн зониие эмшэлжэ,
Эди шэдие хэрэглэжэ,
Элүүр болгожо табидаг
Манай абгай
Долгоржапнай
Ута наһатай, удаан
жаргалтай
Үлзы хэшэгтэй, элүүр
энхэ,
Ажалдаа амжалтатай,
Ажабайдалдаа зол
жаргалтай
Ажаһуухатнай болтогой!
Бэлигма ОРБОДОЕВА
хэлбэлдэ бэлдэбэ.

№ 11(672)

Буряад үнэн

Дүхэрнэ

25.03.2010

№ 11 (21757)

Среда, 31

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 «УЧАСТОК»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ
16.20 Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
17.20 «СПАЛЬНЫЙ РАЙОН»
17.50 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.20 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
20.10 «СЛЕД»
21.00 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «ЦЫГАНКИ»
23.30 СРЕДА ОБИТАНИЯ. «СКОЛЬКО МЯСА В КОЛБАСЕ?»
00.30 «ШКОЛА»
01.00 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
01.20 Х/Ф «ШПИОНСКИЕ ИГРЫ»
03.30 Х/Ф «УБИЙЦЫ НА ЗАМЕНУ»

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00 20.30, 00.30, 16.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «КЛЮЧ ОТ ВЕЧНОСТИ». «ОКНО В ЕВРОПУ»
12.00 Х/Ф «Я БОРОЛСЯ С ЭРНЕСТОМ ХЕМИНГУЭЕМ»
14.00 ОПЕРНЫЕ ТЕАТРЫ МИРА. ПАРИЖСКАЯ НАЦИОНАЛЬНАЯ ОПЕРА
14.55 ВЕК РУССКОГО МУЗЕЯ
15.20 Т/С «ВЕЧНЫЙ ЗОВ»
16.35 «ИЗ ОКНА»
17.00 М/С «ВОКРУГ СВЕТА ЗА 80 ДНЕЙ»
17.25 М/Ф «ДОМАШНИЙ ЦИРК»
17.30 Х/Ф «ТРИ ТАЛЕРА»
17.55, 02.55 Д/С «ЧЕЛОВЕК И ЛЬВЫ. ПРОДОЛЖЕНИЕ ИСТОРИИ»
18.20 «ОЧЕВИДИНО-НЕВЕРОЯТНОЕ». ИЗБРАННОЕ
18.50 Д/Ф «РОБЕРТ КОХ»
19.00 ПАРТИТУРЫ НЕ ГОРЯТ
19.25 ПРОИЗВЕДЕНИЯ Г. СВИРИДОВА ИСПОЛНЯЕТ БОЛЬШОЙ СИМФОНИЧЕСКИЙ ОРКЕСТР ИМ. П.И. ЧАЙКОВСКОГО

10.30 «УНИВЕР»
11.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
13.00 М/Ф «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ»
13.30 Т/С «Н2О»
14.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
14.15 REOPLES-НОВОСТИ
14.20 СПОРТИВНЫЙ ЭКСПРЕСС
14.30 БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ
15.30 Х/Ф «БУНТАРКА»
17.30 «ЖЕНСКАЯ ЛИГА: БАНАНОВЫЙ РАЙ»
18.00 Т/С «УНИВЕР»
19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
19.15 REOPLES-НОВОСТИ
19.20 ТОЧКА ЗРЕНИЯ
19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
20.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
20.30 «ИНТЕРНЫ»
21.00 Х/Ф «ВРЕМЕННО БЕРЕМЕННА»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23.30 «ДОМ-2: ГОРОД ЛЮБВИ»
00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
01.00 КОМЕДИ-КЛАБ

20.00 Т/С «ЖЕСТОКИЙ БИЗНЕС»
21.05 «НЕСПРАВЕДЛИВОСТЬ»
22.00 «ГРОМКОЕ ДЕЛО»
23.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
00.00 «ЧЕСТНО»: «СДЕЛАЕМ ЭТО ПО-БЫСТРОМУ»
01.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
01.30 Х/Ф «КРИК»
03.25 «МОРСКАЯ ДУША»
04.20 «НОВОСТИ ДНЯ»

СТС «БАЙКАЛ»

05.55, 07.00, 08.05, 09.20, 10.05, 11.15, 18.50, 20.05, 21.55, 22.20, 23.25, 00.05, 00.50, 01.50 ПОГОДА НА СТС
06.00 М/С «СТАЛЬНОЙ АЛХИМИК»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «СКУБИ ДУ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.30 Т/С «ВОРОНИНЫ»
09.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
10.00 «МАРГОША»
11.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
12.00 «ХОЧУ ВЕРИТЬ» ПРОГРАММА О ТАЙНАХ И ЗАГАДКАХ ПЛАНЕТЫ ЗЕМЛЯ

«РОССИЯ»

06.00 УТРО РОССИИ
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.05 «ЖИЛ-БЫЛ ВЕСЕЛЫЙ ЧЕЛОВЕК. АРКАДИЙ ХАЙТ»
11.00 Т/С «СРОЧНО В НОМЕР»
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.50 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
13.45 Т/С «ТЕРРИТОРИЯ КРАСОТЫ»
14.40 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
15.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.50 Т/С «ГРАЖДАНИН НАЧАЛЬНИК»
16.45 СУД ИДЕТ
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.15 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
18.35 Т/С «ЕФРОСИНЯ»
19.30 Т/С «ДВОРИК»
20.00 Т/С «СЛОВО ЖЕНЩИНЕ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 Т/С «РУССКАЯ СЕРИЯ». «ПУТЕЙЦЫ-2»
23.50 «ИСТОРИЧЕСКИЕ ХРОНИКИ». «1980 АНДРЕЙ САХАРОВ И ЕЛЕНА БОННЭР»
00.50 ВЕСТИ +
01.10 Х/Ф «МЫ ИЗ ДЖАЗА»

20.05 «В ГЛАВНОЙ РОЛИ...»
20.50 Д/Ф «ЮРИЙ НАГИБИН. БЕРЕГ ТРАМВАЯ»
21.35 ВЛАСТЬ ФАКТА
22.15 ОПЕРНЫЕ ТЕАТРЫ МИРА. НЕМЕЦКАЯ ГОСУДАРСТВЕННАЯ ОПЕРА
23.15 «МАЛЬЧИКИ ДЕРЖАВЫ». «СЕРГЕЙ ОРЛОВ»
23.40 Д/Ф «САНТА МАРИЯ ДЕЛЛА ГРАЦИИ И «ТАЙНАЯ ВЕЧЕРА»
00.00 ГЕНЕРАЛЫ В ШТАТСКОМ. АЛЕКСАНДР ФЕРСМАН
00.55 Х/Ф «ДЖУЗЕПPE МОСКАТИ: ИСЦЕЛЯЮЩАЯ ЛЮБОВЬ»
02.35 Д/Ф «МОНАСТЫРЬ В САНКТ-ГАЛЛЕНЕ»

06.00, 06.55, 08.20, 09.20, 10.50, 17.40, 18.40, 20.50, 22.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00 «НЕИЗВЕСТНАЯ ПЛАНЕТА»
06.30, 16.30, 23.30 «24»
06.50 НОВОСТИ МОНГОЛИИ «ЭНЭ ЦАГТ»
07.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
08.30 «СОЛДАТЫ-4»
09.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
10.00 «ЧЕСТНО»: «КОГДА УМИРАЕТ ЛЮБОВЬ»
11.00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
12.00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
12.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
13.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
14.00 «ДАВАЙ ПОПРОБУЕМ?»
15.00 «ЧАС СУДА»
16.00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
17.00 «NEXT»
18.00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
18.30 «ЧЕСТНО»: «СДЕЛАЕМ ЭТО ПО-БЫСТРОМУ»
19.30 «НОВОСТИ ДНЯ»

ТИВИКОМ

12.30 «КРЕМЛЕВСКИЕ КУРСАНТЫ»
13.30 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
14.00 М/С «ГАРГУЛЬИ»
14.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ»
15.00 М/С «НАСТОЯЩИЕ ОХОТНИКИ ЗА ПРИВИДЕНИЯМИ»
15.30 Т/С «ХАННА МОНТАНА»
16.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
16.30 «РАНЕТКИ»
17.30 ГАЛИЛЕО
18.30 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
19.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
20.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
21.00 «МАРГОША»
22.00 Х/Ф «РОБОКОП-3»
00.00 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
00.30 «ИНФОМАНИЯ». ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКАЯ ПРОГРАММА
01.00 Х/Ф «СТЕКЛЯННЫЙ КЛЮЧ»
02.40 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

АРИГУС

07.00 НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ
08.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
08.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
08.45 REOPLES-НОВОСТИ ПОГОДА
09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
09.30 КОМЕДИ-КЛАБ

ТИВИКОМ

07.10 Т/С «ТАКСИСТКА»
08.00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
09.30 ДАЧНЫЙ ОТВЕТ

НТВ

Четверг, 1

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 «УЧАСТОК»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ
16.20 Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
17.20 «СПАЛЬНЫЙ РАЙОН»
17.50 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.20 «ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!»
20.10 «СЛЕД»
21.00 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Т/С «ЦЫГАНКИ»
23.30 «ЧЕЛОВЕК И ЗАКОН»
00.30 «ШКОЛА»
01.00 НОЧНЫЕ НОВОСТИ
01.20 «СУДИТЕ САМИ» С МАКСИМОМ ШЕВЧЕНКО
02.10 Х/Ф «АНАКОНДА-2»: «ОХОТА ЗА КРОВАВОЙ ОРХИДЕЕЙ»

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00 20.30, 00.30, 16.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 «КЛЮЧ ОТ ВЕЧНОСТИ». «ВОЗВРАЩЕНИЕ ИКОНЫ»
11.55 Х/Ф «ЛЕТЧИК-ИСПЫТАТЕЛЬ»
14.00 ОПЕРНЫЕ ТЕАТРЫ МИРА. НЕМЕЦКАЯ ГОСУДАРСТВЕННАЯ ОПЕРА
14.50 ПИСЬМА ИЗ ПРОВИНЦИИ. ВЯТКА
15.20 Т/С «ВЕЧНЫЙ ЗОВ»
16.35 «ЗАТЕСИ»
17.00 М/С «ВОКРУГ СВЕТА ЗА 80 ДНЕЙ»
17.25 М/Ф «ТЕРЕМОК»
17.30 Х/Ф «ТРИ ТАЛЕРА»
17.55, 02.55 Д/С «ЧЕЛОВЕК И ЛЬВЫ. ПРОДОЛЖЕНИЕ ИСТОРИИ»
18.20, 03.25 «ОЧЕВИДИНО-НЕВЕРОЯТНОЕ». ИЗБРАННОЕ
18.50 Д/Ф «ГЕНРИ ГУДЗОН»
19.00 «ЦАРСКАЯ ЛОЖА»
19.40 ИЗБРАННЫЕ ПЕСНОПЕНИЯ ВЕЛИКОГО ПОСТА И СТРАСТНОЙ СЕДМИЦЫ

11.30 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
12.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
13.00 М/Ф «ГУБКА БОБ КВАДРАТНЫЕ ШТАНЫ»
13.30 Т/С «Н2О»
14.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
14.15 REOPLES-НОВОСТИ
14.30 БИТВА ЭКСТРАСЕНСОВ
15.30 Х/Ф «ВРЕМЕННО БЕРЕМЕННА»
17.30 «ЖЕНСКАЯ ЛИГА: БАНАНОВЫЙ РАЙ»
18.00 Т/С «УНИВЕР»
19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
19.15 REOPLES-НОВОСТИ
19.20 ТОЧКА ЗРЕНИЯ
19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС»
20.00 Т/С «СЧАСТЛИВЫ ВМЕСТЕ»
20.30 «ИНТЕРНЫ»
21.00 Х/Ф «ИСТОРИЯ ЗОЛУШКИ»
23.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
23.30 «ДОМ-2: ГОРОД ЛЮБВИ»
00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
01.00 КОМЕДИ-КЛАБ

21.05 «НЕСПРАВЕДЛИВОСТЬ»
22.00 «ГРОМКОЕ ДЕЛО»
23.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
00.00 «ЧЕСТНО»: «ОТКРЫТЫЙ БРАК»
01.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
01.30 Х/Ф «БЕЛЫЙ ШУМ: СИЯНИЕ»
03.10 «МОРСКАЯ ДУША»
04.10 «НОВОСТИ ДНЯ»
04.40 «ЧРЕЗВЫЧАЙНЫЕ ИСТОРИИ»

СТС «БАЙКАЛ»

05.55, 07.00, 08.05, 09.20, 10.05, 11.15, 18.50, 20.05, 21.55, 22.20, 23.25, 00.05, 00.50, 01.50 ПОГОДА НА СТС
06.00 М/С «СТАЛЬНОЙ АЛХИМИК»
06.55 М/С «СМЕШАРИКИ»
07.00 М/С «СКУБИ ДУ»
07.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
08.30 Т/С «ВОРОНИНЫ»
09.00 ИСТОРИИ В ДЕТАЛЯХ
09.30 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
10.00 «МАРГОША»
11.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
12.00 «ХОЧУ ВЕРИТЬ» ПРОГРАММА О ТАЙНАХ И ЗАГАДКАХ ПЛАНЕТЫ ЗЕМЛЯ

«РОССИЯ»

06.00 УТРО РОССИИ
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.05 «ТОЛИ»
10.30 УЧИМСЯ ГОВОРИТЬ ПО-БУРЯТСКИ
10.35 «БУРЯД ОРОН»
11.00 Т/С «СРОЧНО В НОМЕР»
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.50 Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
13.45 Т/С «ТЕРРИТОРИЯ КРАСОТЫ»
14.40 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
15.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.50 Т/С «ГРАЖДАНИН НАЧАЛЬНИК»
16.45 СУД ИДЕТ
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.15 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
18.35 Т/С «ЕФРОСИНЯ»
19.30 Т/С «ДВОРИК»
20.00 Т/С «СЛОВО ЖЕНЩИНЕ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 Т/С «РУССКАЯ СЕРИЯ». «ПУТЕЙЦЫ-2»

23.50 К 65-ЛЕТИЮ ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЫ. «ОСВОБОДИТЕЛИ». «ТАНКИСТЫ»
00.50 ВЕСТИ +
01.10 Х/Ф «ДЕКАБРЬСКИЕ МАЛЬЧИКИ»

06.00, 06.55, 08.20, 09.20, 10.50, 17.40, 18.40, 20.50, 22.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00 «НЕИЗВЕСТНАЯ ПЛАНЕТА»
06.25, 16.30, 23.30 «24»
06.50 НОВОСТИ МОНГОЛИИ «ЭНЭ ЦАГТ»
07.00 «НОВОСТИ ДНЯ»
07.30 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
08.30 «СОЛДАТЫ-4»
09.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
10.00 «ЧЕСТНО»: «СДЕЛАЕМ ЭТО ПО-БЫСТРОМУ»
11.00 «ЧАС СУДА» С ПАВЛОМ АСТАХОВЫМ
12.00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
12.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
13.00 «ЗВАННЫЙ УЖИН»
14.00 «ДАВАЙ ПОПРОБУЕМ?»
15.00 «ЧАС СУДА»
16.00 «ЭКСТРЕННЫЙ ВЫЗОВ»
17.00 «NEXT»
18.00 «РАДАР-СПОРТ»
18.30 «ЧЕСТНО»: «ОТКРЫТЫЙ БРАК»
19.30 «НОВОСТИ ДНЯ»
20.00 Т/С «ЖЕСТОКИЙ БИЗНЕС»

12.30 «КРЕМЛЕВСКИЕ КУРСАНТЫ»
13.30 М/С «ТРАНСФОРМЕРЫ. АРМАДА»
14.00 М/С «ГАРГУЛЬИ»
14.30 М/С «КЛУБ ВИНКС - ШКОЛА ВОЛШЕБНИЦ»
15.00 М/С «НАСТОЯЩИЕ ОХОТНИКИ ЗА ПРИВИДЕНИЯМИ»
15.30 Т/С «ХАННА МОНТАНА»
16.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
16.30 «РАНЕТКИ»
17.30 ГАЛИЛЕО
18.30 6 КАДРОВ
19.00 Т/С «ПАПИНЫ ДОЧКИ»
19.30 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
20.00 Т/С «ВОРОНИНЫ»
21.00 «МАРГОША»
22.00 ХОРОШИЕ ШУТКИ
00.00 НЕСЛАБЫЙ ПОЛ
00.30 БРЭЙН-РИНГ
01.30 Х/Ф «БОРЬБА С ИСКУШЕНИЯМИ»

АРИГУС

07.00 НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ
08.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
08.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
08.45 REOPLES-НОВОСТИ ПОГОДА
09.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
09.30 КОМЕДИ-КЛАБ
10.30 «УНИВЕР»

ТИВИКОМ

07.00 Т/С «ТАКСИСТКА»
08.00 «СЕГОДНЯ УТРОМ»
09.30 СЛЕДСТВИЕ ВЕЛИ...

НТВ

Пятница, 2

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ • 21-62-62 • ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00 «ДОБРОЕ УТРО»
10.00 13.00, 16.00, 19.00 НОВОСТИ МАЛАХОВ +
11.20 МОДНЫЙ ПРИГОВОР
12.20 КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА
13.20 «УЧАСТОК»
14.20 «ДЕТЕКТИВЫ»
15.00 ДРУГИЕ НОВОСТИ
15.20 ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ
16.20 Т/С «ОБРУЧАЛЬНОЕ КОЛЬЦО»
17.20 «СПАЛЬНЫЙ РАЙОН»
17.50 ФЕДЕРАЛЬНЫЙ СУДЬЯ
19.20 «ПОЛЕ ЧУДЕС»
20.20 «СЛЕД»

21.00 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Х/Ф «ПОВЕЛИТЕЛЬ БУРИ»
00.50 ЧТО? ГДЕ? КОГДА?
02.00 Х/Ф «КОЛДУНЯ»
04.00 Х/Ф «РОСКОШНАЯ ЖИЗНЬ»
06.10 «ДЕТЕКТИВЫ»

11.10 Х/Ф «НОВЫЙ ИЕРУСАЛИМ»
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.50 Х/Ф «ВСЕ, ЧТО ТЫ ЛЮБИШЬ...»
14.40 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
15.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.50 Т/С «ГРАЖДАНИН НАЧАЛЬНИК»
16.45 СУД ИДЕТ
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.15 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
18.35 Т/С «ЕФРОСИНЯ»
19.30 Т/С «ДВОРИК»
20.00 Т/С «СЛОВО ЖЕНЩИНЕ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 Т/С «РУССКАЯ СЕРИЯ». «ПУТЕЙЦЫ-2»

23.50 Х/Ф «МАЛАХОЛЬНАЯ»
01.55 Х/Ф «ЗАПЛАТИ ВПЕРЕД»

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00 20.30, 00.30, 16.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 Д/Ф «РУССКИЕ СВЯТЫЕ»
11.55 Х/Ф «СЕМЕРО СМЕЛЫХ»
13.40 ТЕАТР «ЛА СКАЛА»
14.35 «ВЕРСАЛЬ ВРЕМЯ КОРОЛЕЙ»
15.05 Т/С «ВЕЧНЫЙ ЗОВ»
16.35 «ИСААК БАБЕЛЬ. РАССКАЗЫ»
17.00 В МУЗЕЙ - БЕЗ ПОВОДКА
17.15 М/Ф «О РЫБАКЕ И РЫБКЕ»

06.00 УТРО РОССИИ
06.07, 06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО
10.05 МУСУЛЬМАНЕ
10.15 К 90-ЛЕТИЮ СО ДНЯ РОЖДЕНИЯ. «НИЧТО НЕ ВЕЧНО... ЮРИЙ НАГИБИН»

«РОССИЯ»

23.50 Х/Ф «МАЛАХОЛЬНАЯ»
01.55 Х/Ф «ЗАПЛАТИ ВПЕРЕД»

10.30 ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ. РАССЛЕДОВАНИЕ
14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
11.20 «СРЕДНИЙ КЛАСС»
12.00 Т/С «СЫЩИКИ»
13.00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14.30 Т/С «ЗАКОН И ПОРЯДОК»
16.30 ОБЗОР ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
17.30 Х/Ф «КОДЕКС ЧЕСТИ-2»
19.30 ОБЗОР ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
20.30 Т/С «ГЛУХАРЬ. ПРОДОЛЖЕНИЕ»
21.30 Т/С «ГОНЧИЕ-3: ПОЛЕТ БУМЕРАНГА»
23.15 Х/Ф «ИГРА БЕЗ ПРАВИЛ»
01.05 Х/Ф «СМЕРТЕЛЬНАЯ ЛОВУШКА»
03.00 ОБЗОР ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
03.40 ФУТБОЛ ЛИГА ЧЕМПИОНОВ. «ИНТЕР» - ЦСКА (РОССИЯ)
05.50 «ЛИГА ЧЕМПИОНОВ УЕФА. ОБЗОР»

5 КАНАЛ

07.00 Д/Ф «МАО. ТАЙНЫ ВЕЛИКОГО КОРМЧЕГО»
08.05 Д/Ф «РУССКИЕ СТРАСТИ». «КУТЕЖ»
09.00, 12.00, 16.00, 20.00, 23.00 СЕЙЧАС
09.30 Х/Ф «ДВАДЦАТЬ ДНЕЙ БЕЗ ВОЙНЫ»
11.30 Д/С «НЕИЗВЕСТНАЯ АФРИКА»
12.30 Д/Ф «БОНИ М» - РУССКАЯ НАРОДНАЯ ГРУППА»
13.25 Д/С «БИТВА ЗА ЖИЗНЬ»
14.30 «РОК САМИЗДАТ»
15.00 ЖИВАЯ ИСТОРИЯ: 1956 СЕРЕДИНА ВЕКА
16.30 «ДНЕВНИК НАБЛЮДЕНИЙ» СЕРГЕЯ МАЙОРОВА
17.00 Д/Ф «ЛЕОНИД ДЕРБЕНЕВ. ВСЕ МОГУТ КОРОЛИ»
18.00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ
19.00 «ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ СВЕТАНЫ СОРОКИНОЙ»
20.30 «РЕАЛЬНЫЙ МИР»
21.00 «БУДЬ ПО-ТВОЕМУ». ВЕДУЩИЙ РАДИСЛАВ ГАНДАПАС
22.00 «СВОБОДА МЫСЛИ»
23.30 «ДНЕВНИК НАБЛЮДЕНИЙ» СЕРГЕЯ МАЙОРОВА
00.00 Х/Ф «ЛЕГКОЕ ПОВЕДЕНИЕ»
01.55 «НОЧЬ НА ПЯТОМ»
02.25 «БУДЬ ПО-ТВОЕМУ». ВЕДУЩИЙ РАДИСЛАВ ГАНДАПАС
03.25 Х/Ф «ДОМ ХРАБРЫХ»
05.30 Д/Ф «ЗАГАДКА КИТАЙСКИХ МУМИЙ»

10.30 «ПЕРВАЯ КРОВЬ»
11.00, 14.00, 17.00, 20.00, 00.15 «СЕГОДНЯ»
11.20 «СРЕДНИЙ КЛАСС»
12.00 Т/С «СЫЩИКИ»
13.00 СУД ПРИСЯЖНЫХ
14.30 Т/С «ЗАКОН И ПОРЯДОК»
16.30 ОБЗОР ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
17.30 Х/Ф «КОДЕКС ЧЕСТИ-2»
19.30 ОБЗОР ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ
20.30 Т/С «ГЛУХАРЬ. ПРОДОЛЖЕНИЕ»
22.30 Т/С «ГОНЧИЕ-3: ПОЛЕТ БУМЕРАНГА»
00.35 Х/Ф «НЕПОКОРЕННЫЙ»
02.45 Х/Ф «ТАЙНЫ ПРОШЛОГО»

5 КАНАЛ

07.00 Д/Ф «СУКАРНО. ТРАГЕДИЯ ЖИЗНИ»
08.05 Д/Ф «РУССКИЕ СТРАСТИ». «АМУРЫ»
09.00, 12.00, 16.00, 20.00, 23.00 СЕЙЧАС
09.30 Х/Ф «КОНТРАКТ ВЕКА»
12.30 Д/Ф «ЛЕОНИД ДЕРБЕНЕВ. ВСЕ МОГУТ КОРОЛИ»
13.25 Д/С «БИТВА ЗА ЖИЗНЬ»
14.30 «СТРОЙОТРЯДЫ»
15.00 ЖИВАЯ ИСТОРИЯ: 1956 СЕРЕДИНА ВЕКА
16.30 «ДНЕВНИК НАБЛЮДЕНИЙ» СЕРГЕЯ МАЙОРОВА
17.00 Д/Ф «ВЛАДИМИР ВИНКУР»
18.00 ОТКРЫТАЯ СТУДИЯ
19.00 «ПРОГРАММА ПЕРЕДАЧ СВЕТАНЫ СОРОКИНОЙ»
20.30 «РЕАЛЬНЫЙ МИР»
21.00 «БУДЬ ПО-ТВОЕМУ». ВЕДУЩИЙ РАДИСЛАВ ГАНДАПАС
22.00 «СВОБОДА МЫСЛИ»
23.30 «ДНЕВНИК НАБЛЮДЕНИЙ» СЕРГЕЯ МАЙОРОВА
00.00 Х/Ф «ВИДИМОСТЬ ГНЕВА»
02.20 «НОЧЬ НА ПЯТОМ»
02.50 «БУДЬ ПО-ТВОЕМУ». ВЕДУЩИЙ РАДИСЛАВ ГАНДАПАС
03.50 Х/Ф «ЛЕГКОЕ ПОВЕДЕНИЕ»

21.00 «ПУСТЬ ГОВОРЯТ»
22.00 «ВРЕМЯ»
22.30 Х/Ф «ПОВЕЛИТЕЛЬ БУРИ»
00.50 ЧТО? ГДЕ? КОГДА?
02.00 Х/Ф «КОЛДУНЯ»
04.00 Х/Ф «РОСКОШНАЯ ЖИЗНЬ»
06.10 «ДЕТЕКТИВЫ»

«РОССИЯ»

11.10 Х/Ф «НОВЫЙ ИЕРУСАЛИМ»
12.00, 15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
12.50 Х/Ф «ВСЕ, ЧТО ТЫ ЛЮБИШЬ...»
14.40 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ
15.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
15.50 Т/С «ГРАЖДАНИН НАЧАЛЬНИК»
16.45 СУД ИДЕТ
17.30 «КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ»
18.15 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
18.35 Т/С «ЕФРОСИНЯ»
19.30 Т/С «ДВОРИК»
20.00 Т/С «СЛОВО ЖЕНЩИНЕ»
21.30 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ
21.50 СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!
22.00 Т/С «РУССКАЯ СЕРИЯ». «ПУТЕЙЦЫ-2»

23.50 Х/Ф «МАЛАХОЛЬНАЯ»
01.55 Х/Ф «ЗАПЛАТИ ВПЕРЕД»

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.00 20.30, 00.30, 16.30 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
11.20 Д/Ф «РУССКИЕ СВЯТЫЕ»
11.55 Х/Ф «СЕМЕРО СМЕЛЫХ»
13.40 ТЕАТР «ЛА СКАЛА»
14.35 «ВЕРСАЛЬ ВРЕМЯ КОРОЛЕЙ»
15.05 Т/С «ВЕЧНЫЙ ЗОВ»
16.35 «ИСААК БАБЕЛЬ. РАССКАЗЫ»
17.00 В МУЗЕЙ - БЕЗ ПОВОДКА
17.15 М/Ф «О РЫБАКЕ И РЫБКЕ»

АРИГУС

07.00 НЕОБЪЯСНИМО, НО ФАКТ
08.00 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС». ПОГОДА
08.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»

ТИВИКОМ

06.00, 06.55, 08.20, 09.20, 10.50, 17.40, 18.40, 20.50, 22.50, 00.50, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00 «НЕИЗВЕСТНАЯ ПЛАНЕТА»

СТС «БАЙКАЛ»

05.55, 07.00, 08.05, 09.25, 10.05, 11.15, 18.50, 20.05, 21.55, 22.20, 23.40, 00.25, 00.50, 01.50 ПОГОДА НА СТС
06.00 М/С «СТАЛЬНОЙ АЛХИМИК»

НТВ

21.00 Х/Ф «ЗЕЛЕНАЯ МИЛЯ»
00.30 23-Я ТОРЖЕСТВЕННАЯ ЦЕРЕМОНИЯ ВРУЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ КИНОМАТОГРАФИЧЕСКОЙ ПРЕМИИ «НИКА»
03.30 Х/Ф «НИЛ ЯНГ. ЗОЛОТОЕ СЕРДЦЕ»

5 КАНАЛ

07.00 Д/Ф «ИОСИП БРОЗ ТИТО. ПОСЛЕДНИЙ КОРОЛЬ БАЛКАН»
08.05 Д/Ф «РУССКИЕ СТРАСТИ». «АЗАРТ»

Суббота, 3

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00 НОВОСТИ
07.10 Х/Ф «ИСПЫТАНИЕ ВЕРНОСТИ»
09.20 «ИГРАЙ, ГАРМОНЬ ЛЮБИМАЯ!»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ

13.15 Х/Ф «ТАЙНА ОГНЯ»
14.10 «СТО К ОДНОМУ»
15.20 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ

21-62-62

09.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»
09.15 РЕОРЛЕС-НОВОСТИ. ПОГОДА
09.25 АФИША

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ

03.45 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»
05.50 «НОЧНОЙ МУЗЫКАЛЬНЫЙ КАНАЛ»

СТС «БАЙКАЛ»

05.55, 07.05, 08.10, 08.50, 10.00, 11.10, 17.15, 19.15, 20.05, 21.50, 22.25, 23.15, 00.55, 01.50 ПОГОДА НА СТС

5 КАНАЛ

07.00 Д/С «ВЫЖИТЬ ВОПРЕКИ... УЖАС НА ЗАМБЕЗИ»
08.00 Д/С «ПОСЛЕДНИЕ ДНИ ЗНАМИТОСТЕЙ»

«РОССИЯ»

06.55 Х/Ф «ПРИСТАНЬ НА ТОМ БЕРЕГУ»
08.10 ВСЯ РОССИЯ
08.25 ДИАЛОГИ О ЖИВОТНЫХ

КУЛЬТУРА

07.30 КАНАЛ «ЕВРОНЬЮС»
11.10 БИБЛЕЙСКИЙ СЮЖЕТ
11.40 Х/Ф «ЧЕЛОВЕК РОДИЛСЯ»

ТИВИКОМ

06.00, 07.20, 08.10, 09.50, 10.50, 17.40, 18.40, 20.50, 22.50, 00.30, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00 Т/С «ТУРИСТЫ»

НТВ

06.50 М/С «ЛЕГИОН СУПЕРГЕРОЕВ»
07.15 Т/С «КЛАСС»
08.30 УТРО НА НТВ

Воскресенье, 4

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.00, 11.00, 13.00 НОВОСТИ
07.10 «ДОБРОЕ УТРО»
08.50 АРМЕЙСКИЙ МАГАЗИН

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ

21.00 ВЕСТИ НЕДЕЛИ
22.05 Х/Ф «ЛЮБОВЬ НА СЕНЕ»
00.05 СПЕЦИАЛЬНЫЙ КОРРЕСПОНДЕНТ

21-62-62

08.55 «НАСТОЯЩИЕ МОНСТРЫ». ПОГОДА
09.25 Т/С «САША ПЛЮС МАША»

ОТДЕЛ РЕКЛАМЫ

01.25 Х/Ф «БЕЛЫЙ ШКВАЛ»
03.55 Т/С «УЛИЦЫ РАЗБИТЫХ ФОНАРЕЙ»

СТС «БАЙКАЛ»

05.55, 07.05, 08.10, 08.50, 11.10 ПОГОДА НА СТС
06.00 Х/Ф «РИМСКИЕ КАНИКУЛЫ»

5 КАНАЛ

07.35 М/Ф «АРГОНАВТЫ»
08.00 Д/С «ТАИНЫ ИСТОРИИ. ДИ БИ КУПЕР»

«РОССИЯ»

07.00 Х/Ф «БЕЗОТЦОВЩИНА»
08.50 САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР
09.40 УТРЕННЯЯ ПОЧТА

АРИГУС

08.00 «ПРИКЛЮЧЕНИЯ ДЖИММИ НЕЙРОНА»
08.30 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ»

ТИВИКОМ

06.00, 06.50, 07.50, 08.20, 09.20, 10.50, 17.40, 18.40, 20.50, 22.50, 00.30, 01.30, 02.30 ПОГОДА
06.00 «НЕИЗВЕСТНАЯ ПЛАНЕТА»

НТВ

07.10 М/С «ЛЕГИОН СУПЕРГЕРОЕВ»
08.30 «ДИКИЙ МИР»

(Үргэлжлэл. Эхинийн мартын 18-ай дугаарта).

НЭГЭДЭХИ ҮЙЛЭ

ТАСХА: Ээлэх болтогой! Урзантайхидад адли, олон үсөөншые наань, үхэр малаа үхүүдхэ болоо наа, гайтайл гэшэ.

ЖАРАНТАЙ: Зуд зуннаа гэдэг юм. Урзанда зунинь ган болоод, үбэлэнь хэ саһан орон гэхэдэ шэрэжэ хаяа нэн. Манайхин Хөлгые өөдэ нотаглажа, үшөө бараг гарасалдаа нэмди. Тингэбэшые хоёрд үхэрөө, табяад хонёо үхүүдэ нэмди. Үргэдэгые үргэжэ, хамаг шадалаа бараа бэлэйбди.

ТАСХА (Гэрэй эзэнэй ханаа саһан, бардаастайгаар): Ород зон гэзэмнэй юхид лэ нуудалтай байна даа. Мүнөө имэ үедэ байшан гэр соогоо шэнэһэн үлэе нжагаанаса түлээд, хүлөө жинжэ, үйһэндөө нёлбожо хэбтэнзбишбы даа. Мал адууһандаа ханаагаа зоболтогүй. Гэдэнь дулаан хашаа байра соогоо бэлэн (бнэ эдгээд байна).

(Жарантай Мухаан хоёр нэр-мэр элдэн, айлшанайнгаа ама харашоод, үдэлнэгүй нуунад).

ТАСХА (хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ): Би, ордөө, ерэхэ зун харгана отогонгоо сунуудые үбнэ ехээр сабшагты гэхэмни. Гбнэ сабшадаг хажуур Удын байшанда наймаа байна.

ЖАРАНТАЙ (олзуурхангаар): Тэрэтай ехэл зүб байна. Хатуу сагта ядахадаа угал буруудаа, унаха мориндоо эдүүлхэ бнэтэй байгаа наа, ёһоор нааб даа. Зайтан, юрэдөө Байшандамнай сай, дабан, ид бараан наймаа бин гү?

ТАСХА: Бин даа яһала. Түмэр түдэшые, амһарта сабашые байна нэн.

ЖАРАНТАЙ: Зай, хүгшэн, айлшанаа маруулаа, дэбдихэр заһа. Үнөөхи Залманай адуугаа олобо ха гү?

МУХААН: Басаганай Бадантай садаа яашаха нэм, адуугаа олоо наа. Тэсын газар оруулан байха, тинхэ мүртөө ндэнэ ошонон Нашантаяа уулзаба ёһотой гэжэ ханахадаа, буришы ханаа амарха. Холоһоо ябаһан айлшанайнгаа амарха тэбдихэр заһахам.

ХҮШЭГЭ ХОЁРДОХИ ҮЗЭГДЭЛ

Тохойн шугын нэмэрлэгтэ Бадан Залма хоёр адуугаа байрлуулһанай нүүлээр янажа ябаһан моридоо үдхэн хагданда эргамжаад, ябагаар хоюулан эмээлэй түрөөдэ бүхэли үдэр шалаһан хүлнүүдэ эниилгэн, аалжанаар нугадалдан гэш-сэлхэ зуураа Залма Бадан тээшэе инагай юдөөр шэрбэн харана.

ЗАЛМА (Баданаа тэбэрин нэмэлдин): Эндэмнай ямар зохид нэмэри газар бэ, алшые түлээ наа, болохо газар байна.

БАДАН (Залмынгаа хасар дулаадхан альбэнэ): Залма, хасаршни хүлдөөгүи бээ?

ЗАЛМА: Үгы юм ааб даа. Энэ тухай шуурга налхи үзэһэн хасар байха. Гансал инэ бузар саһан адуу захидахадам, бузар үбшэнтэйгөөр нуур шэрбэнэл. Бадан, сэгэлдэр юундэ манайда ерээгүйбши?

БАДАН: Сүлөө болоогүй. Эсэгынгээ сэрэгээр Удын байшан ошонон аад, орой тэртэ хүрээжэ ерээ нэм.

ЗАЛМА (хушуугаа ута болгон, ханаа алдажа): Үсэгэлдэр хүлээһэн гэзэмни. Цамайе харахадаа, сэдхэллин дүүрэдэг са юм.

БАДАН (Залмынгаа хасартань хасараа няжа тэбэринэ): Зай, бү гомдыш даа, хүлсисыш даа, Залманни, шамдаа эрээ ха юмбид даа, уулзаа ха юмбиди даа, хоюуланайнгаа инагай дуратай дуутаа дуулаеы, ямаршые налхи шуурган бидэ хоёрго наалта хэхэгүй. (Дуулалданай)

Удын голэй бургаанай Унан дээрээ нэнгэнэ. Ушарһан хайратай амарагнй Уулзажа намтаяа дуулана. Дуулим Анагай бургаанай Долгин дээрээ нэнгэнэ. Дурлаһан хайратай амарагнй Дуулзажа намтаяа уулзана. Үдэ Анаа хоёроймнай Урадхал нэгдээд гоё гэзэшнь. Унинэйл хайратай амарагтайгаа Ушараад сэдхэлэйм дүүрэн гэзэшнь.

(Инаг дуранай охиндоо эзэлэгдээд байһанаа дуугаа замхаруулжа, Залма Баданаа гүнзгы зөөлхэн хара нюдэнүүдээр эльбэлэн шэнгээр харана.)

ЗАЛМА: Тэхиндэ хажуудаа ерээ хадаа орожо, халуу ороеы даа, Бадан, моридтоо ошооы.

БАДАН (юмэ шагнаархана): Байл даа, Залма. Хүнүүд дуугаралсаһан шэнги юмэ дуулдана бэшэ гү, Залма?

ЗАЛМА: Шуурга налхин тингэжэ дуулдана бэшэ гү? Үгы, харыш, Бадан, аргамжаатай моридоймнай хажуугаар хүнүүд бин болоод, моридоо бургаананда уяжа байна.

БАДАН (тонгойжо байжа харана): Адуу малаа алдаад бэдэрһэн зон хэбэртэй, яагаа олоороо бэдэрээ юм, гурбан хүнүүд харагдана ха сохом. Залма, ши эндээ

Буряад ороной Россиде хамжан ороһоной 350 жэлдэ

АМГАЛАН БАЙДАЛАЙ ТҮЛӨӨ

(1702-1703)

Б.Дандарон, Б. Санжин гэгшэдэй «Заяанай зам» гэнэн номой удхаар арба нэгэн үзэгдэлтэй, гурбан үйлэтэй драма

ХҮШЭГЭ ГУРБАДАХИ ҮЗЭГДЭЛ

Удын острогой нэгэ байшан соо дүрбэн хасагууд, эмшэ Михайло түрүүтэй нэрэмэл архи уунад, томо модон стол тойрожо нуунхайнууд. Баруун урдахи буландань ээд гуутай бурханай дүрэ үлгөөтэй, ханын хажуугаар гурба-дүрбэн модон орон. Стол дээрэ хоёр тоһон дэн носоно. Ород тогошон Марфа гэжэ эхэнэр архи, сай аягална.

МАРФА: Казаки, слухайти меня: Тушэгунские разбойники на братский народ набеги делают, скот их угоняют, жен и дочери в полон забирают. Бедные братские, никто за них не заступают. Куда смотрите, казаки! Братские ведь нашему царю дань платят. Эх вы, казаки! Только водку жрете.

1-й КАЗАК: Веди правду баэт Марфа. Тушегун опять себя выказывает. Воровские людишки большой урон братским наносят.

2-й КАЗАК: Слыхать, нынче возле самого острога погуливают.

3-й КАЗАК: Пурга для них милое дело, пургу да темногу воры любят. А Тушегуну чего надо? Угнать дармовой скот! Как братские станут защищаться, когда супротивник при всем вооружении? Нам надобно заслонить братских от воровских набегов.

ЛЕКАРЬ МИХАЙЛО (сердито): Коров угоняют, лошадей. Опречь скота имают, баб и девок бесчестят.

4-й КАЗАК (стукнув ладонью по столу): Прямо волки, абы зло сотворить. Анафемы! (Выпили по второй, по третьей. Заговорили громче, горячее).

1-й КАЗАК: Сила пропадает! (стучаёт кулаком по столу). Дайте волю, пошлите на Тушегуна.

ЛЕКАРЬ МИХАЙЛО (на плечо казака руку ставит): Терпи, казак, (рассмеялся) атаманом будешь... Береги силушку до времени (поют).

Как у нас было на тихом Дону, Ивановиче, Живут-слывут люди вольные, казаки донские.

Как постановили казаки крепостцу, Так и крепостцы они новуе, По углам ее стоят башенки, Как на тех было башенках, Да и сверху на башенках Караулы поставлены, часовые расставлены.

(В избу вбегает молодой казак Васька Булавин, торопливо всех предупреждает).

БУЛАВИН: Кончайте, казаки, гулять, боярин жалуется!

(Казаки вскочили, выбежали на улицу воеводу встречать. Хозяйка Марфа торопливо убирает все лишнее со стола, вытирает мокрой тряпкой. В избу входит Головин, поворачивается к иконой, истово крестится. В избу втаскивает бесчувственного братского, улаживают на лавку. Над ним склоняется лекарь Михайло, пальцем приоткрывает ему веки расстегнув шубу, растирает грудь).

ГОЛОВИН: Не ведаешь, кто таков? **ЛЕКАРЬ МИХАЙЛО:** Вроде встречал где-то. Не могу припомнить. (К нему Васька Булавин подошел, осветил лицо лучиной).

БУЛАВИН: Так это же Бадан, сын Туракай, старый наш знакомец.

ГОЛОВИН (Никому не обращаясь, задумчиво): Кто его так, кому надо было? (В это время Бадан тихо стонет, начинаются шевелиться).

ЛЕКАРЬ МИХАЙЛО: Тихо... тихо... лежите, терпите, вы теперь вне опасности. Я полагаю, ваше величество, Федор Алексеевич, знамо, кто шкодит, вчерась недалече озоровали.

ГОЛОВИН: Полагаешь, Тушегуна воровские дела? Похоже, его, разбойника. В отместку князю Туракаю за то, что привел своих людей к нашему великому государю. Они ныне не платят ясака Тушету - хану, ходят под русской рукой... Гляди за этим парнем, на твое попечение отдаю. Вылечи.

ЛЕКАРЬ МИХАЙЛО: Как обернется боярин. Сильно плох братский.

ГОЛОВИН: Князец Туракай, часом в Тугнуе, однако? Известите его, что сын в остроге.

(Михайло низко поклонился). **1-й КАЗАК (к Булавину):** Гвой тала, какется, приходит в себя, тебя зовет, подойди к нему.

БАДАН (слабым голосом): Василий, это ты?

БУЛАВИН (руку ложит на лбу Бадана): Я, Бадан! Терпеть надо тебе. Теперь ты у нас в остроге. Ладно, мы тебя живого нашли, лечись обязательно, лежи, отдыхай.

ЛЕКАРЬ МИХАЙЛО: Бадана надо ложить на теплое место, на койку, в постель. (Казаки осторожно поднимают и переносят Бадана на койку в постель, укрывая одеялом).

ХҮШЭГЭ ДҮРБЭДЭХИ ҮЗЭГДЭЛ

(Галзуудай түрүү Тураахи Табанай хубуугээ эрьехээ Удын острог хоёрдохидо ерэнэ. Бадан дүмүүхэнээр бодож, эсэгэдэ дохино.)

ТУРААХИ: Зай, мэндэ амар, хүбүүн! Шимни түрүүшынхидээ орходоо, хүл дээрээ бодод байха хүн болошобо ха юмши даа. Хүрөөш даа, хүбүүмни, энэ эмшэн Михайлыншни эм арга хоёрын тэнгэринин заяашон эм арга хоёрһоо дутуугүй юм ха юм, болоол даа.

БАДАН: Эмшэн Михайлын арга эмһээ дутуугүй, эдэнэймнай эдикэ, ууха хилээ талханһаа эхилээд, капуста, хартаабха, морхооб, үгэрсэ гэжэ байжа таримал эдэнини бэдэ түргэн шадал оруулаха гэзэшнь, ёһоор лэ. Би ерэхэ сагта газар халха анзатай, зэмсэгтэй боложо, таряа тарихы бодохо байнаб.

ТУРААХИ: Зүб лэ хэлэнэһэн, хүбүүн, эдэнэйшни тариад орооно талхан гэзэшнь, малай мяханай гансашы алмалта бэшэ, хүнэй бэсын ёһотой эрхилхэ хоол юм гэжэ би залууһаа мэдэгшэб. Теэд манай буряад зоной таряа тарижа нуратар үды даа. Энэмнай ерэхэ сагта гэеы. Зай, хүбүүн, мүнөө сагаймнай байдал улам хүндэхэн лэ болохон ха. Маниие үргэдэг, харалсадаг воевода Головин Москвага бусаха болоо юм ха. Орондонь ямар тушаалтан ерэхэ юм, мэдэгдэнэгүй. Ой модон үндэртэй, набартай, ород зон һайнтай, муутай гэнэн үгөөр болодохто, тиймэшгэ лэ гэзэш. Хэрбэ Овчинников шэнги бага яһатание баһаха, доромжолох нэдэлгэтэй тушаалтан ерээл, хэсүүл гэзэш.

БАДАН: Хари, Головинай ябаха болондо приказчик Овчинников ехэл баяртай байна гэжэ хасагууд хөөрэлдэнэ нэн. Маниие доромжолох, дээрмэдэх нэдэлгэ гаргахадань, Головин саг соом хазарлаад орхидог байгаа ха юм. Юрэдөөл, өөртэнь адли ноёной ерээл, дээрээ ахагүй, дороо дугуй болохонь дамжаггүй.

ТУРААХИ: Ушар нимэлнэ буряад арадайнгаа хойшонхи хуби заяан тухай мүнөөнөөл бодомжолох үзэхэ шухала. Үгы бол, борлоһоор боролжо, боролжин оёрто үлэхэ гэзэшнь болохон ха даа.

Буряад лэ гарбалтанай эмхи журамтай, энхэ амгалан нуухын тулада засаг түрээ, хүсэтэй харгалзагша хэрэгтэй. Уула бүхэн оройтой, улад бүхэн засагтай байдаг ха юм. Бидэ, буряадууд, үсөөхэн, буурай арад гэзэшбди. Тинбэшые өөнэдын түүхэтэй байхабди.

Манай хори буряад зон урдань Балжан хатанай энжэ боложо, манжа-баргын газарһаа эхэ нютаг руугаа зөөжэ ерлэн гэжэ. Тинхэдэнь барга-манжынхид хойноһоонь намнанан, хүл мүрэнь алдахуулан, урдаһаань оротон хамнигад эритэ мээсээр угтаһан, зобоһон, туляһан юм. Мүнөөшые хүрэтэр хойноһоонмай дахаашан, урдаһаанмай угтаашан хохидол ушаруулна. Харин эдэ ородууд ишэ бин болоһоор балайшые үни болоогүй ааб даа. Эдэнэй манда муу юмэ хэһэн ушар байхагүй. Ородой хаанай унаган албата боложо ороһон хадамнай, эдэнэр гадаада, дотоодын хөмороһоно мание абарха, аршалха ёһотой. Эбээ олоогүй нэгэшые айл, ямаршые арад өөдлөөгүй юм. Зай, хүбүүн, ябаха болоо хадаа. Би, Бадан, нэгэ тарган хониной бүхэли мяха, үрмэ, шара тоһо, эдэ хасагуудташни нэгэ шэрэм танха хоёрдохёо нэрүүдлэн, хохир соо үбэлзүүлхэдэ хүрөөгүй, тогооний хатуу гэгшын архи асарба. Хаана оруулаха зомта?

Доржопалан ДЫМБРЫЛОВ.
(Үргэлжэлэлын хожом гараха).

Дайн сэрэгэй болон ажалал ветеран Бата Монголович ЭРДЭНИЕВТЭНЭЙ гэр бүлдэ нэгэ үсын нүхэд уулзажа найрлаба.

Гэрэйзэн Бата Монголович 1943 ондо сэрэгэй албанда мордоод, 1948 ондо бусажа ерэнэн. Эхэ оронойнгоо зүүн хилэнүүдые хамгаалгын зэргэдэ ябахандаа, сэрэгшын эхэ зам гаталан гарахан намтартай. Шэтэхотошадар морин сэрэгэй албанда нүхэн байранууд соо байха, гансал дэгэл дээрээше унтаха саг байхан. Удаань 252-дохи морин сэрэгэй полкын бүридэлдэ мэргэн буудагша гэнэн алдартай ябажа, шагналнуудта хүртэһэн.

Наһанайн нүхэр Бальжид Эрдэниевна мүн лэ түрэл ажахыдаа янза бүрин ажалда хүдэлхэ зуураа гурбан хубуу, гурбан басага түрэнэн. Мүнөө энэ гэр бүлэ 15 аша зөөрэтэй, 5 гүшатай.

Өөрөө Бата Монголович Баргажанай аймагай Боргол, Хилгана, Улан нотагуудай эхэ-эсэ барилгануудыс бодхоолсожо, ажалла бэрхээрээ, залушуулыс нурган дахуулан ябаһанаараа хүндэтэй болонхой. Тэрэнэй дүрэ зураг жэлнээ жэлдэ ажалал түрүүшүүлэй Хүндэлэлэй самбарта гаргагдажа, олондо жэшээ болодог байхан. Энэ гэр бүлнээ дүрбэн багна гаража, хоёрын дунда хургуулинуудай директорнуудээр хүдэлхэн. Барханай дунда хургуулиин директор Бадма Батуевичын хүтэлбэрилдэг коллектив бүхы Росси дотороо эрхмн хурагшадараа суурхадга. Дүү хубүүннин Цыбик Батуевич Уланай дунда хургуулиин директорээр хү-

Агуу Илалтын 65 жэлэй ойдо

НАНАТАЙШУУЛАЙ ДҮХЭРИГ НААРТАЙ ДАА

дэлжэ байтараа, нотагай захиргаанай толгойлогшоор хүдэлхэдөө, тэрэ үедэ Яаригта нотагта Янжима бурханай тодоржо, зондоо хүрэхэ хэрэгтэ эмхидхэлгын эхэажал дүүргэһэн. Цыренжид, Санжидна, Лариса басагад, гурбуулганын наһанай нүхэрнүүд Баатар гэжэ нэрэртэйүүд. Энэ баһал нэгэ удхатай хаяа гэжэ ханахаар байдаг.

Үндэр наһатан сооһоо ерэ наһатай ажалал ветеран Чимит Гармаевна Цыреновагай хөөрхө юумэн олон. Ууган хубүүн Викторын 70 наһатай. 100 наһанайнгаа хилдэ дүтлэн

эсэгэн Шагжи Сымпылович хайн хайхан захяа үгэтэй хэн. Дээдын мэргэжэлтэй юрист ябабашыс, урдын эсэн мэргэн үгэнүүдые мартадаггүй. Дунда басаган Валентина Шагжеевна Цыренова соёлой ажалда эхэ хүсээ үгэдэг. Олон жэлдэ республикын соёлой министрей орлогоор хүдэлхэдөө, үндэн уранзоёол, хөгжэм хүгжөөлгэдэ хубитаяа оруулан. Энэ гэр бүлын табан басагадай республикынгаа элүүр энхыс хамгаалгада, эрдэм соёлдо оруулан хубитань эхэ.

Пүүлэй сагта республикын

статуправиснидэ ахамад экономистаар хүдэлжэ, габьяата амаралтадаа гарахан, наяд наһандаа дүтлэн Чимитсо Цыреновна Тараскина ирагуу гоёр дуулажа, сагаалжа, хуушадые байрлуулба. Энэ гэр бүлдэ ходоодоо дуунууд, шүлэгүүд эдэлжэ байдаг. Басаганин Галина Будаевна Бурядай багшанарай университетей гуманитарна институтта хэлэ бэшгэй эрдэмэй кантилдар хүдэлдэг.

Чимитсо Цыреновагай хубүүн, телевидениин ахамад режиссёр Геннадий Тараскинай буулгаһан олон тоото репортажууд кино харагшадтай анхарал татадаг. Россиин арадай артист Михаил Елбинов басаганин Галина Будаевнагай хурьгэн мүн.

Жэл бүри нэгэ нотагай гэр бүлнүүдэй уулзажа, сэнгэжэ, зугаалжа хуухадань, хэды аятайб даа. Урданайнгаа уран үгыс хэлсэжэ, дайн тухай ветеранай хөөрөөс шагнажа, арадай дуугаа хангиордажа, аруухан уулзалгаа түгэхөө даа.

Дулгар ДОРЖИЕВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ч.Ц. Тараскина, Б.Э. Эрдэниева, Г.Г. Цыренова, Б.М. Эрдэниев.

Ойн баяр

АБАЯА АМАРШАЛНАБДИ

Манай аба, үбгэн аба Александр Цыренжапович ГОНЧИКОВ гушан гурбан гулбай, гурбан эхэ Яруунын Гүндэ нотагта эгсэ 60 жэлэй саана, мартын 20-до алтан дэлхэйдэ мүндэлхэн юм. Бурядай-хүдөө ажахын институт 1974 ондо дүүргээд, Ярууна нотагтаа ахамад зоотехникээр, аймагай профсоюзна эмхиин мэргэжэлтээр, Ульдэргын сельскэ Советей түрүүлэгшээр хүдэлөө. Удаань республикын «Бурятграждан-проект» институтта гол мэргэжэлтэнээр ажаллаа.

Абамнай эжлэгшынэй – Мухар-Шабээрэй аймагай Алташа нотагтаа гарбалтай Лариса Дашиевнагай суг бидэнэр хүүгэдтээ эрдэм хуралсал олгожо, ажабайдалай үргэн харгыда гаргаа. Мүнөө ашанараа хаража, хоюулан жаргажа, налайжа хуунал даа.

Хүндэтэ абаяа, Александр Цыренжаповичыс 60 наһанайн ойгоор үнэн зүрхэнһөө амаршалжа, олон удаан жэлнүүдтэ одотой омогтой, олзотой хэшгэтэй, элүүр энхэ, эрмэлзэл түгэс, ашанар гушанараар бээ тойруулан, ан-бун амгалан тайбан, ашатай буянтай ажауухыетнай хүсэнбди.

Хабарай сагта түрэн Хайрата ханаха абадаа Халуун баяра мэдүүлжэ, Хамагай хайханий хүсэнбди.

Танаа амаршалагша – Юрий, Вячеслав хубүүдэйтнай гэр бүлэнүүд.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай хойто тээ, манай Аргатын һомоной Саһандайн һу наалин фермэдэ ондоо нотагһаа ерэнэн Юндэн Хобарков гэжэ хүн һу зөөгшөөр ажалладаг, ори гансаараа заахан гэртэ ажаһуудаг һэн.

Юндэнэй манай фермэдэ ержэ байрлаһанай удха узур нимэ байгаа юм. Залуухан Юндэн, Улаан-Удын багшанарай техникумдэ хуралсалла дүүргэжэ ерээд, Алайр голлой аажам тэнюун Нэгдэ нотагтаа нотагайнгаа, сугтаа хураһан хани басаган Мариэтатайгаа гэрлэхэсэ түхээржэ байба.

Тэд сэрэгтэ абтажа, түргэн болзрой командирнуудай хуралсал түгэсөөд, Сталинградый фронтдо эльгээгдэһэн. 1942 оной үбэл, шанга байлдаанай үедэ Юндэн шархатажа, эмнэлгэдэ ороод, Саратов хотын госпитальдо үнхэнхэбтэб. Эдгэжэ, дахинаа сэрэгэйнгэ ангиин бүридэлдэ гэхэрхэдээ, Юндэн Мариэтатада бэшгэ ябуулба. Гэбэшыс, удаан хүдэлхэн харюугай орондо, «энэ хаягаар хүн байнагүй» гэнэн тэмдгэтэйгээр бэшгэн бэшгын Юндэндөө гэдэргэ бусаа һэн. Мариэта багшын ажалда орожо, холын Хурамханын хамагай саадахи Уланхаан хууриной эхин хургуулида эльгээгдэн байгаа. Мариэтын аба, Галсан Манжеханов сэрэгтэ абтаад, Алас Дорнодто алба гаража байба. Иимэ байдалда эжын эхэ хубүүнэйдэ байрлахаяа Бурядай Ивалга тосхон зөөжэ ошонон байшоо.

Юндэн дайнай хүшэр хүндэ харгыгаар ябаһаар ябалсажа, 1945 оной май нарада өөрынгөө алба гаража байгаа сэрэгэйнгэ ангитай Германнин Эльбэ мүүрнэй эрьс хүрөөд байба. Юндэн тэрэ жэлдэ дайнай газарһаа нотагаа бусабагүй. Сэрэгэйнгэ анги Японтой дайалдахаяа Алас-Дорнод руу ябуулагдаба. Үбэр-Монголой тала дайдаар, Хинган уулаар дабшажа, тэрэнэй сэрэгэйнгэ ангид айсанай сэрэгүүдэ намина наһаанаар, Хитадай Чанчунь хотодо хүрөөд байхадань, Номгон тэнгис дээрэхи дайн дажар дүүрээ һэн. Гэбэшыс Манжуурта байһан СССР-эй сэрэгэй зарим хубын саг зуура тэндэ үлэжэ, 1949 оной октябрын 1-д шэнэ Хитад улас байгуулагдаһанай дараа лэ, гэндһээ гаргагдажа захалаа юм. Тэрэн дээрһээ ротын командир тушаалтай болоһон Юндэн 1950 оной хабарай эхиндэ сэрэгэйнгэ албанһаа одоошыс табигдажа, түрэл нотагаа бусаа һэн.

ЮНДЭНЭЙ ИНАГ ДУРАН

Мариэта Уланхаанай эхин хургуулида багшалһаар байгаа. Нэгэ хүгшөөдө байрланхай һэн. Энэ хүгшөөдэ Ширав гэжэ нэрэтэй дүү басаганайн хубүүн бии байжа, дайнай эхилхээ урдахана трактористын мэргэжэлтэй болоһонһоо уламжалан, дайнда абтаагүй, МТС-дэ трактористаар ажалладаг байгаа. Мариэтатай дүтэ болохыс, дура сэдхэлхын буляан татахыс али бүхы аргаар эхэ оролдог һэн ха. Мариэта бээ Ширавһаа холуур баряад байдаг байба. Юндэнһөө нэгэ шысэ бэшгэ үнэ сагай абаагүйшыс һаа, тэрэнэ хүлээһэн зандаа һэн. Энэ сагта, юундэ даа, бү мэдэ, үйлэ хубын тиймэ байгаа юм гү, Мариэта Ширавтай суг ажаһууха зүбшөөлөө үгөө бэй.

Юндэн юнэн жэлэй хугасаада сэрэг дайнай газараар ябаһаншыс һаа, амиды мэндэ гэртээ бусаха зол талаантай байжа, эхэ эсэгэ, аха эгшэнэрээрээ уулзажа, гарбал түрээл, ураг саданарнуудаа золгон баярлажа байгаа һэн. Зонуур хөөрөлдөжэ, Мариэтынгээ байдаг газар мэлэжэ, Мариэтатаа ошоходо холын Хурамханын аймаг зоринбо. Юндэндэ Сосов нүхэрныс: «Шинни Мариэтатаа ошонойшин хэрэг үгыл ха даа. Мариэташи тэндэ хадамда гаранхай гэжэ дуулаа һэм» - гээл даа.

Уйдхарта абтаһан Юндэн нотагаа бусахаяа забдаба. Нэгэ заа эндэ ажаллаад, замайнгаа мүнг олохо юм гү даа гэжэ шэбшэбэха. Манай Аргата нотагта дайнда Юндэнтэй сугтаа ябаһан дүтын нүхэр болоһон Ошоржаб Дабав гэжэ хүн һомоной зүблэдэ нарин бэшгэй даргаар ажалладаг байгаа. Дайнда хүндөөр шархатаһанайнгаа удаа сэрэгһээ табигдажа, нотагаа бусаһан байгаа. Юндэн дайшалхы нүхэртэйгөө уулзахаяа Аргата ерээд, Ошоржабтайгаа уулзаһанайнгаа дараа Саһандай мнай фермэдэ һу зөөгшөөр ажаллада болоһон байгаа гээшэ.

Энэ үедэ фермэ дээрэмнай Шалдагаан Барта гэжэ нэгэ найрхуу бардам зантай, хахармагтай залуу хүн баруунай газарһаа асарагдаһан шэнэ үүлтэрэй симментал бухануудыс адуулдаг һэн. Барта ама халамгай юумэн, айл хэсэжэ тогооной архи бэдэржэ ябаһанаа, Доргооной Добнонойдо ороод, тэдэнэйхинэй хоолоо шанажа

байһаниенс хараад, эдээнэй болохыс хүлэжэ хууна. Эгээл энэ үедэ Бартын мүнөөхи улаан буха нюдөө хёлойлгон, хашамал бүдүүн хоолойгоор буухиржа, урда хүлөөрөө шорой малтан, харшын саанаһаа гаража ербээ. Харуундалда хүнийн – ногтуу Барта хорёогонгоо үдэ муугаар уяд орхиһон байгаа бишу. Газа наадажа байһан үхиүүд бурд байса гүйлдэжэ таршабад.

Тиин гэнээ, Шойнхор гэжэ нэрэтэй дүрбэтэйхэн хубүүн гэнтэ тэрэн тээшэ буухирһаар ержэ ябаһан мүргэдэ буха харамсаараа, айһандаа мэдэжэ, яажашыс ядаһаар, байра дээрээ уйлан хашхаран зогсоһоо. Томо гэгшын ууртай галзуу бухын заахан хубүүн тээшэ онжо ябаһыс хараһан эхэнэрнүүд хашхаралдажа оробо. Гэрһээ гүйлдэжэ гараһан эршүүл яаха хээхээс мэдэнгүй хөөрсэгэнэлдэн. Энээхн нюдэ сабахын хоорондо хэнэй юушыс хэжэ үрдинхэн аргагүйдэ, шүбгэ эбэрээ балшар заахан Петини бээ руу залаад, буха буухирһаар шуумайн ербээ. Эгээл энэ үедэ, түрүүн хаанаһыс байһанин мэдэгдэгүй Юндэн, заахан Петини хамгаалан, бухын урдаһаа сээжээрэ орожо, эбэртэн хөөр гараараа аһашаба.

Буха эбэрээ сүлөөлхэ наһатай байра дээрээ зогсоод, тархияа зангаануулан, Юндэниенс ишэ тийшэнэ һэжэрнэ. Энэ хирэндэ гүйжэ ерэнэн Петини эжы Юндэнэй ара талаһаа үхиүүгээ тэбээрэ саашаа гүйшөө һэн. Эршүүлэй бухын эбэртэ уяха аргамжа баряад Юндэндэ туһалхаяа гүйлдэжэ ерэтэр, шахамал буха Юндэниенс дилэжэ, бээ руунь хэды дахин мүргэжэ үрдилэй.

Эршүүл бухыс баханада уяжа, Юндэниенс мори тэргээр больницада абаашаба. Юндэн аргалганда хараһаа үлүү тухай байгаа һэн. Эдгэһэнэйнь дараа Юндэниенс нотагайны хүн, аймагай прокурор Макар Сосов, тэдэнэйдэ бэшээшээр ажаллахыс уриба. Тэндэ ажаллаһаар байтараа, хуули шудалха хургуулида хураһаа эльгээгдэн байгаа юм. Тиймэһээ манай фермын үхиүүдэй хайн хани нүхэр Юндэн Хобарков дахин фермэдэ ажаллахаяа ерэгүй бэй.

Тэрэ гэнээршыс он жэлнүүд оодоролдон үнгэржэ, биэхэ хургуули түгэхэһэнэй дараа,

Буряад оронойнгоо захын нэгэ хүдөө аймагай түб ажаллахаяа ошоо һэм. Эмхи зургаандаманай үсөөхэн хүн ажалладаг байгаа. Эндэ Тамара Васильевна Стальдармаева гэжэ тэрэ үедэ наһажаал эхэнэр үннэй ажалладаг байгаа юм. Мүн лэ Алайр Нэгдэ нотагай хүн һэн. Дүү хубүүннин Марк Васильевич Мохосов СССР-эй академин гэшүүн-корреспондент. Бурядай Эрдэмтэй түбэй түрүүлэгшэ байгаа. Ажаллахаяа ерэнэн газартаа абанаар залуу мэргэжэлтэдэй хамтын байрада байрлаһан байгаа. Байтараа Тамара Васильевнагай нотагайны хүн, наһажаал эхэнэр Дора Манзыревна Мархагиновада нэгэ хирэдэ байрладаг болобоб. Дора Манзыревнагай наһанайн нүхэр Очир Бабуев Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда унахай, басаганин гэр бүлэ болонхой, Улаан-Удэдэ эрдэмтэй түбтэ ажалладаг байгаа.

Ерэнэн газартаа ажаллаһаар байтараа, уданшысгүй мэдэхэдэмни, Мариэтта Галсановна Манжеханова Ширав нүхэртэйгөө суг Хурамханын аймагай үннэй эндо нүүжэ ерэнхэйндэ байшаба. Тамара Васильевна, Дора Манзыревна, Мариэта Галсановна гурбан нэгэ нотагай, нэгэ үсын, бага балшар наһанһаа дүтын нүхэд байһан дээрһээ ходо уулзадаг, хани нүхэд зандаа байгаа юм.

Тэдэ гурбан гайхалтай хайхан сэдхэлтэй, сарюун үрэл бодолтой, харуул хурса ухаатай, эрид шударгы зантай хүнүүд агша һэн. Намда өөрынгөө хубүүнһээ дутуугүй хандадаг, ажалһаа ерэхэдэ ходо халуун эдэс хоол бэлдээтэй, хооло энэрхы дулаан хандасатай байдагуд һэн. Тэдэнэйгээ эльгэн дулаан харууһан доро сэдхэл тэнгилэн ябаһа бэйшэ.

Энэ үс сагаар Юндэн Хобарковтой ажалал хэрэгээр уулзадаг байгаад, хайн танилнууд болоо һэмди. Тэрэ үннэй айл бүлэ болонхой, Улаан-Удэ хотодо хуули сахилгын эмхи зургаанда дээдэ тушаалтай хүн болоод ябаа. Урдынхяараа даруу номгон зантай, дэлгэр сарюун сэдхэлтэй, хайн хайхан наһатай зандаа ябаһаа һэн.

Нэгтэ зунай аалин намдуу үдэшлэн Улаан-Удын гудамжаар сугтаа хөөрөндөн ябахандаа, манай нотаг яажа ерэнэниенс асуухадамни, ушар үзүүрыень хөөржэ үгөө һэн. Ингэжэ хөөржэ байхадань, тэрэнэй Мариэтатаа зориулан инаг дуряа бүхэли наһандаа сэдхэлэйнгээ гүнзгылдэ хадагажа ябаһаниенс тоншыс элээр харагдаа һэн.

Будажан АРСАЛАНОВ.

Агуу Илалтын 65 жэлэй ойдо

АХЫН АЛДАРТА ХҮБҮҮН

Агуухэ дайнда ябаһан Аха аймагтаманай оройдоол табан хүн үлөөд байна. Хэд бэ гэхэд, Самбу Данзанович Биданов, Жүгдэр Хайдакович Мандагаев, Нима Хайдакович Мандагаев, Доржа Цыретович Хананцаков ба Лопсон Ендонович Огзонвч болонод. Самбу Данзанович Бидановай дайшалхы зам тухай хоёрхэдэ, нимэ юм. 1943 оной ноябрь нараһаа 3 Белорусска ба 1 Прибалтийска фронтнуудта С.Д.Биданов дайлагдажа ябаһан байна. Самбу Данзанович дайнай һүүлдэ Европын Вена хотодо албаяа үргэлжэлүүлжэ байһанаа, 1950 ондо табигдажа, нютагаа бусажа ерэхэн байгаа.

Зунай сагта манай гэр бүлэ Монголжон һууринда һуудаг байгаа. Сүлөө үдэр олохо, би өөрингөө нүхэртэй загаһашалжа ошоһон байгаади. Аха мүрэнэй үерлэхэнэй һүүлдэ «Бабуе» гарамда ехэ олон зэбэнүүд тогтожо, олон загаһа барихан байнади. Тиигээд гэртээ ерэхэдэмнай, Бандан даргын газраа хүн зон суугларанхай байба. Загаһаа гэртээ оруулһаар лэ тэрэ айлда ошоходомнай, сэрэгэй хубсаһатай, олон ордон, медальнуудтай тонсэбэр, гоё һайхан хүн ерээд байгаа. Энэ хүн Самбу Данзанович байһан байба. Тиигээд Самбу Данзанович хоёр

гурбан үдэр Монголжондо айлшалаад, Хужар тосхоноо бусаа һэн.

Самбу Данзанович элдэб ажалда ехэ амжалтатайгаар хүдэлһэн байна. Эгээл түрүүн кино харуулдаг газарта хүдэлһэн байха. Тиигээд милициин албанда хүдэлөө. Тиигээжэ байгараа, партиин зүбшөөлөөр колхозой түрүүлэгшээр эльгээгдэһэн байна. Колхозой хүгжэлтэдэ яһала ехэ хубияа оруулһан байха. Пүүлдэнэ нэгэ жэлэй туршада Буряадай хүдөө ажахын техникумдэ һуража, механикай мэргэжэлтэй болоо. Тиигээд «Улаан Аха» колхоздо инженер-механикаар олон жэлдэ ажаллаа. Олон жэлдэ колхозой партийна бүридэлэй секретаряар хүдэлһэн байна. Тэрэнэй удаа Бүрэн-Голой болон Саяанай сельсоветэй түрүүлэгшээр хүдэлһэн юм. Тиигээд наһанайнгаа амаралтада гараа.

Самбу Данзанович өөрингөө хүдэлмэриһөө гадуурнигтын ажалда аргагүй эдэбхитэйгээр хабаададаг. Тэрэ гоёор дууладаг хадаа концертнааданда ехэ эдэбхитэйгээр хабаададаг. Мүнөөшье Самбу Данзанович Бидановай тайзан дээрэ гараад, дуулажа байдаг дуунууд шэхэндэм соностоһон шэнги. Ородооршье, буряадааршье гоёор дууладаг. Жэшээнь, буряадаар «Хүрин хээр», ородоор «Гальяночка» гэхэ мэтэ. Табядонуудаар Ахын аймагай соёлшод Улаан-Үдэ хотодо түрүүшынхиз концертээр ошоһон байна. Тэдэнэй тоодо Самбу Данзанович ороһон байна.

Илангаяа спортын хүгжэлтэдэ тэрэ аргагүй ехэ нүлөө үзүүлэе. Залуудаа ехэ бэрхэ спортсмен ябаа. Бэрхээр волейбол наададаг байгаа. Олон жэлдэ аймагай суглуулагдамал командын гешүүн байгаа. Вендээлба хэжэ байхадаа, совет бүлэг сэрэгшэдэй суглуулагдамал командын

гешүүн ябаһан байха. Манай һургуулида һуража байхада, турнигта аһалдажа, янза бүриин юумэнүүдые харуулдаг байгаа. Мүн баһа аргагүй бэрхээр барилдадаг байһан юм. Тэрэ сагта бэсын шөгнүүрээр илгадаггүй байгаа. Ехэ багагүй нэгэл хэмжүүртэ барилдадаг һэн. Самбу Данзанович табяад онуудаар бүхэ барилдаагаар аймаг соогоотүрүү һуури эзэлдэг һэн. Үшөө зуу, хоёр зуу метрэй зайда урилдахадаа, урдань орохо хүн байгаагүй юм. Үндэр ба утые һүрэхэдөө, булиха хүн үгы байгаа. Самбу Данзанович алишье талаар аргагүй ехэ шадалтай спортсмен байһан болоно.

Колхозой түрүүлэгшээр хүдэлжэ байхадаа, хоёр ухаа мори ээлжээгээр унадаг байгаа. Тэрэнэй нэгэниинь хатарша, нүгөөдэнэ хурдаар гүйгөөшэ морин байжа, хэдэн жэл соо аймагай Сурхарбаанай найрнуудта урилдаанда түрүүлдэг бэлэй. Эдэ бүгэдэ хадаа Самбу Данзанович Бидановые эдэбхитэй, хүгтэй согтой, бэлигтэй хүн гэжэ гэршэлнэ.

Самбу Данзанович үндэр наһатай болошье һаа, эдэбхитэй зандаа. Залуушуулаар ходо уулзажа, һургаал зажа, хоёржэ, уулзалга хэжэ байдаг. Тиихэдэ дайнда сугтаа ябаһан сэрэгшэдтээ уулзажа гэжэ Украина, Беларусь, Прибалтика ошоод ерэдэг заншалтай. Тэрээгүүр ябахадаа, Буряад ороной, Ахын аймагай хүн зоной хүгжэлтын зам тухай хоёржэ үгэдэг гэшэ.

Имэй даа, Самбу Данзанович Бидановай намтар. Ута наһа, удаан жаргал, элүүр энхые хүсэе даа.

Анна ДАРМАХЕЕВА, «Хүн зоние социальна талаар дэмжэлгын түб» гэхэн региональна гүрэнэй эмхи зургаанай Ахын аймагай филиалай мэргэжэлтэ.

Ленинград 1941 оной сентябрь нараһаа 1944 оной январин 18 хүрэтэр аяар 900 үдэр соо бүхы талаһаа бүхэлүүлээд байгаа. «Фашистнуудай Ленинградта довтолжо ороодуй байхадань, Ленинградта ВКП(б)-гэй Обкомой секретарь Андрей Александрович Жданов, Ленсоветэй исполкомой түрүүлэгшэ Петр Сергеевич Полковой хүтэлбэри доро арад зонһоо бүридэһэн 10 дивизи, 160 пулеметно-артиллерийскэ батальон байгуулагдаба, городые хүрээлээд 900 километрэ хаалтануудые бодхообо, траншейнуудые һэндэһэн», - гэжэ «Правда» газетэдэ корреспондент Б.Н.Полевой бэшэнэ. «Ленинградые үндэһөөрнь үгы болгохобди, нэгэшые хүниие амидыгаар үлөөхгүйбди», - гэжэ Зүүн Пруссида тусгаар плацдармтай генерал-фельдмаршал фон Лееб бардамаар мэдүүлжэ, хэдэн мянгаад плакат, листовко, газетэ тарааба. Германиһаа 29 дивизи, 760 самолёт, 6 танково-моторизованно дивизи, үшөө Норвеги, Финляндиһаа 500 самолёт эльгээжэ, Ленинградые бомбодожо эхилбэ.

ЛЕНИНГРАДЫЕ ХҮРЭЭЛЭЛТЭНЭЭ СҮЛӨӨЛӨӨ

Немецүүд Псков, Луга, Новгород, Старая Русса городуудые булимтаран эзэлээд, Ленинград руу дабшажа эхилбэ. 1941 оной август нарада «МГА» гэхэн түмэр харгы немецүүд эзэлжэ, Ленинград-Москва гэхэн түмэр харгы дайсанай мэдэлдэ оробо. Иигэжэ гансахан харгы Ладожско нуураар үлэбэ. Ленинградта тон хүндэ байдал ушарба. Буу зэбсэг, эдэ хоол, бэшшые хэрэгсэлнүүдые Ленинград руу асархань бэрхэтэй ушар тохосолдобо. Энэ ушарые И.Сталин саг соонь ойлгожо, Ленинградые абархыень армийн генерал Г.К.Жуковые генерал-майор И.И.Федюнинский хоёрые эльгээбэ.

Немецүүд авиациин шанга сохилто хүлээгээгүй байба. Хоёрдохор, Балтийска флот тон шанга артиллери хэрэглэжэ, дайсаные хажуу талаһаа сохибо. Казахска ССР-эй арадай пост Дамбул Джабаев «Ленинградтайд – минии хүбүүд» гэхэн томо шүлэг эльгээбэ. Тэрэнэ фронтвигуудта тусгаар листовконуудта, гэр бүхэнэй хаяада плакат, мүн газетэдэ бэшэгдээд тараагдаба, зоной сэдхэл бадаруулба. Ленинградтайд хүдэлмэришэд 1500 самолёт, 2000 танк, хэдэн мянган буу зэбсэг фронт эльгээбэ. Ажалай үүсхэлээр 150 партизанска отряд дайсанай ара талада буу зэбсэгэй, эдэе хоолой складуудые тэһэлбэ. Хүдэлмэришэдтэ 250 грамм, миин зондо 120 грамм хилээмэн хүртэдэг, халуун уһан, дулаан, электричество һалашанхай байгаа. Иимэ байдалда ажаһууһан Ленинградтайд хүн бүхэниин Коммунист партидаа, Советскэ Правительстватаа, Сталин багшадаа дуратай байһандаа аймшагтай ехэ патриотическа хэрэг бэслүүлэе. Генерал-майор Г.Кухлер, генерал-полковник В.Модель 26 дивизиеэ бута сохюулаад, Ленинградтаа 280 километрэ намнуулбад. Ленинград тойроһон городууд немецүүдэй гарһаа сүлөөлгөдбэ. Ленинградтайд блокадын үедэ ималт Сталиний захиралтаар А.И.Микоян, Н.Н.Вознесенский, А.Н.Косыгинэй хүтэлбэри доро буу зэбсэг, эдэе хоол таһалагдаагүй Ленинград хүрэдэг байгаа». Гансахан уһа абаха газар Нева мүрэн байгаа, хэдэн зуугаараа хүдлэһэн, үргүүлһэн хүнүүдые хараабди, хайратайл байгаа даа», - гэжэ Аюша Эрдэниев хөөрөө һэн. Аюша Бурнушкиевич Ленинград, Новгород баатаршалгаар сүлөөлэлсөөд, аяар 40 жэл түрэл колхоздоо пенсидээ гаратараа ахалагша бухгалтерээр ажаллаа. Мүнөө 88 наһатай Барханһаа гарбалтай Эрдэни Шагаев Ленинградта сувяист ябахадаа, буугай тобшо доро намаг, нуур, ой тайгааршье телефоной утаһа холбожо, тон шухала харюусалгатай хэрэгтэ ябаа.

Алла һууринһаа Цыдып Чирконович Могдосов Волхов мүрэнине гаталхадаа, арга шадабаритай байһандаа Улаан Одоной орденээр шагнагдаба. Цыдып Могдосов Кингисепп, Новгород, Чудово, Тихвин, Ленинград городуудые дайсанай һабарһаа сүлөөлэлсөөд, олон дайшалхы орден, медальтай нютагаа бусаа. Цыдып Чирконович түмэртэ, модондо дүйтэй байһандаа, электрик мэргэжэлтэй тула Алла горхон дээрэ гидроэлектростанци 1947 ондо бодхоогоо. Иигэжэ Аллада Ильичын гэрэл носоогоо. Мүнөө сагта Хурамхаанда, Аллада, Аргадада, Пахалида (Сахули), Барханда тон үнэгүй электростанцинуудые бодхооо арга хэдшые бии.

Ленинградтайд блокадада Советскэ Союзай Геройнууд – снайпернууд Жамбал Тулаев – Түнхэнһөө, Ленинэй орденго эвенк Семен Номоконов, Мухар-Шэбэрһээ Ленинэй орденго снайпер Цырендаши Доржиев, Советскэ Союзай Герой-эвенк Иннокентий Уваган гэгшэдэй дайшалхы зам «Правда», «Известия» газетгүүдтэ бэшээтэй. Ленинградтайд байлдаанай илалта совет сэрэгшэдые урмашуулба, ондоо фронт дайлагдажа ябаһан сэрэгшэдтэ урма зориг бадаруулба.

Владимир БАТОРОВ, ара талын ветеран.

БААБАЙМНИ НАМДАА НЭРЭ ҮГӨӨ НЭН

1941-45 онуудай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнда Яруунын Хэндын һомоной Тэлэмбэ нютагнаа 72 эрлэхэг хүбүүд манай эрхэ сүлөөгэй, амгалан байдалай түлөө ами наһаа алдаһан, тэдэн соо 49 буряад, 22 ород, 1 татаар яһатан.

Баабаймни 1910 ондо түрэхэн, мүнөө жэл, жэшэнь, амиды мэндэ ябаа һаа, 100 наһа хүрэхэ байгаа, шарайд угай, найман үхибүүтэй Намсарайн Эрдэниин хоёрдохой хүбүүниин байһан, эжы баабайн үри бэсгүй эгэшэ хурахайндаа үгэхэн, тиигээжэ баабаймни Дондоков Цырен Опонович болоһон, томо болоходоо, отол өөрэйнгөө түрэхэн аха дүүнэрээрэ сугтаа ябаһан. Нютагтаа Намсарайн Эрдэниин үхибүүдехэ хурса хурдан, бэлигтэй, эрдэмтэй зон гэжэ суурхаһан.

Эжымни, хөөрхэй даа, бэе дээрээ Агуу Илалтые шэрээлсэһэн, мүнөө амиды мэндэ һуужа байһан, эльгэ зурхөө хүдэлгэжэ, ингэжэ хөөрэдэг, «22 наһандаа 1940 оной янгинама хүйтэн январь нарада Эрбедэ жажан зэмбее соогоо намайе түрэхэдөө, палаахад дээрэ унагаһан. Баабайнгаа гушатайда түрүүшын үри түрэгжэ, эхэ эсэгэе баярдуулһан байгаа хаб. Эжы хэлэхэдэ, баабай ехэ ном уншадаг, хүндэ һонин юумэ хөөрэхэ дуратай һэн, суута Роза Люксембургыешье мэдэхэ болоһон байгаа ха, тиигээд лэ намда Роза гэжэ нэрэ үгэхэн юм. Жаа үхибүүн ябахадаа, ехэл гоё нэрэтэйб гэжэ ханадаг һэнби, тиихэ

үедэ үхибүүд хуу шахуу ород нэрэтэй байгаа, нютагтаманай олон хүбүүд Володинууд болоһон.

«Буряад үндэдэ» булай гоё хэмээ шүлэгөөрөө Оронгын бурхан шажантанай бүлгэмэй хид бэшэһэн байгаа һэн:

Багшын бадмахан сээсэг – Эдир наһанайтнай

обог юм. Бадма Ленхобо сээсэг – Эрхим гэр бүлынтнай

омог юм. Баглаа Сарнай сээсэгнай (Роза) – Элинсэгүүдэймнай

домог юм. Баран эдэ сээсэгүүд – Эжымнай гурбан

зуланууд.

Баабайнгаа үгэхэн нэрээр бурханһаа эхитэй сээсэгүүдтэл хангалтажа байха юм хаб.

Баабай Эсэгэ ороной дайнай урда Халхын голой дайнда ябаһан, мүнөө болоод байхада, нюуха нөөхэ юумэн юун байха даа, намда минии абга Эрдэниев Доржо Намсараевич мэндэ ябахадаа хэлээгшэһэн:

«Ахаймнай Халхын голой дайнда байлдаанай газарта баатаршалга гаргахадань, орден үгэхөө байгараа, буруу хүрэхэн байгаа, юундэб гэхэдэ, Романовкада милицидэ хүдэлхэдөө, начальнигтаа гар наанаһаа болоһон саарһан наалта хэһэн юм. Эсэгэ ороной дайнда «Улаан-Тэлэмбэ» колхоздо үбһэндэ түлэг дунда ябажа байгараа, Хотогорой зүһаланһаа мордоһон.

Унтажа хэбтэһэн жэл найма һаратай намайе яажашье һэроюулжэ ядаһан юм гэдэг. 1942 ондо баабайнгаа дайнда ошоходо, эжынгээ хээли соо үлэхэн минии газар уһан дээрэ ганса дүүмни, Нианамни, түрэхэн баабай дайнай газарһаа хоёр басагатай болобоб гэжэ бэшгээр мэдэһэн, баярлаһан. Хайрата дүүмни энэ дэлхэйтээ хажасаһаар хоёр жэл болохонь. Дайнай газарта аха дүү хоёр - Цыренжүү абга, Эрдэниев Цыдын Намсараевич уулашоод, тэбэрилдээд тараһан түүхэтэй. Баабай нэгэ наһа дүү дүүдээ хэлэжэ үрдһэн: «Олон үхибүүтэй хадаа шимни гэртэ бусана аабши даа». Баабаймни һөөргөө бусаха үгыгөө мэдэһэн шэнги, унтагатай намайешье һэроюулжэ ядаһан. 1943 ондо Дондоков Цырен Опонович хураггүй үгыгэһэн саарһан ерэхэн. Сталинградтайд байлдаанай гал дүлэн соо ороһон байгаа.

Эжын дайнда ами наһаа алдаһан хайрата хани нүхэрэйнгөө түлөө пенсид дээрээ нэмэлтэ абахадань, баабаймни бага ехэшые һаань туһалжал байна гэжэ ходоһанаанда ородог. Холборхой дэлхэйн хогоосоние ойлгохын аргагүй юм ааб даа, тиигээшые һаа, үхэхэн амиды хоёрой хоорондо нариихан даа, хүнэй нүдэндэ харагдахагүй холбоо биил гэшэе аа гү. Нангин дурасхаалын юу мартагдаха даа, хуу маанадаараа.

Роза ДОНДОКОВА, басагониин, ажалай ветеран.

(Продолжение. Начало в №№ 49(607) за 11 декабря, 50(608) за 18 декабря, 51(609) за 25 декабря 2008 г., 1(610) за 1 января, 2(611) за 15 января, 3(612) за 22 января, 4(613) за 29 января, 5(614) за 5 февраля, 6(615) за 12 февраля, 7(616) за 19 февраля, 8(617) за 26 февраля, 10(619) за 12 марта, 12(621) за 26 марта, 20(629) за 21 мая, 21(630) за 28 мая, 22(631) за 4 июня, 23(632) за 11 июня, 31(640) за 6 августа, 32(641) за 13 августа, 33(642) за 20 августа, 34(643) за 27 августа, 35(644) за 3 сентября, 36(645) за 10 сентября, 37(646) за 17 сентября, 38(647) за 24 сентября, 39(648) за 1 октября, 40(649) за 8 октября, 42(651) за 22 октября, 43(652) за 29 октября, 50(659) за 17 декабря, 51(660) за 24 декабря, 52(661) за 31 декабря 2009 г., 1(663) за 14 января, 3(664) за 28 января, 4(665) за 4 февраля, 5(666) за 11 февраля, 6(667) за 18 февраля, 7(668) за 25 февраля, 11 марта 9(670), 18 марта 10(671) 2010 г.).

Поэтому здесь можно встретить торговцев, не раз побывавших в Британской Индии. Так и нам пришлось познакомиться здесь с одним тибетцем, торговым с Калькуттой лошадьми и яковыми хвостами. Он сообщал, что караваны доходят в 1 месяц до Дарджилинга⁴, а оттуда по железной дороге в 1,5 суток до Калькутты и что там много торговцев из Тибета. Караваны идут обыкновенно через тибетский Пари и бутанский Галинфу.

Шахцэ и Чжан-цэ, как известно, принадлежат провинции Цзан. Жители этой провинции отличаются от уйских только небольшой разницей в языке. Главное занятие жителей обеих провинций одинаково — земледелие, а также одинаково и то, что большая часть мужчин посвящена в духовное звание, но нам показалось, что процент духовных в Цзане меньше, чем в Уе.

Как там, так и здесь одинаково управление и правосудие основаны в значительной степени на взяточничестве.

Одинаково и то, что в полевых и городских работах главной рабочей силой являются женщины: они же занимаются и торговлей. Одинакова домашняя обстановка, одинакова и семейная жизнь. Большинство женщин за недостатком постоянных мужей ведут самостоятельное хозяйство, причем допускают себе полную свободу поведения, и иметь детей от знакомых мужчин не считается стыдом перед светом, а является обыденным и желательным. Костюмы мужчин и женщин в обеих провинциях одинаковы, но девушки женщины отличаются от уйских своими головными уборами.

Головной убор цзанской женщины называется «баго» и состоит из ряда предметов:

1. Дуги из двух тонких, гибких деревянных прутьев длиной около одного аршина, обшитые вместе красной материей. Она прикрепляется к волосам двумя нижними концами около ушей, точь в точь, как дуга нашей конской упряжки в миниатюре, и составляет, так сказать, постоянную, не снимаемую часть, так как снимается лишь при причешивании волос, что делается не особенно часто;

2. Длинного гибкого жгута, обшитого красным европейским сукном, во всю длину которого пришиты попеременно коралл (шир) и бирюза (ю). Середина этого жгута кладется на темя, затем он отгибает снизу концы дуги, и оба конца его или соединяются на затылке, или же порознь прикрепляются к вершине дуги. Это — убор простого и бедного класса, у богатых же есть дополнительные украшения из следующих предметов:

3. Второго жгута, также с кораллами и бирюзой, но более крупными, или с пришитыми жемчужными нитями. Этот жгут спереди кладется поверх первого, но около ушей переходит под низ его, а концы соединяются на затылке. В таком случае концы первого жгута непременно прикрепляются к дуге;

4. Третьего короткого негибкого жгута, к которому пришиваются особенно крупные «ю», заделанные в серебро, и кораллы. Один конец этого жгута прикрепляется к месту соединения концов второго жгута, а другой — к середине дуги;

ПРИМЕЧАНИЕ

⁴ Дарджилинг - город в Сиккиме, который служил летней резиденцией английского генерал-губернатора Индии в Калькутте, куда в 70-х гг. XIX в. была подведена железная дорога и где был открыт англичанами крупный торговый рынок. Дарджилинг служил опорным пунктом английской экспансии в Тибете в конце XIX - начале XX в.

5. Двух лент из ниток, нанизанных жемчугом, у богатых — настоящим, а у менее зажиточных — поддельным.

Одни концы их прикрепляются спереди к середине второго жгута, затем, обогнув дуги с боков, привязываются другими концами к середине третьего, короткого жгута. Цзанские женщины не носят в ушах больших серег, как уйские, но только очень маленькие колечки или вовсе ничего не носят.

Пришлые камские женщины, служащие по большей части у китайцев наложницами или кухарками, носят одну косу, в которую вплетают черные нитки, доходящие до земли. В ушах они носят большие кольцеобразные серьги, на руках — серебряные или медные браслеты и кольца. Спутник мой еще более расхворался, и потому нужно было поскорее доставить его в Лхасу, где у него были знакомые и сородичи, которые могли за ним ухаживать. За зорышками наемных лошадей мы потеряли два дня, пока, наконец, не удалось найти три лошади с платой по 20 тибетских монет до Лхасы. На этих лошадях с двумя пешими ямщиками мы 2 ноября выехали из Чжан-цэ.

Широкая долина реки, на которой стоит этот город, верстах в 15 выше его сильно суживается, и дорога идет по каменистому ущелью, часто переходя с одного берега реки на другой. После 11-часовой езды мы поздним вечером достигли места ночлега, назначенного нашими возчиками как раз там, где дорога меняет юго-восточное направление на восточное.

3 ноября двинулись в дальнейший путь в 3,5 часа ночи. На рассвете переваливали через хребет Кар-ла. Подъем и спуск очень пологи, хотя абсолютная высота этого перевала, по-видимому, довольно велика; на горах подле перевала лежала масса снега, часть которого, без сомнения, вечная. Спустившись с перевала, мы вступили в узкую, почти пустынную долину Хан-кар (не вернее ли На-ха — «падь диких коз», которых здесь очень много).

Недалеко от вершины пади находится китайский станционный двор. Кусты пади эта выходит широкой равниной и сливается с таковой же западного берега озера Ямдок. По выходе из пади дорога направляется на северо-восток и идет к замку Хан-кар-цэ, миновав который, мы заночевали после 12 часов езды за день.

4-го, обогнув северо-западную оконечность озера и миновав Бай-дэ-цзон, мы пошли по знакомым уже местам, перевалили через Ганба-ла и ночевали после 13-часового пути на правом берегу Цзанбо-чу, на одном постоялом дворе.

5-го переправились на карбазах через Цзанбо-чу. Немного ниже места переправы прежде находился цепной мост для пешеходов, построенный, по преданию, Тантун-ханом (Тантун-чжалво). Легенда говорит, что этот хан был во чреве матери 60 лет и родился уже седым стариком. Для воздания благодарности матери, носившей его так долго, он построил много ценных мостов, из коих один находился здесь. В настоящее время видны только цепи, поддерживавшие его настилку. После 8-часового движения мы ночевали немного ниже Ньетана.

6 ноября, после 8,5 часа езды, прибыли в Лхасу.

ГЛАВА XVI

ПОЕЗДКА В ЦЗЭТАН И САМЬЯЙ

Для ознакомления с историческими местами Тибета я задумал посетить два древних монастыря: Цзэтан и Самьяй, находящиеся на реке Цзан-бо-чу, ниже слияния ее с рекой Уй. Места, лежащие к востоку и

югу от этого слияния, принято называть Лхоха. Туда ходят из Лхасы довольно часто местные лодки (кожанные), которыми я и воспользовался для путешествия. Лодки эти имеют остов из гнутых палок, на который натянута сшитая вместе шкуры четырех яков. Швы замазываются изнутри пшеничной мукой, смешанной с кровью свиньи. Длина такой лодки бывает около 1,5 сажени, а ширина около 2,5 аршина в кормовой части, в носовой же немного уже.

Багаж и пассажиры располагаются на дне в кормовой части, гребец, один на лодку, садится на носу и гребет двумя веслами, обратившись лицом к корме. Мы наняли места в одной из таких лодок за плату по 3 монеты с человека до Цзэтана. Я взял с собою двух спутников — переводчика и одного монгола для услуг в пути и несения багажа в обратный путь.

19 апреля 1901 г. мы сели в лодку против города Лхасы и поплыли вниз по Уй-чу. Лодка идет очень тихо, хотя трудолюбивый тибетец гребет непрерывно, затягивая заунывную песню. Идем, по-видимому, около 4 верст в час. Так как мы ехали все время, днем и ночью, останавливаясь лишь для выхода на берег для чаепития, обедов и других надобностей, гребец же греб неравномерно, не говоря уже о том, что он ночью спал, оставив лодку на произвол течения, то определить точно расстояние пути мне не удалось, хотя, впрочем, я не пытался этого сделать. Часто лодка садилась на мель, и тогда лодочник сам слезал в воду и ставливал лодку с мели, причем в более трудных случаях моим спутникам приходилось тоже слезать в воду и помогать гребцу.

20 апреля в 9,5 часа утра, после 18,5 часа плавания от Лхасы, мы прибыли к замку Гон-гар-цзон, находящемуся на правом берегу реки Цзанбо, немного ниже соединения с ней Уя. Этот замок, с которым не следует смешивать Донгар-цзона, стоящего гораздо ближе к Лхасе, по-видимому, в старину представлял довольно красивое и большое строение на скалистом горном носу, но ныне подвергся участи большинства старинных замков Тибета и находится в полуразрушенном и заброшенном виде. Берега реки почти всюду песчаные, а потому редко населены, и селения находятся лишь в боковых падах. Река течет между гор, ближе к левобережным горам. Ночью мы прошли мимо монастыря Дорчжэ-дань, принадлежащего краснорубашечной секте нин-ма, находящегося на левом берегу реки.

21-го прибыли после 25,5 часа плавания от Гон-гар-цзона к деревне, расположенной немного выше монастыря Самьяй.

22-го после 9,5 часа плавания прибыли, наконец, к городку-монастырю Цзэтану.

Городок Цзэтан расположен на правом берегу реки Цзанбо-чу верстах в трех от ее русла и на правом же берегу реки долины Ярлунг, у северной подошвы гор. Ярлунгская долина представляет одно из плодородных и густо населенных мест южного Уя. Эти места, по преданию,

ПРИМЕЧАНИЕ

¹ «Эти места были колыбелью тибетского государства». Это замечание Г. Ц. Цыбикова полностью подтверждено новейшими исследованиями, среди которых первое место занимает монография Э. Хаара (H a a r h E. The Yar-lun Dynasty: A study with particular regard to the contribution by myths and legends to myths and legends to the history of its kings. - Kobenhavn, 1969).

² «...город Цзэтан, по преданию, древняя столица царей...». Цзэтан был столицей до VII в., т. е. до времени правления Намри-Сронцзана, последнего царя из 30-ти или 32—33-х легендарных царей Ярлунгской династии. Со второй половины VII в. столицей Тибетской империи стала Лхаса. О положении Цзэтана в конце XIX в. кроме Г. Ц. Цыбикова писали С. Ч. Дас, Учжен-Чжамцэ и др. (см.: Кюнгер Н. В. Указ. соч. - Ч. II, вып. II - С. 112).

были колыбелью тибетского государства¹, так как здесь был найден и возведен на престол первый тибетский царь Няти-цзаньбо. В настоящее время Лхоха известна только как местонахождение многих вотчин именитого тибетского родового дворянства. В частности, город Цзэтан, по преданию, древняя столица царей², ничего особенного не представляет.

Он состоит из двух частей — монастыря и города, соединенных вместе. В монастырской части, расположенной выше на склоне горы, находится недавно заново отремонтированный цокчэнский дуган с надписью по-тибетски и по-китайски. Надпись эта на обоих языках имеет одинаковый смысл: «Вечно благоденствующий храм». Немного ниже его находится так называемый Чжэ-лха-хан, т. е. храм со статуей Цзонхавы.

Рынок не отличается особым оживлением, но зато довольно бойко торгуют оптом на дому, так как Цзэтан славится выделкой тибетского трико (тарма), известного под названием цзэтанского. Кроме того, он известен выделкой дамских учебных шапок и недорогих тибетских сукон. Все изделия отправляются в Лхасу, причем сукна вывозятся преимущественно некрашеными, и там непальские купцы окрашивают их в соответствующие цвета и выпускают в продажу.

Через Цзэтан идет дорога в город Цона-цзон, где в мае происходит ярмарка, на которую ездят торговцы из Лхасы. Оттуда привозят в Лхасу преимущественно деревянные изделия (чашки и ковши), а также индийскую чесучу (бурай). Возвращаются с ярмарки обыкновенно через месяц со дня выезда из Лхасы.

Костюмы лхохских жителей одинаковы с лхасскими, но только тамошние женщины не носят головного убора «бачжу», заменяя его малополной маленькой шапочкой круглой формы.

Под самым городом начинаются пашни. На них во время нашего посещения шел самый разгар посевов. Обработка земли ничем не отличается от китайской. По всем полям, как и повсюду в Тибете, проведены оросительные каналы.

25 апреля, не спавши спокойно три ночи, вследствие обилия клопов в отведенной нам комнате, мы отправились уже пешими обратно в Лхасу. Подошедши к реке, сели на деревянные карбазы и переправились на другой берег Цзанбо-чу, уплатив по кагану (3,5—4 кол.) с человека. Весь левый берег Цзанбо представляет сплошные песчаные валы, напоминающие алашанские и вообще гобийские пески. Идя по этим пескам вверх по реке, мы не могли подойти до Самьяй в этот день и принуждены были заночевать среди песков.

На этом безлюдном пути, как передавали нам, часто бывали грабежи и убийства, поэтому мы не разводили огня и легли голодными. Ветер, дувший тихо с вечера, ночью усилился, и мелкий песок проникал повсюду, но мы, утомленные ходьбой за минувший день, крепко заснули. Только утром пришлось отказываться вещи из-под палки, подвоя к реке, долго промывать глаза, нос, уши и волосы.

26-го, после 3-часовой ходьбы, прибыли в монастырь Самьяй, который является первым во времени своего основания монастырем Тибета. По преданию, он основан в 811 г.³ ханом Тисрон-дэвзисаном при помощи известного проповедника буддизма Бадма-Самбава, именуемого тибетцами чаще Ловбончэн-бо или Ловбон-Бадма-чжун-

най. Монастырь находится верстах в пяти от русла реки, в нижней части левобережной ее пади, на западной стороне невысокой отдельной горки. Он окружен белой каменной круглой стеной, на которой расставлены маленькие, около 1,5 фута вышины, белые субурганы, так что, с некоторого отдаления, стена кажется зубчатой. Вонизнутри ведут с четырех сторон четверо ворот, причем главные и вообще фасады главных зданий обращены на восток.

Главной достопримечательностью этого монастыря, без сомнения, должно признать, его цокчэнский дуган в 5 этаже. В архитектуре его, как говорят, тибетский стиль соединен с индийским. На первом этаже находится статуя Чжово-Шахьямуни под хорошо отделанным балдахин-беседкой; второй этаж служит дворцом Далай-ламы во время его временных пребываний; в третьем — статуя буддхисатвы догденствия Аюши (по-тибетски — «Амитаюс» или «Цбаг-мэд»), в четвертом — будда будущего мира Майтрея (по-тибетски — «Чжамба»).

Пятого этажа, собственно говоря, нет, а есть только одна комнатка под самой крышей, где указывают на красный деревянный столб, уверяя, что он из красного сандалового дерева (дерево жизни), но какой-то скептик сделал на нем поранение ножом, что обнаружило белый цвет дерева, только окрашенного красноватой краской. Набожные богомольцы прикладываются к этому столбу, углавывая установленную плату в 1/3 монеты с человека. По четырем углам крыши возвышаются четырехугольные башенки.

Дуган этот окружен стеной-домом. Нижний этаж представляет открытый навес с глухой задней стеной, на которой нарисованы разные сцены из истории религии, а также святые. Над ним выстроен второй этаж, представляющий длинный дом со множеством дверей, ведущих в отдельные кельи, квартиры монахов, коих в этом монастыре едва ли более двухсот человек.

На четырех углах этой кумирни, на расстоянии около 20 сажень от них, находятся четыре больших субургана разных форм и цветов (юго-восточный белый, юго-западный красный, северо-западный зеленый, северо-восточный темно-синий (черный)). Затем по круговому пути внутри стен находится много небольших храмов с разными буддами и большими вращательными цилиндрами молитв. Все они отличаются хорошо отделанной художественностью исполнения. Вообще этот монастырь, принадлежащий центральному правлению Тибета, содержится на счет казны Далай-ламы, к тому же летом 1900 г. его посетил нынешний далай-лама, к приезду которого, понятно, все было отремонтировано и приведено в надлежащий порядок.

В северной части монастыря находится дуган чойчжона Цзэмо, в котором все переклады под потолком сделаны из разного оружия: мечей, ружей и копий. Прорицатель этого чойчжона при спускании его не может, как говорят, терпеть присутствия монголов. Из этого можно заключить, что по крайней мере монахи монастыря Самьяй были враждебны к завоевателям-монголам, перед которыми все же пришлось сложить оружие. Но гнев чойчжона теперь обрушивается на их потомков, уже рабоподобных поклонников всех тибетских кумиров.

В монастырских стенах живут и светские жители, занимающиеся главным образом земледелием; пашни их начинаются у самых монастырских стен.

³ Монастырь Самьяй основан в 811 г. (по Санан-Сэцэну), а по Чжалрабу 5-го далай-ламы - в 766 г. (год огненной лошади). По-видимому, ни одна из этих дат не может быть принята. В источниках у исследователей встречаются также следующие даты основания монастыря: 779 г. (год земли-овцы) (Sne 11 grove D., Richardson H. Op. cit. - P. 275), 787 г. (год огня-зайца) (Богословский В. А. Очерки... - С. 61; Кузнецов Б. И. Тибетская летопись... - С. 17, 39 и т. д.). Мы придерживаемся датировки Сумба-Хам-бо, который считает, что Падма-Самбава прибыл в Тибет в год земли-коровы (749), а через три года после этого в 751 г. (т. е. в год железа-зайца) основал монастырь Самьяй (Паг сам - чжон са н, л. 272) (см.: Stein R. A. Une chronique ancienne de bsam-yas: sbabzhed. Edition du texte tibetain et resumé francais. - Paris, 1961).

ЭРДЭМ НУРАЛСАЛАЙ

Росси-Буряад орон 350 жэл

НАЛБАРИ ШУУД БЭЛЭДХЭЛДЭ ОРОНХОЙ

ерээдүйн хараа зорилгонууд» гэж нэрлэгдээн эдэ конференцинууд Буряадай гүрэнэй университетэй, республикын Хүтэлбэрлгын болон хуралсалдай кадруудай институтай хүсөөр эмхидхэгдэжэ үнгэргэгдэхэ юм.

Хүдэлмэрилгын бүлгүүд байгуулагдаа, хабаадагшадай тоонинь тодологдоно, гаргашалагдаха мүнгэнэй асуудал хэлсэгдэжэ байнхай.

Буряад Республикын Президент В.В.Наговицынай баталһаар, манай министерство түүхэтэ ойн баяртай дашарамдуулан, 15 хэмжээ ябуулга үнгэргэхэ болоод байна. Эгээл шухалань гэхэдэ, «Буряадай түүхэ» гэхэн 3 боти ном хэблэгдэжэ гараха ёһотой.

Үнгэрһэн зуун жэлэй 50-яад онуудаар Буряадай түүхэ тухай эрдэмэй ном хэблэгдээн байгаа. Мүнөө энэ ном ехэ хомор болонхой. Буряад ороной түүхыг шэнжэлэн бэшэһэн шэнэ номуудыг хэблэдэ бэлдэхээр болоо. Гурбан боти ном болгожо хэблэхэ гэжэ шийдэгдэжэ байна. 2010 ондо хэблэдэ текстүүдыг бэлдэхэ хүдэлмэри дүүрэхэ, материалнууд соо орохо фото-зурагууд, картинауд, графика болоод бусад уран нэмэлгэһыг хэблэгдэхэй. Юрэнхылөө сэрэхэ жэлэй май нарада хэблэгдэй хүдэлмэринууд дүүргэгдэжэ байха ёһотой. Буряад Республикын Нуралсалдай министерство хадаа Финансын министерствотэй хамта «2010 оной республикын бюджет тухай» Буряад Республикын Хуулида хубилалтануудыг оруулха материалнуудыг бэлдэжэ эхилэ. Энэ ном барлан гаргахын тула мүнэн хэрэгтэй. Ерэхэ жэлэй бюджеттэ ном хэблэгдэхэ хараалагдаха мүнэ оруулхын тула хэрэг ябуулга хэжэ байнхайбди.

Хото хүдөөгэй хургуулинуудай болон нуралсалдай бусад эмхи зургаануудай үнгэргэхэ хэмжээ ябуулганууд министерствын хүдэлмэрин түсэб соо оруулагданхай, баһал ойн баярта зориулагдаха юм.

Буряад Республикын хуурин тосхонуудай түүхын-соёлой атласай электронно дансыг Хүүгэд болон эдиришүүлэй аяналгын, хизаар ороноо шэнжэлэлгын республиканска түбэй мэргэжэлтэд зохёожо бэлдэ. Гурба жэлэй туршада хизаар ороноо шэнжэлэлгын хүдэлмэри үнгэргэгдөө, энэ атлас байгуулагдаа.

Хизаар ороноо шэнжэлдэг багшанарай хүтэлбэри доро хурагшадай бэдэрлэг-шэнжэлэлгын ажал ябуулһанай ашаар энэ атлас бүридхэгдэжэ байна гээшэ. Энэ хүдэлмэри байгша ондо эсэслэн дүүргэгдэхэ ёһотой.

Тиихэдэ «Түрэл хизаарай түүхэ бэшэ» гэхэн программын ёһоор ехэ хүдэлмэри ябуулагдана. Республикын нуралсалдай эмхи зургаануудта гурбан жэлэй туршада энэ программа бэлүүлэгдэ. Гол түлэб эрдэмтэй-практическа конференцинууд эмхидхэгдэ. Бүхы дээрэ долоон конференцинууд үнгэргэгдөө. Тэдэнэй дүнгөөр, суглуулагдаһан материалнууд хэблэгдэ. Пурагшадай хүдэлмэри-нүүдыг хэблэгдэ мүнэ олоһон муниципальна байгуулгануудай зарим хүтэлбэрилэгшэтэ баярыг хүргэхэ байна. Бэшүүрэй аймагай Харланай, Кабанскын, аймагай Каменскын поселенин, Баргажанай, Яруунын, Загарайн, Ивалгын, Хурамханай, Прибай-

ликанска түбэй мэргэжэлтэд зохёожо бэлдэ. Гурба жэлэй туршада хизаар ороноо шэнжэлэлгын хүдэлмэри үнгэргэгдөө, энэ атлас байгуулагдаа.

Хизаар ороноо шэнжэлдэг багшанарай хүтэлбэри доро хурагшадай бэдэрлэг-шэнжэлэлгын ажал ябуулһанай ашаар энэ атлас бүридхэгдэжэ байна гээшэ. Энэ хүдэлмэри байгша ондо эсэслэн дүүргэгдэхэ ёһотой.

Тиихэдэ «Түрэл хизаарай түүхэ бэшэ» гэхэн программын ёһоор ехэ хүдэлмэри ябуулагдана. Республикын нуралсалдай эмхи зургаануудта гурбан жэлэй туршада энэ программа бэлүүлэгдэ. Гол түлэб эрдэмтэй-практическа конференцинууд эмхидхэгдэ. Бүхы дээрэ долоон конференцинууд үнгэргэгдөө. Тэдэнэй дүнгөөр, суглуулагдаһан материалнууд хэблэгдэ. Пурагшадай хүдэлмэри-нүүдыг хэблэгдэ мүнэ олоһон муниципальна байгуулгануудай зарим хүтэлбэрилэгшэтэ баярыг хүргэхэ байна. Бэшүүрэй аймагай Харланай, Кабанскын, аймагай Каменскын поселенин, Баргажанай, Яруунын, Загарайн, Ивалгын, Хурамханай, Прибай-

калин аймагуудай муниципальна байгуулгануудай толгойлогшо-нор энэ хэргыемнай урагша абажа дэмжэ.

2011 ондо хургуулины наһа хүсөөдүй хүүгэдэй уран гоёр шэмэглэгдэһэн нуралсалдай пособи хэблэгдэхээр хараалагданхай. Шэмээшгүүдэй түүхэ болон соёлой хүгжэлтэдэ зориулагдаха байна.

Регионууд хоорондын олимпиада заншалта ёһоороо эмхидхэгдэхэ. Эндэ Эрхүүгэй болон Забайкалин областнуудай түлөөлэгшэд хабаадаха. Национально-региональна компонентын зүйлнүүдгэ ородог предметүүдээр тэрэ үнгэргэгдэхэ. 2011 ондо Буряад орондо энэ олимпиада эмхидхэгдэжэ үнгэргэхэбди. Забайкалин хизаарар хаяхан ябажа, Ага нотаг

калин аймагуудай муниципальна байгуулгануудай толгойлогшо-нор энэ хэргыемнай урагша абажа дэмжэ.

2011 ондо хургуулины наһа хүсөөдүй хүүгэдэй уран гоёр шэмэглэгдэһэн нуралсалдай пособи хэблэгдэхээр хараалагданхай. Шэмээшгүүдэй түүхэ болон соёлой хүгжэлтэдэ зориулагдаха байна.

Регионууд хоорондын олимпиада заншалта ёһоороо эмхидхэгдэхэ. Эндэ Эрхүүгэй болон Забайкалин областнуудай түлөөлэгшэд хабаадаха. Национально-региональна компонентын зүйлнүүдгэ ородог предметүүдээр тэрэ үнгэргэгдэхэ. 2011 ондо Буряад орондо энэ олимпиада эмхидхэгдэжэ үнгэргэхэбди. Забайкалин хизаарар хаяхан ябажа, Ага нотаг

калин аймагуудай муниципальна байгуулгануудай толгойлогшо-нор энэ хэргыемнай урагша абажа дэмжэ.

2011 ондо хургуулины наһа хүсөөдүй хүүгэдэй уран гоёр шэмэглэгдэһэн нуралсалдай пособи хэблэгдэхээр хараалагданхай. Шэмээшгүүдэй түүхэ болон соёлой хүгжэлтэдэ зориулагдаха байна.

Регионууд хоорондын олимпиада заншалта ёһоороо эмхидхэгдэхэ. Эндэ Эрхүүгэй болон Забайкалин областнуудай түлөөлэгшэд хабаадаха. Национально-региональна компонентын зүйлнүүдгэ ородог предметүүдээр тэрэ үнгэргэгдэхэ. 2011 ондо Буряад орондо энэ олимпиада эмхидхэгдэжэ үнгэргэхэбди. Забайкалин хизаарар хаяхан ябажа, Ага нотаг

калин аймагуудай муниципальна байгуулгануудай толгойлогшо-нор энэ хэргыемнай урагша абажа дэмжэ.

2011 ондо хургуулины наһа хүсөөдүй хүүгэдэй уран гоёр шэмэглэгдэһэн нуралсалдай пособи хэблэгдэхээр хараалагданхай. Шэмээшгүүдэй түүхэ болон соёлой хүгжэлтэдэ зориулагдаха байна.

абажа, энэ конференци тэндэ үнгэргэхэ гэжэ шийдэнхэйбди. Эгээндэ бэлдэхэ хүдэлмэрилгын бүлэг байгуулагданхай, ондоо мого нотагуудһаа, харн гүрэнүүдһээ хабаадаха зоной список уридшалан табигдажа байнхай. Манай эндэ иимэ конференци үнгэргэгдэхэ гэжэ мэдээһэн бэшгүүдыг эльгээнхэйбди.

Мүнөө үедэ хүдөө нотагта хургуули хадаа ниитын байдалай түб болоно

«Арадуудай болон орион сагай дэлхэйн соёлой харилсаанай түүхэтэ дүй дүршэл: Буряад ороной Росси гүрэнгэй нийлэгээр 350 жэлэй ойдо» гэжэ нэрлэгдэһэн энэ конференци 2011 оной июнин 29-30-най үдэрнүүдтэ үнгэргэгдэхэ. Конференцидэ ондоо мого нотагуудай ба гадаадын гүрэнүүдэй 100 гаран эрхэтэд хабаадаха гэжэ түсэблэнхэйбди.

Энэ конференци үнгэргэхэһөө урид байгша оной апрель нарада регионууд хоорондын эрдэмтэй-практическа 2 конференци эмхидхэгдэжэ үнгэргэгдэхэ. Юрэнхы болон дээдэ эрдэмтэй нуралсалдай эмхи зургаануудай багшанар эндэ хабаадаха. «Буряадай 350 жэлэй түүхэ» болон «Буряад хэлэн: эхи үндэһэнүүд, мүнөө үе саг ба

Росси гүрэнэй бүридэлдэ Буряад ороной найн дураараа ороһоор 350 жэлэй ойе бэлдэжэ үнгэргэхэ хэмжээ ябуулгануудай түсэб зохёон хараалагданхай. Россин Федерациин Правительствын захиралтаар баталагданхай. Энэ түсэбэй ёһоор, ойн баярай хэмжээ ябуулгануудыг үнгэргэгдэхэ бэлдэхэ ябуулагдажа эхилэнхэй. Буряад Республикын Нуралсалдай болон эрдэм ухаанай министерствээр үнгэргэгдэхэ гол шухала хэмжээ ябуулганууд тухай министр Алдар Валеревич ДАМДИНОВ хөөрөжэ үгэхэн:

«Манай министерство уласхоорондын эрдэмтэй-практическа конференци үнгэргэхэ гэжэ энэ түсэб соо оруулагданхай. Росси гүрэнэй бүридэлдэ Буряад ороной гаглан түүхэтэ зам, арал болон соёлой харилсаануудыг саашадан хүгжөөхэ, манай регионой үндэһэ яһатан хоорондын харилсаанууд тухай эрдэмтэд энэ конференци үедэ хөөрэлдэхэ, зүбшэхэ болоно.

Мүнөө үедэ тус конференцидэ бэлдэхэ хүдэлмэри ябуулжа эхилэнхэйбди. Россин эрдэмтэй академин Сибириин таһагай Монголыг, буддын шажан болон түбэдыг шуудалдаг институтай ойн баяр үнгэргэлгын нара, үдэр үндэһэлэгдэхэ оруулһан хубитыг, тиихэдэ уласхоорондын хэмжээ ябуулгануудыг үнгэргэгдэхэ ехэ дүршэлтэй байһыень хараада

Хүн ба үе саг

ҮЗҮҮР ХҮБҮҮДЭЙ НЭГЭН БЭЛЭЙ

...Уулаараа манаран хүхэрһэн Оронго нотагта БУЯНТУЕВТАНАЙ уг удам үргэлжэлһөөр. Үндэһэн изагуураараа түрэл садан зомди. Манай нотагта ухаан болитгэй, удамарша түрүү хүнүүд олон байһан. Тэдэнэй нэгэн Буянтуев Доржо Шагдурович. Пургуули нудар багатайшыг наа, хүбэлгэн хонор хүбүүн бээ хүсэжэ бордойлодо, гэртэһинэйгээ гол туһалагша, тулган болоһон юм. Хуушан Янгаажанай прихоско хургуули тэрэ эрхим сэнэлгэтэйгээр дүүргээд, 21-тэйдэ Оронгын хушуунай комитеттэ бэшээшээр абага. Хурса хүн хаанашыг үргэмжэ тулгатай байдаг. 1925 ондо ВКП(б)-гэй гэшүүн Д.Ш.Буянтуев Сэлэнгын айкомдо хэрэг эрхилэгшээр хүдэлжэ байтараа, Эрхүүгэй гүрэнэй университетэй дэргэдэ ойро зуура эрдэм мэдээсээ дээшлүүлбэ.

Хүлгөөтэй дошхон хорёод-гушаад онууд... Нүхэр Буянтуев нотагайнгаа эдб-хитэдтэй үгээ ойлголсожо, шэнэ хүдөлөө дэлбэлэн үүдхэгшэдтэй нэгэн байһыень Оронгын түүхын музей сооһоо опобитолһон байнаб. Түүрүүшын 14 коммунарнуудай габьяата үйлэ хэргүүд галаб үедэ хүнэхүүй!

Ялас гэмэ богонихон наһан соогоо ехэ юумэ хэжэ үрдһэн, нугаришагүй зоригтой хүн тухай хөөрхэмни. 1924-27 онуудта — Дээдэ-Удын түүсэдкомой түүрүүлгын ор-

логшо, 1927-30 онуудта — Хягтын аймгүсэдкомой түүрүүлгын, удаадахи жэлнүүдтэнэ Буржвисоюзай болон Боохоной аймгүсэдкомой дарга, тиигээд 1934 ондо Улаан-Удын Горсоведэй түүрүүлгшээр шударгы хүдэлжэ байтараа, хара хирээгэй далида дайруулагдажа, абьяас бэлн-гэйнгээ бурьялма охин дунда хайран хүн халаһан байна бшуу.

Тэрэ үедэ Ленинскэ партиин сэхэ сөбэр солдат 42-той ябаал даа. Илангаа хотын толгойлогшо байха үедэ Доржо Шагдуровичта хүнгэн байгаагүй. Ушарын гэхэдэ, горсоведэй үдэр бүрин эдбхитэй ажал ябуулга залан ударилаха болоод, тэрэ саг үсын эрилтэ шанга һэн. Юрэдөө, зонийнгоо нуудал байдал заһан тэгшлэхэ шууд эрмэл-зэлгэтэй нимэл хүнүүд хэды юумэ хэжэ үрднэ байгаа гээшэб, халаг! Наһанайн нүхэр Лубсан Базаровна тухай дурдабал, хашалган хамалганай үедэ хатуу хэһэлгэ амсаад, амиды мэндэ бусаха заяатай байгаа. Тиихэдэ Буянтуевтанай Доржо үринэ Эсэгийн дайнда эльгээ тэбэрин унаа!

Эдлин Оронгын эрьедэ бодхоогдоһон нангин домогто хүшөө паранай элнэдэ сайран тобойдог. Хабарай найхан сагта, хүрөөтэ үе сагыг хануулан, энгэр хүбөөдэн баярай нулимсын баглаа сээсүүд табигдадаг. Тээд штрафной батальондо ябаһан

Сайнцар Базаров, Доржо Буянтуев, бусад шоодбори сэрэгшэдэй нэрэ обог эндэ олохогүйт. Хэлтэги юртэмсын табисуурыг хэшыг хубилгаагүй юм даа.

Буянтуевтанай үри наһадад, түрэл гаралнуудын Оронго, Улаан-Үдэ, Тэлэмбэ, Загарай багаар ажаһуудаг. Сергей Будажапович Сондуев аба тухайгаа һонирхолтой баримта мэдээнүүдыг суглуулжа, нягталан дансангал байдаг юм...

1957 оной СССР-эй Верховно Сүүдэй һайса хиннагдаһан шийдхэбэрин ёһоор, Д.Ш.Буянтуевтай хэрэгийн сагааруулагдажа, зэмгүй гэжэ тоологдоо. Эндэ ямар бодомжо түрэнб? Нинтын эдбхитэй ажал ябуулгаша байһан нотагай хүнэй нангин дурасхаал мүнхэлжэ, али нэгэн гудамжада нэрынь олгобол, тон зохимжотой, удхатай байха һэн. Тээд Оронгын хүдөөгэй байгуулгын захиргаан ямар ханамжатай байгаа юм ааб даа...

Чимит-Цырен САНЖИЕВ, журналист, Буряад Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ.

ТҮҮХЭТЭ ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Улаан-Удын горсоведэй түүрүүлгшэ байһан Д.Ш.Буянтуев наһанай нүхэр Лубсан Базаровнатай.

XVII ЖАРАНАЙ САГААН ТҮМЭР БАР ЖЭЛ

ХАБАРАЙ ДУНДА ШАРАГШАН ТУУЛАЙ ҮНЭН

Буряад литэ	14	15	17	18	19	20	21
Эвралын литэ	29	30	31	1	2	3	4
Гараг	Дабба	Мягмар	Лабда	Лүрдэ	Баасан	Бимба	Нима
Нэр	Һара	Марс	Меркури	Юпитер	Солбоң	Сатурн	Наран
Үдэр	понед.	вторник	среда	четверг	пятница	суббота	воскр
Үгэ	шар	шаритай	сагаан	сагаантай	хар	харитай	хүхэ
Үдэр	Бар	Туудай	Түү	Могой	Морин	Хонин	Бишэн
Мэнгэ	5шара	4ноогоон	3хүхэ	2шара	1сагаан	9улаан	8сагаан
Һуудал	модон	хнн	гал	шорой	түмэр	огторгой	уйн

Гарагай 2-то хабарай дунда шарагшан Туудай харын мартын 29 (шэнын 14). Шара Бар, 5 шара мэнгын, модондо һуудалтай үдэр. Бурхан, тэнгэри ба лусууд тахиха, дасан хинд бодхохо, нэргээхэ, арамнайлаха, хэшэг даллага абаха, сан табиха, лама хубараг болохо, эм найруулха, хүрэнгэ эиээхэ, гэр байшан бариха, замда мур гаргаха, бэри буулгаха, хубсаһа эсхэхэ, үзэл үзэхэ, тоосоо хэхэ, сэргэ хүдэлгэхэ, ном номлохо, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, модо тариха, һэеы гэр табихада һайн. Ном соносохо, холын замда ябаха, шэнэ дэгэл үмдэхэ, эд, юмэ үгэхэ, шарил шатааха, модо отолхо, тангариг үгэхэ, худалдаа хэхэ, нохой абахада муу.

Хүнэй үнэ абаа һаа, эд зөөри арьбажаха, үхэр мал үдэхэ. Гарагай 3 мартын 30 (шэнын 15). Дүйсэн үдэр. Шарагшан Туудай, 4 ноогоон мэнгын, хиндэ һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, 8 лусууд тахиха, тахилда үгэлыгэ үгэхэ, дасан шүтээн бодхохо, арамнайлаха, хэшэг даллага абхуулха, тарни уншаха, гэр бариха, ехэ хүнүүдтэ бараалхаха, худалдаа хэхэ, шэнэ ноёниие табиха, дайсанни дараха, ном заалгаха, харюулга хэхэ, хүн, малые ханахада һайн. Эм найруулха, замда гараха, бэрин үйлэнүүдые бүтээхэ, байшан гэр бариха, түрэл садан болохо, хурим хэхэ, газар халха, һубаг татаха, сэргэ хүдэлгэхэ, нүүдэл хэхэ, тээрмэ бодхоодо сэертэй.

Хүнэй үнэ абабал, амгалан тайбан байдалда һайн. Гарагай 4-дэ мартын 31 (энэ нарада хуушанай 16-най үдэр үгы, забһарлаба, хуушанай 17).

Сагаан Луу, 3 хүхэ мэнгын, галда һуудалтай үдэр. Бурханда зальбарха, лусууд тахиха, бэшэг зурхай зураха, дасан шүтээн бодхохо, «Чавдор», «Унан балин», «Лудор», «Лусын балин» үргэхэ, буянай үйлэ бүтээхэ, дасанай тахил заһаха, худалдаа хэхэ, эм найруулха, залаха, ехэ хүндэ бараалхаха, тоосоо хэхэ, үзэл үзэхэ, замда гараха, түмэрөөр урлаха, шэмэг зүүдхэл зүүхэдэ һайн. Лама болохо, ном соносохо, газашань үгэхэ, хүрэнгэ эиээхэ, бэри буулгаха, газар бэндэхэ, харюулга хэхэ, онгосо, һала, модон тээрмэ урлаха, хүүргэ бариха, модо отолхо, һубаг татахы хориндоно.

Хүнэй үнэ абаа һаа, шэг шарай муудлаха.

Гарагай 5-да апрелин 1 (хуушанай 18). Сагааншан Могой, 2 хара мэнгын, шоройдо һуудалтай үдэр.

Бэнэг зурхай зураха, дасан шүтээн бодхохо, санаар олгохо,

эрдэмдэ һураха, ном соносохо, номлохо, хэблэхэ, замда ябаха, модо тариха, хүрэнгэ эиээхэ, түрэхэ, нүүдэл хэхэ, сэргэ хүдэлгэхэ, тангариг үгэхэ, һаад тодхор дараха, харюулга хэхэдэ һайн. Модо отолхо, эм найруулха, худалдаа хэхэ, гэрэй һуури табиха, угаал хэхэ, замда ябаха, һаһа барагыһы хүдөө табихы тэбшэгты.

Хүнэй үнэ абабал, эд зөөри, үхэр мал гарзалха.

Гарагай 6-да апрелин 2 (хуушанай 19).

Хара Морин, 1 сагаан мэнгын, түмэртэ һуудалтай үдэр. Бурханда, лусуудта зальбарха, тахиха, лама болохо, эм найруулха, эрдэмдэ һураха, замда гараха, шэнэ хубсаһа үмдэхэ, бэри буулгаха, хурим хэхэ, бэрин үйлэ бүхэндэ үлэзтэй, ехэ хүндэ тангариг үгэхэ, замда ябаха, модо отолхо, угаал хэхэдэ һайн. Эд, хүрэнгэ зээлээр үгэхэ, нүүдэл хэхэ, мори худалдаха, бууса байра түбхнүүлхэ, хүүгэдые хүлдэ оруулха, газашань ябуулха, сэргэ хүдэлгэхэ үйлэнүүд таарамжагүй.

Хүнэй үнэ абаа һаа, һайн нүхэртэй ханилха.

Гарагай 7-до апрелин 3 (хуушанай 20).

Харагшан Хонин, 9 улаан мэнгын, огторгойдо һуудалтай үдэр.

Бурханда зальбарха, хэшэг даллага абхуулха, огторгойн үдэ сахиха, гүрэм заһал хүүдэхэ, ехэ хүнтэй уулзаха, һананай буян бүтээхэ, хониншоо ашаг шэмэ абаха, мал газашань үгэхэ, ажалшание абаха, худаг малтаха, модо һуулгахада һайн. Бэри буулгажа, хүргэ оруулжа болохогүй, хүн, малые ханаха, төөнэхэ, эм найруулха, сэргэ хүдэлгэхэ, үбшэн эмнээ эхилхэ, гэрэй һуури табиха, бүрихэ, нүүхэ, худалдаа хэхэ, нохой абахада бүтэмжэгүй.

Хүнэй үнэ абабал, үлэхсэлэн хоолон байдал оршохо.

Гарагай 1-дэ апрелин 4 (хуушанай 21).

Хүхэ Бишэн, 8 сагаан мэнгын, уһанда һуудалтай үдэр. Бурханда зальбарал үйлдэхэ, сан табюулха, хангал тахуулха, һахууһанда үгэлыгэ үгэхэ, бурхан, лусууд тахиха, харюулга хэхэ, лама болохо, түмэрөөр урлаха, бэри буулгаха, хурим хэхэ, эм найруулха, эрдэм номдо һургаха, адууһа мал һургаха, модо һуулгаха, сэсэриг байгуулха, шэмэг зүүхэ, бүжэг наада табиха, туг дарсаг хиндүүлхэдэ һайн. Байшан гэрэй һуури табиха, шэнэ гэр бариха, хүн, малые ханаха, төөнэхэ, һамнаха, худалдаа хэхэ, шэнэ хубсаһа эсхэхэ, үмдэхэ, ехэ гол гаталха, заһаһа бариха, тангариг үгэхэ мэтэ сэертэй.

Хүнэй үнэ абаа һаа, үбшэн хүрэхэ.

Набор на курсы «Тайны монгольской астрологии» - «Зурхай».
Звонить по тел.: 44-09-23.

Ужам дэлгэр Буряад орон соогошые, Росси гүрэнэй нийслэл хото Москвадашые, Үбэр Монгол, Хитад, Монгол гүрэнүүдтэшые, зэргэлжэ хойморжоһон Агын, Усть-Орда тойрогтошые мэдээжэ болоһон шүлэгшэ, хүгжэм зохёогшо, дуушан Цырен Дашеевич Шойжонимаев хадаа «Түрүүшын дуран» гэгэн эстрадна дуунуудай пайндэр мартын 26-да үнгэргэхэ.

«ТҮРҮҮШЫН ДУРАН» – ДУУНАЙНЬ ЭХИН

Юрөөл мэтэ һайхан үгэнүү - дээр дүрбэн тэгшэ уран бэлигтэй Цырен Шойжонимаевые манай буряад улаасй арадай поэт Гунгаа Гомбоевич Чимитов ингэжэ үрээһэн юм: «Мини залуу нүхэр Цырен Шойжонимаев хадаа дуулан ябахаа түрэнэн бодото дуушан мүн...»

Цырен Дашеевич Шойжонимаев Хэжэнгын аймагай Үлэзтэ нутагта 1966 ондо мартын 26-да түрэнэн намтартай. Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ Буряадай гүрэнэй багшанарай дээдэ нургуули 1992 ондо дүүргэ. Оюутан ябахада Буряадай гүрэнэй телерадиокомпанида бэлигтэ хурсадхан, журналистаар, залуушуулай мэдээсэлэй таһагай редактораар хүдэлһэн юм. Хүүгэдэй «Хараасгай» журналай редакцияда сэтгүүлдэ нээр хүдэлжэ, үхибүүдэй зүрхэ сэдхэл булалһан байха.

1998 ондо Виктор Малдаев ба Булат Гомбоев хоёртой сугтаа «Грант» гэжэ продюсерска түб эмхидхэжэ байгуулһан юм. «БГТРК» ба «Буряад үнэн – «Дүхэригтэй» сугтаа «Мүнгэн хун шубуун» гэжэ буряад эстрадна дуунуудай «Хит парад» 1998 онһоо үнгэргэнэ. Буряадай Уран зохёолшодой правленин дэргэдэ оршодог «Зүүн зүгэй нэбшээн» гэгэн зохёохы бүлгэм Тимур Гомбожаповтай сугтаа 1998 ондо эмхидхэһэн юм.

Цырен Шойжонимаевай бэшэһэн «Түрүүшын дуран» гэжэ дуун 1994, 2001 онуудта дуунуудай мурьсөөнүүдтэ 1-дэхи зэргын лауреадай шагналда, 20-дохи зуун жэлэй «Эгээл уран һайхан дуун» гэгэн номинацияда хүртэһэн юм.

Июниин 25-да 2005 оной зун Россиин гайхамшагта поэт, олон дуунуудай автор Виктор Пеленягрэтэй сугтаа «Ямар сэнгүү һайхан бэ? Россиин үдэшэй» гэгэн концерт-наада эмхидхэһэн. В.Пеленягрэтэй сугтаа «Түмэр зам», «Гансаардалга» гэгэн дуунуудай альбом гаргаа юм. 1995 онһоо эстрадын дуушан Инна Шагнаеватай сугтаа хэлхэ холбоогоо алдангүй хүдэлжэ, дуунуудай 4 CD, 6 аудио аль-

ТҮРҮҮШЫН ДУРАН

бомуудые согсолборилжо гаргаһан түүхэтэй. 2006 онһоо залуу, бэлигтэй дуушан Вера Шобосоеватай сугтаа буряад эстрадын дуунуудай продюсерска түб байгуулжа, «Таагаашь мини дурьем», «Сэдхэлэй хүбшэргэй», «Хабарай баглаа сээсүүд» гэгэн дуунуудай CD ба DVD альбомуудые бүтээн гаргажа, хүн зонни хужарлуулһан байха.

Февраль харын 29-30-да «Мүнгэн хун шубуун» гэгэн 1-дэхи регион хоорондын эстрадна дуушадай конкурс-мурьсөө эмхидхэжэ, дуунда дуратай шуулай «шэхэнэй шэмэг, нюдэнэй хужар» болоһон байха.

Дахинаа 2010 ондо, мартын 16, 18-19-эй үдэрнүүдтэ «Мүнгэн хун шубуун» гэгэн 2-дохи регион хоорондын эстрадна дуушадай конкурс-мурьсөө эмхидхэжэ үнгэргөө.

Энэ мурьсөөнэй харалгада дүшөөд гаран дуушад Буряадайманай бүхы аймагуудһаа, Агын тойрогһоо г.м. сугларжа, хоолойн хонгёо харуулаа даа. Ц.Шойжонимаев Буряад оройнгоо мэдээжэ поэдүүдтэй – Г.Чимитов, В. Түгдэмэй, Г.Цыдыпова, Н.Ленхобоева-Артугасва, А.Бадаев, Е.Шенхорова гэгшэдтэй ханилан, дуунуудайн үгэнүүдтэ аялга хүгжэм тааруулжа бэшэдэг гэгшэ.

2010 оной мартын 26-да, апрелин 2-то «Түрүүшын дуран» гэгэн дуунайнгаа 20 гаран жэл соо хүн зоний зүрхэ сэдхэлые хүлгүүлжэ байһанайн урманда дуунай һайндэр эмхидхэхэн.

Энэ дууннай хадаа 21 жэлэй саана Д.Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институтай оюутадай байрладаг хамтын байрын 419-дэхи танхим соо мартын 26-да мүн-дэлһэн удхатай. Нэгэ һара болоод лэ Улаан-Үдэ хотын дээдэ нургуулинуудай бүхы оюутдэнэ дууе бэе бэедэ дамжуулан дуулажа эхилээ бэлэй.

Нина ЛЕНХОБОВА-АРТУГАЕВА, Буряадай Уран зохёолшодой холбооний гэгшүүн.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Генеральна директорэй - ахамад редакторай түлөө
Т.В.САМБЯЛОВА,
Редактор Г.Х.ДАШЕЕВА.

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: И.М.ЕГОРОВ, Б.Г.БАЛЬЖИРОВ, П.Л.НОСКОВ, М.В.КАЛАШНИКОВ, И.В.СМОЛЯК (Буряад Республикын Правительств), А.С.КОРЕНЕВ, Ц.Б.БАТУЕВ, В.Р.БУЛДАЕВ, Ц.Э.ДОРЖИЕВ (Буряад Республикын Арадай Хурал), А.Л.АНГАРХАЕВ (генеральна директор - ахамад редактор), Д.Б.ГУРОДАРМАЕВА (редакторай орлогшо), С.В.БАЙМИНОВА (харюусалгата секретарь), В.Г.ГОМБОЕВА, Н.Д.БАДМАРИНЧИНОВ, Л.В.ОЧИРОВА, Б.В.БАЛДАНОВ, А.А.ФАДЕЕВА, В.Д.ДАМДИНОВА.

Манай адрес:
670000, Улаан-Үдэ хото,
Каландаршын динин үйлсэ, 23,
Хэблэлэй байшан
"Буряад үнэн".
E-mail:
unsn@mail.ru

Газетэ хэблэлэй 6 хуудалан хэмжээтэй. Индекс 73877. Газетын хэлэг 6150. Хамтын хэлэг - 30080. Хэблэлдэ тушаалдаһан саг - 17.00.

"Республиканская типография" гэгэн ОАО-до бэлэн диапозитивүүдтэ газетэ хэблэгдээ. 670000, Улаан-Үдэ, Борсоевай үйлсэ, 13. Директорэйнь телефон: 21-40-45. Сүлөө сэн. Б-0165-дахы номертойгоор «Восточно-Сибирское межрегиональное территориальное управление» ФГУ-да бүридхэлдэ абтанхай.

Хэблэлэй байшанай телефонууд: генеральна директорай-ахамад редакторай - 21-50-96, приёмны - 21-54-54 (факс), ген. директорэй 1-дэхи орлогшын - 21-68-08, «Буряад үнэн - Дүхэригэй» редакторай - 21-64-36, «Бурятия» сониний редакторай - 21-33-61, секретариатай - 21-60-21, таһагууд: экономикын болон политикын - 21-63-86; соёлой болон түүхын - 21-54-93; «Морин хуур», «Вершины» журналнуудай редакци - 21-55-97; залуушуулай, оюутадай ажабайдалай - 21-54-96, «Одон» журналай редакци - 21-68-08; мэдээсэлэй - 21-67-81, спортын - 21-54-93, рекламн - 21-62-62, коммерска ажалай - 21-55-97, компьютерна түбэй - 21-66-76, бухгалтерийн - 21-23-67.

Редакцияда ороһон материалнууд шүүмжэлэгдэдэггүй, мүн авторнуудтань бусаагадаггүй.

Тоонуудай, бодото баримтануудай, хүнэй, нутагай нэрэнүүдэй бэшэлгые хазагайруулһан ушарта авторнуудын харюусалгатай. Редакциин һанамжа авторайхитай адли бэшэ байжа магад.

Данная публикация поможет родителям выбрать подходящее имя ребенку, раскроет значение имен

БУРЯТСКИЕ ИМЕНА

(Окончание. Начало в №10 (671) за 18/III 2010 г.)

БААТАР — Богатырь, сокращенное от старомонг. Багатур.
БАБУ (тиб.) — Герой, храбрец.
БАБУДОРЖО (тиб.) — Алмазный герой,
БАБУСЭНГЭ (тиб.) — Храбрый лев.
БАВАСАН, БААСАН (тиб.) — Планета Венера, соответствует пятнице.
БАДАРА (санскр.) — Благой.
БАДАРМА (санскр.) — Красивая.
БАДАРХАН — Процветающий.
БАДАРША (санскр.) — Проситель.
БАТЛАЙ — Смелый.
БАДМА (санскр.) — Лотос. Образ лотоса в буддизме символизирует хрустальную непорочную чистоту, так как прекрасный лотос не имеет ничего общего с грязью болота, из которой он произрастает, так же как Будда, достигший нирваны, вырвавшийся из болота сансары.
БАДМАГАРМА (санскр., тиб.) — Созвездие лотосов.
БАДМАГУРО (санскр.) — Лotosовый учитель.
БАДМАРИНЧИН (санскр., тиб.) — Драгоценный лотос.
БАДМАЖАБ (санскр., тиб.) — Защищенный лотосом.
БАДМАХАНДА (санскр., тиб.) — Лotosовая дакия, небесная фея.
БАДМАЦЭБЭГ (санскр., тиб.) — Бессмертный лотос.
БАДМАЦЭРЭН (санскр., тиб.) — Лотос долгой жизни.
БАЗАР — Алмаз, (санскр. «Ваджра»). Это один из наиболее важных атрибутов тантризма, Ваджра символ нерушимости Учения.
БАЗАРГУРО (санскр.) — Алмазный учитель
БАЗАРЖАБ (санскр.) — Защищенный алмазом.
БАЗАРСАДА (санскр.) — Суть алмаза.
БАЛАМЖИ (тиб.) — Рожденный алмазом.
БАЛАНСЭНГЭ (тиб.) — Алмазный лев.
БАЛБАР (тиб.) — Пылающий блеск, сияние.
БАЛБАРМА (тиб.) — Пылающий блеск, сияние.
БАЛДАГ — Толстый, приземистый.
БАЛДАН (тиб.) — Славный, великодушный.
БАЛДАНДОРЖО (тиб.) — Великолепный алмаз.
БАЛДАНЖАБ (тиб.) — Защищенный славой, величием.
БАЛДАНСЭНГЭ (тиб.) — Великолепный лев.
БАЛДАН (тиб.) — Дарующий счастье. Эпитет божества богатства, (санскр. Кубера, тиб. Намтосрай, бур. Намсараи).
БАЛДОРЖО (тиб.) — Алмаз величия.
БАЛМА (тиб.) — Богатая, сияющая, прославленная.
БАЛСАМБУ (тиб.) — Изысканный.
БАЛСАН (тиб.) — Очаровательный, прекрасный.
БАЛТА — Молот.
БАЛ ХАН — Пухлый.
БАЛЖИД (тиб.) — Стремящийся к процветанию.
БАЛЖИДМА (тиб.) — то же, что и Балжид.
БАЛЖИМА (тиб.) — Великодушная.
БАЛЖИМЭДЭГ (тиб.) — Цветок счастья.
БАЛЖИН (тиб.) — Дарующий богатство.
БАЛЖИНИМА (тиб.) — Солнце счастья.
БАЛЖИР (тиб.) — Богатство, блеск, сияние.
БАЛЗАН (тиб.) — Очаровательный, прекрасный
БАЛЧИН (тиб.) — Очень богатый, славный.
БАНЗАН (санскр.) — Пять.
БАНЗАР (тиб.) — Объединяющий силу.
БАНЗАРАГША (санскр.) — Пять защитников.
БАНДИ — Мужчина, Юноша.
БАРАС — Тигр.
БАТА — Крепкий, сильный. Имя внука Чингисхана.
БАТАБААТАР — Крепкий, сильный богатырь.
БАТАБАЯР — Крепкая радость.
БАТАБУЛАД — Крепкая сталь.
БАТАБЭЛИГ — Твердая мудрость.
БАТАБЭЛЭГ — Крепкий подарок.
БАТАДАМБА (бур., тиб.) — Наисвятейший.
БАТАДОРЖО (бур., тиб.) — Твердый алмаз.
БАТАДЭЛГЭР — Крепкий расцвет.
БАТАЖАБ (бур; тиб.) — Твердозащищенный.
БАТАЖАРГАЛ — Крепкое счастье.
БАТАЗАЯ — Крепкая судьба.
БАТАМУНХЭ — Вечная твердость.
БАТАСАЙХАН — Крепко-красивый.
БАТАСУХЭ — Крепкий топор.
БАТАТУМЭР — Твердое железо.
БАТАЦЭРЭН — Наидолголетний.
БАТАЭРДЭНИ — Твердая драгоценность.
БАТАШУЛУУН — Твердый камень.
БАЯН — Богатый.
БАЯНБАТА — Твердо-богатый.
БАЯНДАЛАЙ — Богатое море, неиссякаемое богатство.
БАЯНДЭЛГЭР — Богатый расцвет.
БАЯР — Радость.
БАЯРМА — Радость.
БАЯРСАЙХАН — Красивая радость.
БАЯСХАЛАН — Радость, веселье.
БАЯРТА — Радостный.
БИДИЯ (санскр.) — Знание. Бурятское произношение санскритского слова «Видья».
БИЗЬЯ (санскр.) — Знание.
БИМБА (тиб.) — Планета Сатурн, соответствует субботе.

БИМБАЖАБ (тиб.) — Защищенный Сатурном.
БИМБАЦЭРЭН (тиб.) — Долгая жизнь под знаком Сатурна.
БИРАБА (санскр.) — Устрашающий, ужасный (санскр. «Бхай-рава»). Имя одного из гневных воплощений Шивы.
БОЛОРМА — Хрусталь.
БОРЖОН — Гранит.
БУДА (санскр. Будда) — Просветленный, имя основателя буддизма.
БУДАЖАБ (санскр., тиб.) — Защищенный Буддой.
БУДАЦЭРЭН (санскр. тиб.) — Долгая жизнь Будды.
БУДАМШУ — Имя национального фольклорного героя Бурятии.
БУДОН — Имя знаменитого тибетского автора многотомных исторических трудов XIV в.
БУЖИДМА — то же, что Бутидма.
БУЛАД — Сталь.
БУЛАДБААТАР — Стальной богатырь.
БУЛАДСАЙХАН — Красивая сталь.
БУЛАДЦЭРЭН — Долгая жизнь стали.
БУМА (тиб.) — Девочка, девушка.
БУНАЯ (санскр.) — Добродетель, от санскр. «Пунья».
БУТИДМА — Ведущая сына, имя дается дочери в надежде, что родится сын.
БУЯН, БУЯНТА — Добродетель.
БУЯНБАТА — Твердая добродетель.
БУЯНДЭЛГЭР — Расцвет добродетели.
БУЯНХЭШЭГ — Добродетельное благосостояние.
БУРГЭД — Орел, беркут.
БЭЛИГ, БЭЛИГТЭ — Мудрость.
БЭЛИГМА — Мудрость.
БЭЛЭГ — Подарок.

ВАМПИЛ (тиб.) — Умножающий могущество.
ВАНДАН (тиб.) — Обладающий властью.
ВАНЖИЛ (тиб.) — то же, что и Анжил.
ВАНЖУР (тиб.) — Властвующий.
ВАНЗАН (тиб.) — Владелец.
ВАНЧИК (тиб.) — Могущественный.

ГАБА, ГАВА (тиб.) — Счастливы, радостный.
ГАДАМБА (тиб.) — Наславляющий.
ГАДАН (тиб.) — Радостный. Это название обители богов Тушита. В Тушите бодхисаттвы проводят предпоследнюю жизнь перед тем как спуститься на землю. Будда Шакьямуни возложил свою корону на голову Майтреи (Майдар), будде Грядущей кальпы.
ГАЖИДМА (тиб.) — Порождающая восхищение.
ГАЛДАМА — Имя джунгарского (западно-монгольского) богатыря, боровшегося против маньчжурско-китайских захватчиков в XVII в.
ГАЛДАН (тиб.) — Имеющий благословенную судьбу.
ГАЛЖАН (тиб.) — Благотатная, счастливая. Имя богини хорошей судьбы Бьягавати.
ГАЛСАН (тиб.) — Хорошая судьба. Обычно это означает благословенный мировой порядок, кальпу.
ГАЛСАНДАБА (тиб.) — Хорошая судьба, родившегося под Луной.
ГАЛСАННИМА (тиб.) — Хорошая судьба, родившегося под Солнцем.
ГАЛЧИ, ГАЛШИ (тиб.) — Большая судьба, счастливый.
ГАМА (тиб.) — женская форма от Габа.
ГАМБАЛ (тиб.) — Сняющее счастье.
ГАМПИЛ (тиб.) — Умножающий радость.
ГАН — сталь.
ГАНБААТАР — Стальной богатырь

ГАНБАТА — Крепкая сталь.
ГАНБУЛАД — Наизакаленная сталь.
ГАНСУХЭ — Стальной топор.
ГАНТУМЭР — Стальное железо.
ГАНХУЯГ — Стальная кольчуга, стальная броня.
ГАНЖИЛ (тиб.) — Радость, счастье.
ГАНЖИМА (тиб.) — Снегом рожденная. Эпитет богини Умы.
ГАНЖУР (тиб.) — Название Буддийского канона «Ганжур», состоящего из 108 томов, которые содержат свыше 2000 сутр.
ГАРМА (тиб.) — Звезда, созвездие.
ГАРМАСУ (тиб.) — Женская форма Гарма.
ГАРМАЖАБ (тиб.) — Защищенный звездой.
ГАТАБ (тиб.) — Достигший радости; аскет, отшельник, монах.
ГЕНИН (тиб.) — Друг добродетели, близкий к благочестию. Генин — мирянин, давший 5 обетов: не убивать живые существа, не брать ему не принадлежащее, не прелюбодействовать, не лгать, не пьянствовать.
ГЕНИНДАРМА (тиб.) — Юный друг добродетели.
ГОМБО (тиб.) — Имя покровителя, защитника, хранителя веры.
ГОМБОЖАБ (тиб.) — Защищенный хранителем, защитником веры.
ГОМБОДОРЖО (тиб.) — Алмазный хранитель, защитник веры.
ГОМБОЦЭРЭН (тиб.) — Долгая жизнь хранителя, защитника веры.
ГОНГОР (тиб.) — Белый хранитель.
ГОНЧИГ (тиб.) — Драгоценность.
ГООХОН — Красавица.
ГУМПИЛ (тиб.) — Увеличивающий все.
ГУНГА (тиб.) — Радость, веселье. Является тибетским переводом Ананда.
ГУНГАЖАЛСАН (тиб.) — Радостный символ, знак победы.
ГУНГАНИМА (тиб.) — Радостное солнце.
ГУНГАНИМБУ (тиб.) — Великодушная радость.
ГУНДЭН (тиб.) — Благочестивый, набожный.
ГУНДЭНСАМБУ (тиб.) — Хороший во всех отношениях. Имя адибудды Самангабхадры.
ГУНЖИД (тиб.) — Радующий всех.
ГУНЗЭН (тиб.) — Всеохватывающий, вседержавший.
ГУНСЭН (тиб.) — Лучший из всех.
ГУНСЭМА (тиб.) — Женская форма Гунсэн.
ГУНТУУБ (тиб.) — Побеждающий всех.
ГУНЧЕН (тиб.) — Всезнающий, всеведующий.
ГУРГЭМА (тиб.) — Уважаемая.
ГУРЭ (санскр.) — Учитель, духовный наставник. Бурятское произношение санскритского слова «Гуру».
ГУРЭБАЗАР (санскр.) — Алмазный учитель.
ГУРЭДАРМА (санскр., тиб.) — Юный учитель.
ГУРЭЖАБ (санскр., тиб.) — Защищенный учителем.
ГУРЭРАГША (санскр.) — Покровительство Учителя.
ГЫМА (тиб.) — Мир, спокойствие.
ГЭГЭЭН — Просветленный. Употреблялось в качестве титула высших лам в Монголии. Например, Богдо-гэгээн, Ундэр-гэгээн.
ГЭЛЭГ (тиб.) — Счастье, удача, процветание.
ГЭЛЭГМА (тиб.) — Женская форма Гэлэг.
ГЭМПЭЛ, ГЭПЭЛ (тиб.) — Умножающий счастье.
ГЭМПЭЛМА, ГЭПЭЛМА (тиб.) — Женская форма Гэмпэл, Гэпэл.
ГЭРЭЛМА — Свет.
ГЭСЭР — Имя героя одноименного бурятского эпоса.

ДАБА (тиб.) — Луна.
ДАБАЖАБ (тиб.) — Защищенный Луной.
ДАБАЦЭРЭН (тиб.) — Долгая жизнь под луной.
ДАГБА (тиб.) — Чистый.
ДАГБАЖАЛСАН (тиб.) — Чистый знак победы.
ДАГДАН (тиб.) — Известный, знаменитый.
ДАГЗАМА (тиб.) — Держащая славу. Имя жены царевича Сиддхартхи, которая славилась красотой, мудростью и добродетелью.
ДАГМА (тиб.) — Знаменитая.
ДАЛАЙ (тиб.) — Океан, море.
ДАЛБА (тиб.) — Тишина, покой.
ДАМБА (тиб.) — Возвышенный, превосходный, святой.
ДАМБАДОРЖО (тиб.) — Священный алмаз.
ДАМБАДУГАР (тиб.) — Священный белый зонг.
ДАМБАНИМА (тиб.) — Солнце святости.
ДАМДИН (тиб.) — Имеющий шею лошади. Тибетское название божества Хаягривы.
ДАМДИНЦЭРЭН (тиб.) — Долгая жизнь имеющего шею лошади.
ДАМПИЛ (тиб.) — Процветающее счастье.
ДАНДАР (тиб.) — Распространение учения.
ДАНЖУР (тиб.) — Название буддийского канона «Данжур», состоящего из 225 томов, включающий около 4000 сутр.

(Продолжение следует)

Из книги «Бурятские имена».
 Издательство Буддийского университета
 «Даши Чойнхорлин» им. Д.Д.Заяева.